

ISSN 1308-3740

Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
Chamber of Certified Public Accountants of Ankara

Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi

muva
muhasebe ve vergi uygulamaları

Cilt: 2 Sayı: 2 Mayıs 2009

muvu

muhasebe ve vergi uygulamaları

MUHASEBE VE VERGİ UYGULAMALARI DERGİSİ

ASMMMO Adına Sahibi

Ali Metin POLAT

Genel Yayın Yönetmeni Ve Editör

Prof. Dr. Nalân AKDOĞAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Ganite KURT

Editör Yardımcıları

Doç. Dr. Güven SAYILGAN

Doç. Dr. Orhan ÇELİK

Doç. Dr. Figen ZAİF

Doç. Dr. Kadir GÜRDAL

Yayın Kurulu Sekreteri

Arş. Gör. Fevzi Serkan ÖZDEMİR

Arş. Gör. Soner Gökten

Yayın Türü

Yılda üç kez yayınlanan hakemli, süreli yayın.

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Ercan BEYAZITLI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuran CÖMERT DOYRANGÖL (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer LALİK (Maltepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Can ŞİMGİ MUGAN (ODTÜ)

Prof. Dr. Beyhan MARŞAP (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nergis TEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Seval SELİMOĞLU (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Yıldız ÖZERHAN (Gazi Üniversitesi)

MUVU

muhasebe ve vergi uygulamaları

MUHASEBE VE VERGİ UYGULAMALARI DERGİSİ

Bilim Hakem Kurulu

Prof. Dr. Abdurahman AKDOĞAN

Prof. Dr. Nalân AKDOĞAN

Doç. Dr. Tamer AKSOY

Doç. Dr. Ali ALAGÖZ

Prof. Dr. Ata ATABEY

Doç. Dr. Sinan ARSLAN

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI

Prof. Dr. Kamil BÜYÜKMİRZA

Prof. Dr. Nuran CÖMERT DOYRANGÖL

Prof. Dr. Yurdakul ÇALDAĞ

Doç. Dr. Orhan ÇELİK

Doç. Dr. Yunus CERAN

Prof. Dr. Zeki DOĞAN

Prof. Dr. Banu DURUKAN

Prof. Dr. Ülkü ERGUN

Doç. Dr. Kadir GÜRDAL

Prof. Dr. Cemal İBİŞ

Prof. Dr. Mustafa İPÇİ

Doç. Dr. Semra KARACAER

Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA

Doç. Dr. Aydın KARAPINAR

Prof. Dr. Hasan KAVAL

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT

Prof. Dr. Yüksel KOÇ YALKIN

Doç. Dr. Ganite KURT

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ

Prof. Dr. Ömer LALİK

Doç. Dr. Beyhan MARŞAP

Prof. Dr. Can Şimga MUGAN

Prof. Dr. Remzi ÖRTEN

Doç. Dr. Yıldız ÖZERHAN

Doç. Dr. Serdar ÖZKAN

Prof. Dr. Recep PEKDEMİR

Doç. Dr. Necdet SAĞLAM

Prof. Dr. Mehmet SAYARI

Doç. Dr. Güven SAYILGAN

Prof. Dr. Seval SELİMOĞLU

Prof. Dr. Orhan SEVİLENGÜL

Doç. Dr. Türker SUSMUŞ

Prof. Dr. Fevzi SÜRMEİ

Prof. Dr. Necdet ŞENSOY

Prof. Dr. Hülya TALU

Prof. Dr. Nergis TEK

Doç. Dr. Nilüfer TETİK

Prof. Dr. Semih Hüseyin TOKAY

Prof. Dr. Selçuk USLU

Doç. Dr. Şaban UZAY

Yrd. Doç. Dr. Zeki YANIK

Yrd. Doç. Dr. Serap YANIK

Prof. Dr. Göksel YÜCEL

Prof. Dr. Süleyman YÜKÇÜ

Prof. Dr. Ahmet YÜKSEL

Doç. Dr. Figen ZAFİ

SUNUŞ

Değerli MUVU Okurları,

1982 Anayasası "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir." şeklinde tanımlamıştır.

Bu tanımda da ifade edildiği gibi meslek kuruluşları, bir ülkede sosyal ve ekonomik olarak bir çok görev üstlenirler. Ayrıca, mesleki ve teknik yönden üyeler arasında işbirliği ve yardımlaşmayı sağlarlar. Meslek mensuplarının güncel bilgileri takip edebilmesi süreli yayınlar sayesinde olmaktadır.

Süreli yayınlar, yayımlandıkları bilim alanının en yeni ve güncel bilgilerine ulaşılmasını sağlayan temel kaynak özelliğini taşımaktadır. Bu dergilerin amacı, bilim insanları arasındaki iletişimi sağlamak, yapılan bilimsel çalışmalarını duyurmaktır.

Bizim amacımız ise, yapılan bu bilimsel çalışmalarını meslek mensuplarına bu dergi aracılığı ile duyurarak meslek mensupları ile bilim dünyası arasında bir köprü görevi görmektir.

Bu amacımızın sürekliliği gerek siz okuyucuların, gerekse dergimizde makale yayınlamak isteyen akademisyenlerin ilgisinin devamı ile mümkün olacaktır. İlginizin sürekli kalması dileği ile...

Ali Metin POLAT
Ankara SMMM Odası Başkanı

editörden

DEĞERLİ OKUYUCULAR

Bir derginin yayın hayatına başlaması önemli bir adım, derginin sürekliliğinin sağlanması ise bir o kadar daha önemli ve zor bir süreçtir. MUVU dergisini ASMM odası yayını olarak çıkartmaya karar verdiğimizde özellikle derginin kabul görme sürecinin belirli bir zaman alacağını tahmin etmiştik. Ancak dergimiz öngörülerimizden daha kısa bir sürede meslek mensupları ve akademisyenler tarafından kabul gördü.

Bu ilginizin devamı dileği ile sevgi ve saygılarımla...

Prof. Dr. Nalân Akdoğan

İçindekiler

Arş.Gör.Dr. Nermin ÇITAK

GÜVENİLİR FİNANSAL RAPORLAMA AÇISINDAN
GENİŞLETİLEBİLİR İŞLETME RAPORLAMA
DİLİNİN (XBRL) ÖNEMİ VE DÜNYA
ÜLKELERİNDEKİ UYGULAMASI1

Yrd.Doç.Dr. Eriman TOPBAŞ

BEŞ BASAMAKLI ÖĞRENME STRATEJİSİNİN
MUHASEBE VE FİNANSMAN
ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE
GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ21

Yener Coşkun

ETKİN RİSK YÖNETİMİNDE ÖZ DISİPLİN SÜRECİ33

Bayram Akyüz

KURUMSAL YÖNETİM VE TÜRKİYE'DE KURUMSAL
YÖNETİM DÜZENLEMELERİ.....53

GÜVENİLİR FİNANSAL RAPORLAMA AÇISINDAN GENİŞLETİLEBİLİR İŞLETME RAPORLAMA DİLİNİN (XBRL) ÖNEMİ VE DÜNYA ÜLKELERİNDEKİ UYGULAMASI

Arş.Gör.Dr. Nermin ÇITAK *

ÖZET

Para ve sermaye piyasalarında güven, uluslararası yatırımların ve ekonomik gelişimin temelini oluşturmaktadır. Gerek işletmeler tarafından sunulan finansal raporların güvenilirliğinin dünya çapında bir sorun haline gelmiş olması ve gerekse farklı formatlarda hazırlanan finansal bilgilerin karşılaştırılmalarında ve analiz edilmelerinde güçlüklerle karşılaşılması sebebiyle tüm dünyada kabul edilen ortak bir finansal raporlama dilinin kullanılması ihtiyacı doğmuştur. Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL: Extensible Business Reporting Language) bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmış bir finansal raporlama dilidir. Bu makalede, XBRL hakkında bilgi verilmiş, ABD ile Avrupa ve Asya'da yapılan çalışmalar açıklanmış ve bu bilgiler ışığında ülkemiz için öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL), Genişletilebilir İşaretleme Dili (XML), XBRL'in Önemi.

THE IMPORTANCE OF EXTENSIBLE BUSINESS REPORTING LANGUAGE (XBRL) FROM THE TRUSTWORTHINESS ASPECT OF FINANCIAL REPORTING AND ITS APPLICATION IN THE COUNTRIES WORLDWIDE

ABSTRACT

Trust in the money and capital markets forms the basis of international investments and economic developments. The necessity of worldwide accepted common financial reporting language has occurred because of the trustworthiness problem of the financial reporting presented and the difficulty in the analysis and comparison of financial information presented in different format. Extensible Business Reporting Language (XBRL) is a

* Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü.

financial reporting language emerging after these studies. In this article information about XBRL is provided, studies performed in the USA and Europe and Asia and suggestions for our country is tried to be provided under the light of this information.

Key words: Extensible Business Reporting Language (XBRL), Extensible Markup Language (XML), Importance of XBRL.

1. GİRİŞ

Para ve sermaye piyasalarında güven, uluslararası yatırımların ve ekonomik gelişimin temelini oluşturmaktadır. Ancak işletmeler tarafından sunulan finansal raporların güvenilirliği dünya çapında bir sorun haline gelmiştir (*Hannon 2008, 61*). Özellikle şirket skandallarının tüm dünyayı sarması ve alınan önlemlere rağmen bu skandalların tam olarak önlenememesi sebebiyle doğru ve güvenilir bilgiye olan ihtiyaç her geçen gün daha fazla artmaktadır. 2000'li yıllarda medyada sıkça duyulmaya başlayan şirket skandalları alınan önlemlere rağmen son bulmamış ve 2008 yılında ABD (Amerika Birleşik Devletleri)'nde başlayan mortgage krizi başlangıçta kredi krizi olarak nitelendirilmiş fakat bu durum giderek dünya ekonomik krizi haline almaya başlamıştır (*Chambers 2009, www.bilgeyatirimci.com*). Tüm bu gelişmeler finansal bilgilere ulaşımın daha güvenilir ve aynı zamanda daha hızlı olması gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Gelişen bilgi teknolojileri sayesinde finansal bilgiler, finansal tablo kullanıcılarına istedikleri bilgilere daha hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlamaktadır. Özellikle işletmelere ait finansal bilgilerin internet ortamında sunulması bu bilgilere erişimin daha kolay ve hızlı bir biçimde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ancak HTML, Excel, txt ya da PDF formatında sunulan finansal bilgilerin farklı formatlarda hazırlanmış olmaları sebebiyle karşılaştırılmaları ve analiz edilmeleri çok zor olup bu bilgilerin manipüle edilmesi ise son derece kolay olmaktadır (*Abdalmohammadi ve diğerleri 2002, 51*). Farklı formatlarda hazırlanan finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliği için bu bilgilerin ya tekrar yazılması ya da kopyalanması gerekmektedir. Bu durum hem hata yapılma olasılığını artırmakta hem de maliyetlerin yükselmesine ve zaman kaybına neden olmaktadır (*Kugel 2008, 36*).

Finansal bilgilere ulaşılmasındaki ve karşılaştırılmasındaki zorluklar ve finansal bilgilerdeki güvene olan ihtiyacın her geçen gün biraz daha artması sebebiyle tüm dünyada kabul edilen ortak bir finansal raporlama dilinin kullanılması hedeflenmiş ve bu amaçla başta ABD'nde olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir.

Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (XBRL: Extensible Business Repor-

ting Language) bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmış bir finansal raporlama dilidir. XBRL uluslararası eş zamanlı güvenin kazanılmasını sağlayan (Gunn 2007, 37), finansal bilgi kullanıcılarına hemen, tam da istedikleri bilgiyi görmelerine, bunu diğer şirketlerin bilgileriyle, geçmiş yıllara ilişkin bilgilerle ve endüstri ortalamalarıyla karşılaştırmalarına izin veren (*Spotlight on Tagged Data and XBRL Initiatives for EDGAR Filings. What is Interactive Data?* <http://www.sec.gov/spotlight/xbrl.shtml>), doğru ve güvenilir olmasının dışında en kısa zamanda, en az maliyetle erişime imkan sağlayan bir işletme dilidir (Núñez ve diğerleri 2008, 593). Bu makale kapsamında güvenilir finansal raporlamaya önemli katkısı olduğunu düşündüğümüz XBRL hakkında bilgi verilecek, özellikle bu dilin doğmasına ve kullanılmasına öncülük eden ülke olan ABD ile Avrupa ve Asya'da yapılan çalışmalar açıklanacak, bu bilgiler ışığında ülkemiz için öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

2. XBRL NEDİR?

Son yirmi yıl içinde internet kullanımı işletmelerde, kamu sektöründe, okullarda, üniversitelerde ve evlerde ciddi bir biçimde artış göstermiştir. İnternetin hemen her sektörde yaygın kullanımı uluslararası boyutta ticari işlemlerin elektronik ortamda yapılmasını sağlamıştır. Örneğin ABD'nde internet ortamında yapılan ticaret 2003 yılında 1.4 trilyon dolar, 2004 yılında ise 2.7 trilyon dolar olarak tespit edilmiştir. İnternetin bu kadar yüksek oranda ticari işlemler için kullanılması finansal raporların elektronik ortamda açıklanmasının gerekliliğini göstermiştir (Xiao ve diğerleri 2005, 132).

Gelişen bilgi teknolojileri (IT- Information Technology), elektronik ticaret, elektronik veri değişimi (EDI- Electronic Data Interchange) ve internet gibi işletme ile ilgili yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlar işletme uygulamaları ile ticari işlemleri kaydetme ve saklama sürecini değiştirmiştir. Yeni bilgi teknolojileri (internet, EDI, XML, XBRL) işletmelerin uygulamalarını değiştirmek üzere ulusal sınırları zorlamıştır. Birçok işletme şu anda yıllık raporlarını internet üzerinden kamuya açıklamaktadır. XBRL ticari işlemlerin raporlanmasını sağlamak amacıyla finansal bilginin hazırlanmasını, yayınlanmasını ve denetlenmesini kolaylaştıran standart hale getirilmiş elektronik bir dildir (Bayazıtlı 2002, 119).

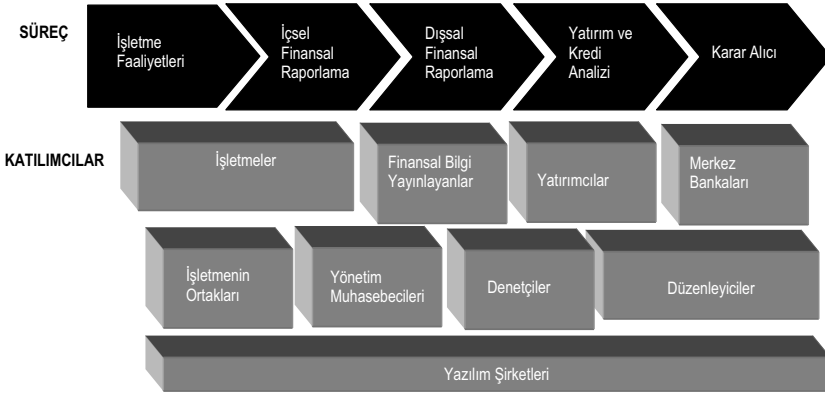
Finansal bilgiler kalıplaşmış ve esnek olmayan bir Word ya da PDF formatında sunulduğunda finansal bilgilerden yararlanma olasılığı azalmakta ve hata riski son derece yüksek olmaktadır. Oysa ki işletme raporlama zincirinin XBRL ile oluşturularak sunulması finansal bilgilerin yatırımcılar, analistler ve düzenleyiciler tarafından daha kolay, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ve en önemlisi de güvenilir olmasını sağlamaktadır (Gunn 2007, 38).

İşletmelerde raporlama zinciri aşağıda Şekil 1'de gösterildiği gibi süreç ve

katılımcılardan oluşmaktadır. Şekilden görüleceği üzere, işletme faaliyetleri, içsel ve dışsal finansal raporlama, yatırım ve kredi analizi ile karar alıcılar bu sürecin bileşenleridir. Raporlama zincirinde ilk olarak işletme faaliyetleri sonucunda oluşan olaylar muhasebeleştirilmekte, daha sonra bu bilgiler gerek iç ve gerekse dış kullanıcılara bilgi verebilmek amacıyla finansal raporlar halinde hazırlanmaktadır. Ayrıca oluşan finansal raporlar yatırım ve kredi analizi için ve işletme ile ilgili kişi ve kurumların pek çok konuda bilgilendirilmesi amacıyla da kullanılabilir.

Raporlama zincirinin katılımcıları ise işletmeler, finansal bilgi yayınlayanlar, yatırımcılar, merkez bankaları, işletmenin ortakları, yönetim muhasebecileri, denetçiler, düzenleyiciler ve yazılım şirketleridir. Katılımcılar, süreçte üretilen bilgileri kullanan kişi veya kurumlar olduğu kadar aynı zamanda süreç kısmındaki bilgilerin de oluşturulmasında katkıda bulunabilmektedirler. İşletme raporlama zincirinde yer alan bütün katılımcılar XBRL'den faydalanabilmektedir. Örneğin XBRL ile büyük defter kayıtları yapılabilen, finansal tablolar hazırlanabilmekte ve kredi başvurularında XBRL sayesinde daha hızlı ve güvenilir finansal bilgiye ulaşılabilmektedir.

Şekil 1: İşletme Raporlama Zinciri

Kaynak: GUNN J., 2007. 38. "XBRL: Opportunities and Challenges in Enhancing Financial Reporting and Assurance Process", Current Issues in Auditing American Accounting Association.

1998 yılından bu yana internet tabanlı bilgi standardı olarak belirlenmiş olan XML (Extensible Markup Language- Genişletilebilir İşaretleme Dili), W3C (World Wide Web Consortium) kurumu tarafından geliştirilmiş bir işaretleme dilidir (*Debreceny ve diğerleri 2007, 152*). XBRL ise, XML'e dayalı olarak kurulan ve bu teknoloji kullanılarak finansal bilgilerin raporlanmasına yarayan bir dildir. Esasen XML özelleştirilebilir etiketler (tags) kullanan, tanımlanmış bilgiler sayesinde değiş tokuş edilebilen, doğrulanabilen

sorugulanıp yorumlanabilen veri sunuluşuna olanak sağlayan bir ağ teknolojisi (Tokel ve diğerleri 2007, http://www.erayyu cel.info/files/publications/Active_52_52.pdf). Bir diğer işaretleme dili olan HTML ise belgelerin birbirlerine nasıl bağlanacaklarını ve belge içindeki metin ve resimlerin nasıl yerleşeceklerini belirleyen ve etiket (tag) denilen kod parçalarından oluşan bir sistemdir (*HTMLNedir?*http://www.godoro.com/divisions/ehil/Mahzen/Web/TheHTMLBook/txt/html/document_HTMLWhatIs.html).

HTML tabanlı bilgi sunumunda kullanıcılar yayınlanan bilgiyi işleyebilmek için, tekrar kendi veri formatlarına çevirmek zorunda kalmaktadırlar. Oysa ki XML dosyası genişletilebilir özelliğe sahiptir. Bu da XML'i daha etkili kılmaktadır. Bir formatta ve tüm kullanıcılar tarafından kolaylıkla işlenebilecek bir yapıda yayınlanan bilgiler, verilerin hem doğru hem de güvenilir bir biçimde sunulmasını sağlamaktadırlar (Aktaş ve Başçı 2007, 41).

Bir XML dökümanını oluşturmak için etiketleme yaparken açılan etiketin gerekli veriler girildikten sonra kapatılması gerekir. Örneğin <Hazır Değerler> açılış etiketi Hazır Değerlerin tutarı yazıldıktan sonra </Hazır Değerler> şeklinde kapatılmalıdır. Elementin tamamı ise şu şekilde olacaktır. <Hazır Değerler>1000</Hazır Değerler>. Bu bilgi girildiğinde gerek kişiler ve gerekse bilgisayarlar rahatlıkla Hazır Değerlerin tutarının "1000" olduğunu anlayabilecektir (*XBRL US GAAP Taxonomy Preparers Guide, 2008, 99-100*). Daha açıklayıcı olması açısından konuya ilişkin olarak aşağıda bir başka örnek verilmiştir (http://bilgiteknoloji.net/xml/xml01_xmlye_baslamak.asp).

```
<?xml version="1.0"?>
<PERSONEL>
<KISI>
<AD>Ali</AD>
<BIRIM>Muhasebe</BIRIM>
</KISI>
<KISI>
<AD>Hülya</AD>
<BIRIM>İhracat</BIRIM>
</KISI>
</PERSONEL>
```

Yukarıda yer alan XML dökümanında bir işletmeye ait personel bilgileri yer almaktadır. Yukarıdaki verilere göre bu personellerden birinin adının Ali ol-

duğu ve bu kişinin muhasebe departmanında çalıştığı, diğer personelin ise adının Hülya olduğu ve bu kişinin de ihracat biriminde çalıştığı kolaylıkla anlaşılmaktadır.

XBRL üç temel bileşenden meydana gelmektedir. Bunlar; spesifikasyonlar, XBRL taksonomileri ve XBRL örnek dökümanlarıdır. Spesifikasyonlar, XBRL uyumlu belgelerin oluşturulmasını belirleyen kuralları içerir ve XBRL'in nasıl çalışacağını gösteren temel teknik tanımlamaları sağlar. Taksonomiler finansal bilgileri tanımlama ve sınıflandırma sistemidir. Taksonomiler Finansal Raporlama Taksonomileri (FR) ve Büyük Defter Taksonomilerinden (GL) oluşmaktadır. Örnek dökümanlar ise XBRL etiketleri ile etiketlenmiş ve XBRL'e uyumlu hale getirilmiş olan belgelerdir. Örnek dökümanların bir kez oluşturulması yeterli olup, daha sonra bu dökümanlar farklı formatlarda ve içerikte finansal raporların üretilebilmesine olanak sağlamaktadırlar (Erkuş 2008, 206).

XBRL finansal tablolardaki bilgileri yazılımlarla ve daha kolay ayıklanabilecek ve karşılaştırılabilecek şekilde kodlamak için kullanılır. Bilgisayarların özlerinde finansal raporlama bilgileri yoktur ve tam olarak tanımlanmamış bilgileri anlamamaktadırlar. XBRL' da kullanılan biçimleme kodları finansal verilerin bilgisayarın sınıflandırabileceği, ayıklayabileceği ve analiz edebileceği bir formatta tanımlar (XBRL US GAAP Taxonomy Preparers Guide, 2008, 1). Örneğin Türkçe'de stok olarak kullanılan bir kelime, başka dillerde stocks, inventory, vorräte, éléments de stocks, investmentföretag olarak ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere Uluslararası Muhasebe Standartlarında "inventory" olarak geçen kavram, farklı dillerde farklı şekillerde ifade edilmektedir. XBRL farklı şekillerde ifade edilen bu kavramların bilgisayarlar tarafından aynı şekilde anlaşılmasını sağlayabilen bir teknolojidir.

Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA-The American Institute of Certified Public Accountants) ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB-International Accounting Standards Board), XBRL'in gelişmesi ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak raporlama yapılabilmesi için taksonomilerin (taxonomies) geliştirilmesi amacıyla destek olmaktadır. Taksonomiler finansal raporlamada aynı kuralların oluşturularak bilginin sınıflandırılmasını sağlamaktadırlar (Bonsón ve diğerleri 2008, 24). Tag adı verilen etiketler sayesinde finansal raporlama için gerekli olan kavramlar herkesin anlayacağı tek bir dil altında belirlenmekte ve finansal raporların oluşturulması sağlanmaktadır (Bovee ve diğerleri 2002, 166). Taksonomiler sözlüklere benzemektedirler, belirli iş raporları türlerinde kullanılan tüm terimlerin kararlaştırılmış uzun listeleri bulunmaktadır (Kernan 2008, 63). Böylece işletmelerin finansal bilgileri herkes tarafından anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir olmaktadır. Aynı zamanda bu durum denetçilerin de işletmeler hakkında bilgi toplarken zaman ka-

zanmasını sağlamaktadır (*Bovee ve diğ erleri 2002, 166*).

IASB ve AICPA tarafından oluşturulan taksonomiler, finansal raporlarda yer alan bilgilerin standart bir şekilde nasıl tanımlanması gerektiğini ifade ederler (*Yayla 2006, 101*). Bilgiyi oluşturan kişiler kendi finansal sistemlerinden veriyi alarak, finansal bilgileri taksonomilerin tanımlandığı standart bir formata dönüştürürler. Örneğin, elektronik ortamda hazırlanmış yıllık şirket raporundaki finansal tablolar, denetçi raporları ve notları XBRL formatında hazırlandığında ağ ortamında kolaylıkla okunabilen sayfalar şeklinde sunulmuş olmakta ve bu dökümanlar kullanıcılar tarafından doğrudan okunabilmektedirler (*Tokel ve diğ erleri, 2005, http://www.erayyucel.info/files/publications/Active_43_26.pdf*).

Hesap planı muhasebe alanıyla bilinen en genel taksonomilerden biridir. Bir hesap planı işletmeyi varlıklar, yükümlülükler, gelirler ve giderler olarak sınıflandırmaktadır. Aynı şekilde bilanço formatının varlıklar, yükümlülükler ve özkaynaklar olarak sınıflandırılmış olması da bir başka taksonomi örneğidir (*Erkuş 2008, 55*).

XBRL yeni bir muhasebe standartları seti olmadığı gibi, muhasebe hesap planı da oluşturmamakta ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini değiştirmemektedir (*Erkuş 2008, 12*). XBRL sadece bilgisayarlar için finansal verileri anlayıp karşılaştırabilmesi için bir standart mekanizma sunmaktadır. Örneğin US GAAP taksonomisi Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartlarını (US GAAP- Generally Accepted Accounting Principles in the United States) ve SEC'in finansal raporlama açıklama standartlarını değiştirmemektedir. US GAAP'e ve raporlama gereklerine uygunluk XBRL US GAAP Taksonomisinin içerdiği bilgilerden bağımsız olarak belirlenmektedir (*XBRL US GAAP Taxonomy Preparers Guide 2008, 1*). Bu durum XBRL kullanan ve taksonomi oluşturma konusunda yerel temsilcileri olan diğer ülkeler için de geçerlidir.

Finansal tablo kullanıcılarına kısa zamanda doğru ve güvenilir bilgi sağlayan XBRL'in verilerinin girilmesi zaman almakta olup yaklaşık 3.500 unsurun tanımlanmış olması gerekmektedir (*Uyar ve Çelik 2006, http://www.suleymanuyar.com.tr/yayinlar/*). Örneğin internet ve telefon hizmeti veren Comcast şirketi finansal raporlarını XBRL'e göre hazırlamak için 5.000 Dolar ve 150 saat harcamıştır (*Rappeport 2008, http://www.cfo.com/article.cfm/10486715*). İlk etapta maliyetli ve zor gibi görülse de sonradan sağlayacağı yararlar göz önüne alınırsa XBRL'e geçiş, tüm işletmeler açısından için uzun vadeli fayda sağlayacaktır. Bu sebeple XBRL'in kullanılmaya başlanmasından sonra birçok yazılım şirketi XBRL dökümanı ve taksonomileri geliştirerek yazılımlar üretmişlerdir. Bu yazılımlar sayesinde işletmeler XBRL taksonomileri geniştileriler işletmeye özel finansal tablolar oluş-

turulabilir ve finansal bilgilerini XBRL'e en uygun bir şekilde hazırlayabilirler (Erkuş 2008, 91-93).

3. XBRL'İN FAYDALARI

Daha önce de belirttiğimiz üzere başta ABD olmak üzere pek çok ülkede uygulanan XBRL'in işletmelerde finansal bilgi sunumunda önemli faydaları bulunmaktadır (White 2008, 2).

HTML ya da PDF dosyalarını başka bir dosyaya çevirmek mümkün olmadığı için bu dosyalara ilişkin bilgilerin tekrar bilgi kullanıcıları tarafından girilmesi gerekmektedir. Budurum daha çok zaman harcamak ve daha fazla maliyet anlamına gelmektedir. Oysa ki XBRL, verileri farklı formattaki dosyalara dönüştürülecek şekilde hazırlanmış olduğu için bu verilerin tekrar girilmesine gerek kalmamaktadır. Bu da finansal bilgi kullanıcılarının işletmelerin finansal bilgilerine kolay erişmesini ve diğer şirketlerle karşılaştırmasını sağlamaktadır (Ohata 2008, 15). XBRL aynı zamanda şirketlerin finansal tablolarını analiz etmek için (örneğin gelirlerini, giderlerini, nakit akışlarını vb.) gerekli dosyaları kopyalarken veya tekrar elle yazarken oluşabilecek hataların oluşmasını da ortadan kaldırmaktadır (Williams 2008, 21).

XML esaslı olarak geliştirilen XBRL, finansal bilgi yönetimi için geliştirilmiş barkodlama sistemine benzemektedir (Dzinkowski 2008, 22). Muhasebe kavramları dijital dünyada XBRL ile standart hale getirebilmektedir, çünkü XBRL finansal bilgi tedarik zinciri içerisinde üretilen veya dağıtılan bilgileri barkodlamaktadır. XBRL ile işaretlenmiş olan bir finansal bilgi bilgisayarlar tarafından okunduğunda bu finansal bilginin hangi işletmeye ait olduğu, hangi döneme ait olduğu ve tutarının ne olduğu gibi bilgiler kolaylıkla görülebilecektir (Erkuş 2008, 8-9).

XBRL dosyalarını kütüphanelerde uygulanan katalog sistemine de benzetmek mümkün olabilir. Örneğin, bir kütüphanedeki binlerce sayıdaki kitaplara barkodlanmış olmaları sayesinde kitapların adı, yazarı, yayın yılı gibi bilgilere kolayca ulaşılabilirse XBRL dosyalarına da sunulan bilgilere aynı mantık çerçevesinde ulaşılabilir (Abdolmohammadi ve diğerleri 2002, 25).

XBRL şirketlerin finansal raporları hakkında daha düşük maliyet, daha hızlı, daha güvenilir kaliteli bilgi edinilmesini ve daha doğru karar verilmesini de sağlamaktadır. XBRL'den hükümetler, düzenleyiciler, finansal kuruluşlar, menkul kıymetler borsası, denetçiler, şirket yöneticileri, finansal analistler, yatırımcılar ve kredi verenler yararlanabilmektedirler (An Introduction to XBRL, <http://www.xbrl.org/WhatIsXBRL>). Taşıdığı bu özellikleri nedeniyle kullanıcı kesimi son derece yüksek olan XBRL'in faydalarını aşağı-

daki gibi sıralayabiliriz^{1*}:

- XBRL raporlanan finansal bilgilerin şeffaf, açıklayıcı ve karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktadır
- XBRL kullanarak şirketler ve diğer finansal bilgi üreticileri veri toplama sürecini otomatikleştirebilirler. Örneğin eğer bilgi kaynakları XBRL kullanarak geliştirilmişse farklı muhasebe sistemi olan şirket bölümlerinin verileri hızlı, ucuz ve etkili bir şekilde bir araya getirilebilirler.
- Finansal yönetim, denetim ve bilgi teknolojisi rollerinde olan AICPA üyeleri için iç ve dış karar verme işlerinde XBRL finansal rapor hazırlama işinin akışkanlığını sağlayacaktır. XBRL Sertifikalı Kamu Muhasebecilerinin finansal yönetimdeki kabiliyetlerini yatırımcılara, düzenleyicilere, analistler, borç verenlere ve diğer paydaşlara daha kesin olarak yönlendirmelerini ve finansal bilgiyi yayınlamalarını önemli ölçüde iyileştirecektir.
- XBRL sadece düzenleyici kurumlara raporlama yapmak için değildir. XBRL aynı zamanda borç verenleri, diğer düzenleyici organları da kapsar.
- XBRL bir finansal kalemin nereye rapor edileceği endişesini azalttığı için kural bazlı muhasebeyi kolaylaştırır.
- XBRL şeffaflığı getirir ve analistlere ve diğer finansal bilgi kullanıcılarına ilgili konuları bulmalarına yardım ederek sermaye piyasalarının etkililiğini geliştirir.
- XBRL bir şirketin kapsanması ile ve pazarı daha küçük ve orta sermayeli şirketlere daha erişilebilir kılması ile ilgili maliyeti azaltarak sermaye piyasalarının etkililiğini artırır.
- XBRL yatırımcının sermaye piyasasına erişimini kolaylaştırarak, hem küçük hem de büyük şirketlerin finansal bilgilerine ulaşımı kolaylaştırarak kamu yararını koruma temel misyonunun yerine getirilmesini kolaylaştırır.

4. XBRL KULLANAN ÜLKELER

Gerek büyük şirket skandalları ve gerekse dünyanın büyük bir bölümü kapsayan ekonomik kriz, finansal bilgilerin güvenilir, anlaşılabilir ve daha az maliyetle edinilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu sebeple tüm dünyada finansal bilgilere daha hızlı ve az maliyetle olduğu kadar nasıl daha güvenilir ve doğru finansal bilgilere de ulaşabileceğinin yollarına ilişkin çözümler araştırmaktadır.

Washington eyaletinde küçük bir yeminli mali müşavirlik şirketinde çalışan Charlie Hoffman 1998 yılında ilk olarak XML denemelerini başlatmıştır. Charlie Hoffman dünyadaki her ülkede muhasebe kurallarına uygun stan-

1. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background> White 2008, 2.

dart ticari raporların elektronik ortamda kullanılmasını sağlamak amacıyla XBRL'in gelişimine öncülük etmiştir. XBRL Uluslararası finansal ve ticari verilerin değişimi ile ilgilenen 250'den fazla lider organizasyonun global bir konsorsiyumudur (<http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background>). XML tabanlı finansal raporlamaya ilişkin ilk prototip Aralık 1998 tarihinde Yetki Belgesi Kamu Muhasebecileri AICPA tarafından gerçekleştirilmiş ve Ağustos 1999'da Extensible Financial Reporting Markup Language (XFRML) Komitesi kurulmuştur. Nisan 2000 tarihinde ise XFRML, Extensible Business Reporting Language (XBRL) olarak değiştirilmiştir (Aktaş ve Başcı, 2007, 44)

Son 10 yıl içinde teknoloji ve elektronik veri iletişimideki gelişmeler finansal raporlamanın ve açıklamalarının daha kolay erişilebilme ve analizi şeklinde daha fazla şeffaflığı sağlamıştır. Amerikan Menkul Kıymetler Borsası (SEC-Security Exchange Commission) 1993 yılında Elektronik Veri Toplama, Analiz ve Düzeltmeleri (EDGAR-Electronic Data Gathering, Analysis and Retrieval) kabul edilmiş ve bu sistemle şirketlerle ilgili finansal bilgiye ulaşılması sağlanmıştır. 30 Mayıs 2008'de US XBRL Organizasyonu, SEC'e US GAAP Taksonomisini açıklamıştır. SEC bu öneriyi 17 Aralık 2008'deki onaylamış ve belirlenen son kuralların ilk başta US GAAP kullanan yerel ve yabancı şirketlere ve daha sonra da IFRS kullanan özel yabancı şirketlere uygulanmasına karar vermiştir. Buna göre XBRL formatında üretilmiş bilgi şirketlerin finansal tablolarını, dipnot açıklamalarını içerecektir (<http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background>).

SEC dışında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC-International Accounting Standarts Committee) de XBRL ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. 2002 yılında IASC'in XBRL Ekibi kurulmuş ve 2 Temmuz 2007'de yeni taksonomilerin oluşturulması amacıyla yeni bir strateji planını onaylamıştır (IFRS Taxonomy Guide 2008,14).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere XBRL konusunda başta ABD olmak üzere dünyanın pek çok yerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların neler olduğuna dair bilgiler bir sonraki bölümde ABD ve Amerika Kıtasındaki ülkelerin, Avrupa ve Asya'da yapılan çalışmaların neler olduğuna dair bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

4.1 Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Amerika Kıtasındaki Diğer Ülkelerde XBRL

2008 yılının Mayıs ayında SEC, şirketlerin finansal tablolarını Komisyona ve kurumsal web sitelerine sunarken XBRL kullanarak interaktif format kullanmaları gerektiğini bildirmiştir (Securities And Exchange Commission, *Interactive Data to Improve Financial Reporting*, <http://www.sec.gov/rules/>

final/2009/33-9002.pdf). Amerikan sermaye piyasası dünyadaki en büyük en gelişmiş sermaye piyasasıdır ve SEC'in sermaye piyasası için önerdiği boyutta XBRL tüm dünyada uygulananların en büyük olanıdır. Endüstri sektörlerince parçalanmış olan U.S. taksonomileri şu anda standart US GAAP'de kullanılan muhasebe terimleri için 12,400'den fazla XBRL etiketi ve tanımı içermektedir. ABD'de XBRL ile ilgili yapılan çalışmalar son derece titiz ve dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunun başlıca sebepleri şunlardır (*Kernan 2008, 65*);

- ABD muhasebe standartları çok fazla gelişmiştir.
- Finansal arz zincirinde çok sayıda paydaş vardır.
- Kurumsal raporlama gerekleri karmaşık ve endüstriye özeldir ve hata için risk taşımaktadırlar.
- Çin ve Japonya ve Avrupa'daki özel şirketler daha genel şablon bazlı rapor formları kullanmakta, ABD şirketleri ise daha detaylı açıklamalar yapmakta ve aynı zamanda daha fazla içeriksel bilgi açıklamaktadırlar.

Birçok ABD şirketi XBRL'e uyum sağlamak için çaba göstermiş, SEC'in finansal bilgilerin XBRL ortamında sunulmasının faydalarını onaylamasından çok kısa bir süre sonra ise finansal raporlarını XBRL ile hazırlamaya başlamışlardır (*Watson 2006, http://www.cpa2biz.com/Content/media/PRODUCER_CONTENT/Newsletters/Articles_2006/CorpFin/Reporting.jsp*). ABD'nde ve Amerika kıtasındaki diğer ülkelerde XBRL ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda kısa başlıklar halinde açıklanmıştır (*http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map1.pdf*)

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (Federal Deposit Insurance Corporation) halen banka finansal raporlarını XBRL formatında 8,300'den fazla bankadan çeyrek bazlı olarak toplamaktadır.
- 2005 yılında oluşturulan SEC Gönüllü Dosyalama Programı halka açık şirketlerin XBRL dokümanlarını gönüllü olarak periyodik raporların tabloları ve yatırım şirketleri yasal dosyalarını şeklinde sunmalarına izin vermektedir. Bu konuyla ilgili olarak yaklaşık 80 şirket programa katılmıştır. 2008 yılının Mayıs ayında SEC, şirketlerin finansal tablolarında XBRL'nin kullanımını zorunlu hale getirilmesini önermiştir.

KANADA

- Şu anda ihtiyari bir XBRL dosyalama programı geçerli ancak çoğu şirket XBRL'ye geçmeden önce IFRS'in, XBRL'i finansal ve iş bilgisi iletişimde geçerli raporlama dili olarak kabul etmesini beklemektedir.

- Kanada'daki XBRL, IFRS'e uyumlu bir taksonomi üzerinde çalışmaktadır.

GÜNEY AMERİKA

- Tüm Latin Amerika'da XBRL gelişiminin ana yöneticisi merkez bankalarıdır.
- Bolivya hükümeti XBRL'i büyük ölçüde kullanmaktadır.
- Şili'nin sermaye piyasaları XBRL'i keşfetmiştir.

4.2 Avrupa'da XBRL

Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Asya'da XBRL sermaye piyasalarında kullanılmak üzere odaklanılmışken, Avrupa'da XBRL daha çok hükümetler tarafından kullanım alanı bulmuştur. Avrupa'daki ilk benimseme dalgası 2003 yıllarında özel ve kamu sektörlerindeki paydaşların birlikte çalışarak XBRL taksonomileri geliştirmesiyle başlamıştır. Avrupa'da XBRL'in ilk etkili veri toplama özelliğine çeşitli gruplar ilgi duymuştur ancak nedenleri farklı olmuştur. Örneğin İrlanda'daki vergi düzenleyicileri, Almanya'da belediyeler, İspanya'da bankacılık sektörü, Hollanda'da Su Kurulu (Water Board) ve Danimarka'da Şirketler Meclisi gelişmeyi yürütmüşlerdir. İkinci dalga Uluslararası XBRL'in ticari kullanım için spesifikasyonları 2004'de yayınlandığında gelmiştir. İspanyol merkez bankasının yaptığı iş temel alınarak Avrupa Banka Müfettişleri Komitesi (Committee of European Bank Supervisors) XBRL'i Basel II raporlaması için 27 üye ülkede kullanmaya başlamıştır ancak yerel ülke kanunlarına göre kullanım zorunlu veya ihtiyari olmuştur. XBRL'nin üçüncü hareketini Avrupa Komisyonu başlatmıştır. Projelerin farklılığı, taksonomilerin geliştirilmesi ve 27 üyesinin kullandığı çeşitli standartlardan endişelenerek Komisyon 2004'te resmi olarak üye ülkelere taksonomilerini Uluslararası XBRL (www.xbrl.org) adresine tescil etmeleri ve gerçekten açık bir standartta birlikte çalışmalarını zorlamıştır. XBRL Avrupa (www.xbrl.org/eu) 2008 yılında daha iyi tutarlılık, bilgi paylaşımı ve XBRL uygulamalarının sınırlar ötesinde işleyebilmesini sağlamak için kurulmuştur. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu XBRL projelerini gözden geçirecek ve finansal raporlamada tek bir dilin kullanılmasını sağlayacaktır (Kernan 2008, 63). Avrupa ülkelerinde XBRL ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda kısa başlıklar halinde açıklanmıştır. (http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map2.pdf.)

BELÇİKA

- Şubat 2008 yılından bu yana Belçika Ulusal Bankasına yapılan yıllık raporlar için XBRL'in kullanımı mecburi olmuştur.
- İstatistik ve Ekonomik Bilgiler Genel Müdürlüğü, şirketlerin yıllık raporlarında sunmuş oldukları verileri kullanarak bu şirketlerin yapıları hakkında

araştırma raporları hazırlamakta ve şirket verilerine daha hızlı nasıl ulaşabilecekleri üzerinde çalışmaktadır.

FRANSA

- Fransız Merkez Bankası bankacılık sektörünü yönetmek için XBRL kullanmaktadır.
- Fransız GAAP Taksonomisi halen yapılandırma aşamasındadır ve Hisse Senetleri Düzenleyici Kurulu'nun halka açık şirketlerin XBRL'i raporlama için kullanma kararının yakın zamanda çıkması beklenmektedir.

ALMANYA

- Küçük ve orta sermayeli Alman şirketleri XBRL ile raporlama yapmaktadırlar.
- Alman Kamu Tescili Otoritesi (Bundesanzeiger) 2007 yılında XBRL dosyalamasını mümkün kılmış ve yaklaşık bir milyon şirketten veri almıştır.

İTALYA

- Hala ön proje evresinde olan İtalya yasal destekle hızlı bir biçimde ilerlemektedir.
- İtalya'da konsolide edilmiş hesaplar 2007 yılında Ticaret Odasında dosyalanmaya başlanmıştır.

HOLLANDA

- Hollanda hükümeti iddialı bir programın bir yönü olarak XBRL'yi finansal, vergisel, yasal ve istatistikî raporlama uygunluğu maliyetini %25 azaltmak üzere kullanmaktadır.

İSPANYA

- 2005 yılında İspanya Menkul Kıymetler Borsası ve İspanyol bankacılık endüstrisi XBRL'i kullanmaya başlamışlardır (*Méndez ve diğerleri 2009, 376*).
- Belediyeler ve özel şirketler de dahil olmak üzere XBRL'nin kullanılmasına odaklanılmıştır.

İNGİLTERE

- İç Gelir Servisi (Inland Revenue Service) 2003 yılından bu yana XBRL'e uyumlu beyannameleri elektronik olarak kabul etmektedir ve bunun için özel taksonomisini geliştirmiştir (*Erkuş 2008, 46*).
- Halen binlerce şirket 2011 de mecburi olacak XBRL ile raporlama yapmaktadırlar.
- Vergi otoritesinin yine 2011 de mecburi olacak dosyalama hizmeti bulunmaktadır.

4.3 Asya'da XBRL

Çin, Japonya, Singapur ve Güney Kore'nin sermaye piyasaları XBRL verilerini kullanmaktadırlar. Japonya'nın Finansal Hizmetler Aracılık Kurumu tüm halka açık şirketlerin 2008 yılından başlayarak finansal tablolarını XBRL formatında sunmalarını gerekli kılmıştır. Wacoal ve Fujitsu gibi Japon şirketler iç uygulamalarında XBRL kullanımından faydalanmaya başlamışlardır. 2004'te, Çin XBRL'yi benimseyen ilk sermaye piyasası olmuş ve Şanghay ve Shenzhen sermaye piyasaları da yatırım fonlarının açıklanmasında XBRL kullanmaya başlamışlardır. Çin XBRL'i risk profili çıkarma, veri araştırma ve metin bilgilerini finansal verilerle iletmek gibi yeni alanlara yönlendirmeyi sürdürmektedir. Yakın gelecekte Çin XBRL'i, Yatırım Fonu Raporlamasında, küçük şirketlerin iç finansal raporlamaları için genişletilmiş kullanımında görmeyi beklemektedir. Gelecekte Çin'de XBRL uygulamalarına ilişkin iki önemli çalışma ise aşağıda belirtilmiştir (*Kernan 2008, 63*):

- Finansal hileyi belirlemek için veri araştırma uygulamaları: Global Business Intelligence Consulting şirketi olağandışı kayıtları aramak için otomatik olarak biriken XBRL veritabanını araştıran yazılım geliştirmektedir.

- Metin iletişimi için XBRL: XBRL'nin metinsel bilgiyi iletmek için genişletilmiş kapasitesi şirketlerin faaliyetleri ve planları hakkında tam olarak iletişim kurmalarına ve uluslararası yatırımcıya da doğrudan ulaşmalarına izin verecektir.

Asya'da ülkelerinde XBRL ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda kısa başlıklar halinde açıklanmıştır (http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map3.pdf).

ÇİN

- 2004'de Çin dünyada resmi olarak sermaye piyasaları için XBRL raporlamasını kabul eden ilk ülke olmuştur.
- Yakın gelecekte Çin'de yatırım fonu raporlaması için genişletilmiş XBRL kullanımını, daha küçük şirketler için resmi olmayan iç finansal raporlamaları da XBRL ortamında hazırlanmış olmalarını hedeflemektedir.

JAPONYA

- Japonya'da yabancı yatırımcıları da çekmek amacıyla dil farklılıklarını da ele alan XBRL kabul edilmiştir.
- 2006'dan bu yana Japon Bankası finansal hizmet kuruluşları ihtiyari XBRL raporlama programını kullanmaktadır, giderek rapor yelpazesini genişletmekte ve Formula Link ve Dimensions gibi son teknolojileri uygulamaktadır.
- Japon Milli Vergi İdaresi Zeimusho (Japanese National Tax Agency) Şu-

bat 2004'de XBRL uyumlu finansal raporları kabul etmeye başlamıştır (*Erkuş 2008, 47*).

GÜNEY KORE

- 2007 itibariyle tüm halka açık şirketler Kore Finansal Gözetim Komisyonunun (Korea Financial Supervisory Commission) elektronik dosyalama sistemindeki XBRL ile finansal raporlamalarını hazırlamaktadırlar. Sistem, gözlemleyicilerin bir şirketin finansal bildirimlerini İngilizce olarak görmelerine ve analiz etmelerine izin vermektedir.

HİNDİSTAN

- Hem Bombay Menkul Kıymetler Borsası (Bombay Stock Exchange) hem de Ulusal Menkul Kıymetler Borsası (National Stock Exchange) ihtiyari XBRL dokümanlarını kabul etmiştir.
- Hindistan Merkez Bankası 2010 strateji planında XBRL'i dahil etmiş ve 2008 Mayıs ayında tam boyutlu XBRL dosyalama uygulamasını başlatması için emir vermiştir.

SİNGAPUR

- Singapur Muhasebe ve Kurumsal Yönetim Otoritesi (Accounting and Corporate Regulatory Authority) yaklaşık 50.000 şirketin finansal bildirimlerini XBRL ile hazırlamalarını gerekli kılmışsa da bankalar, sigorta ve finans şirketleri gibi Singapur Para Otoritesi (Monetary Authority of Singapore) tarafından yönetilen şirketler halen bu bildirim dışında tutulmaktadırlar.

5. XBRL İLE İLGİLİ OLARAK TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bilgi ve iletişim teknolojileri, bilginin etkili kullanımı ve paylaşımı sayesinde ülkelerin rekabet güçlerinin artırılmasında önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu teknolojileri etkili kullanamayan ülkeler için ise, bu durum geleceğe yönelik önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bilgi toplumunun getirdiği fırsatlar ve aynı zamanda tehditler artan bir ilgi görmekte, bu konuda uluslararası işbirliğini artırmak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde bilgi toplumuna geçiş sürecinin hızlandırılması amacıyla, Acil Eylem Planında yer verilen e-Dönüşüm Türkiye Projesinin koordinasyonu DPT Müsteşarlığı görevlendirilmiştir. DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda, katılımcı bir yaklaşımla yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanan ve 73 eylemden oluşan e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (KDPE) 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile hayata geçirilmiştir. Projenin üst seviyede yönlendirilmesi ve izlenmesi amacıyla e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu kurulmuştur. e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu, kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışması ve e-Dönüşüm Türkiye Projesi Danışma Kurulunun katkılarıyla hazırlanan Bilgi Toplumuna

Dönüşüm Politikası belgesini kabul etmiştir. KDEP'in ilk maddesi olan Bilgi Toplumu Stratejisine de esas teşkil edecek olan bu belgede, Türkiye'nin küresel rekabette avantaj sağlayarak dünya pazarından daha fazla pay alması ve toplum refahının artırılması amacıyla, bilgi ekonomisine geçmesi ve bilgi toplumuna dönüşmesine yönelik temel politikalar belirlenmektedir (BYKP-2005 Yılı Programı, <http://www.dpt.gov.tr/DYS/DokumanAra.aspx?RootRef=0&Arg=KDEP>)

Ülkelerin sahip oldukları farklı diller, farklı hesap adları, farklı değerlendirme yöntemleri ve farklı raporlama standartları finansal raporların anlaşılabilirliğini ve karşılaştırılabilirliğini zorlaştırmaktadır. XBRL, genişletilebilir uygulama özelliği ile bu soruna çözüm sunarak, kullanıcılarının ihtiyaçları doğrultusunda programa gerekli ilaveleri yapabilmelerine imkan sağlamaktadır. Özellikle denetim organları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de XBRL formatında finansal raporlar talep edeceklerdir. Ayrıca Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları ve Basel-II düzenlemelerine uygun bir alt yapı XBRL'in kullanımıyla mümkün olacaktır. Türk Ticaret Kanunu tasarısında belirtilen elektronik ortamda online genel kurul yapılabilmesine olanak tanınması, kamuyu aydınlatma ilkesine ağırlık verilmiş olması ve şirketlerin web sitesi oluşturmaları ve sitenin belli bir bölümünü bilgi toplumu hizmetlerine ayırtmak durumunda olmaları XBRL'in uygulanma gerekliliğini göstermektedir (Toraman ve Abdioğlu 2008, 87-88).

Yakın bir gelecekte standart haline gelmek ve zorunlu olarak kullanılmak durumunda olan XBRL, ilk kez uygulanacak ülkeler açısından bir adaptasyon süreci gerektirmektedir. Neredeyse tüm Avrupa ülkeleri, bu hazırlıklarını başlatmış ve çoğu tamamlamış durumda olmalarına rağmen ülkemizde henüz bu tür çalışmaların olmaması kaygı vericidir. Kar ve gelir amaçlarından arınmış finansal raporlama düşüncesinin yaygınlaştırılması ülkemizin uluslararası rekabet şansını da arttıracaktır (Erim 2005, <http://www.kobifinans.com.tr/tr/sector/010202/7288>).

Bu sebeple Avrupa Birliği uyum sürecinde olan ülkemizin XBRL'i keşfetmesi gerekmektedir (Doğruer 2007, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ufukdogruer/001/>).

6. SONUÇ

Küreselleşmenin ve yaşanan şirket skandallarının sonucunda güvenilir finansal bilgiye olan ihtiyaç artmış ve teknolojiden daha fazla yararlanılması gerektiği gerçeği bir kez daha anlaşılmıştır. Ekonomik ve teknolojik gelişmelerin karşılıklı etkileşiminin, birbirinin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Teknolojinin nimetlerinden yararlanılarak ekonomik bir ihtiyacı karşılamak üzere yaratılan XBRL raporlama dili-

nin bu makale kapsamında özellikleri ve yararlarını açıklamış bulunuyoruz.

Türkiye ekonomisinin hızla büyümesi ve gelişmesi, artan rekabet koşulları ülkemiz sermaye piyasalarında da güvenilir finansal bilgiye olan ihtiyacı her geçen gün biraz daha fazla hissettirmektedir. Daha hızlı ve daha düşük maliyetli finansal bilgiye ulaşma isteği Türk Sermaye Piyasalarına ilgi gösteren yatırımcılar ve kredi veren kuruluşlar açısından önemli ve zorlayıcı bir etken olarak düzenleyici otoritelerin karşısına çıkmaktadır. XBRL'in özellikle tüm dünyada finansal bilgi kullanıcılarına, internet ortamında, nitelikli bilgi sağlaması, onu üstün kılan hususların en başında gelmektedir. Günümüzde iyi yönetim ilkeleri olarak kabul edilen kurumsal yönetim ilkelerinin, pay ve menfaat sahiplerine doğru ve zamanında bilgi aktarılmasına ilişkin hükümlerinin, sermaye piyasalarına yön veren kurum ve kuruluşlar tarafından dikkate alınması hatta bu ülkelerin kanunlarında ve mesleki standartlarında aynen benimsenmesi, şeffaflık adına XBRL raporlama dilini çok daha önemli hale getirmektedir.

Avrupa Birliği standartlarına uyum sürecinde pek çok düzenlemelerin yapıldığı ülkemizin finansal raporlamada uluslararası alanda başarılı olabilmesi, dünyada gerçekleşen tüm gelişmelerin ülkemizde de takip edilmesi ve uygulanabilir hale getirilebilmesi ile mümkündür. Bu nedenle öncelikle İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören şirketlerin XBRL raporlama dilinden yararlanacakları alt yapının tesis edilmesi, bu dili kullanan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de www.xbrl.org.tr internet sitesinin kurularak geçerli taksonomilerin oluşturulması ve özellikle sürecin katılımcılarının bu konularda bilgi sahibi olmasının sağlanması ayrıca muhasebe ve denetim mesleği ile ilgilenen tüm kesimlerin de XBRL'i kullanmayı öğrenmeleri ve bu finansal raporlama dilini uygulamaya başlamaları görüşümüze göre çok yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

ABDOLMOHAMMADI, M, J. HARRIS VE K. SMITH. 2002. "Government Financial Reporting on the Internet: The Potential Revolutionary", The Journal of Government Financial Management; Summer 51, 2.

AKTAŞ, R. VE E.S. BAŞCI. 2007. "Elektronik Ortamda Finansal Raporlamada Genişleyebilir Finansal Raporlama Dilinin (XBRL) Kullanılması", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Mart, MODAV, Cilt 9, Sayı 1.

An Introduction to XBRL, <http://www.xbrl.org/WhatsXBRL>

BAYAZITLI, E. 2002. "Sürekli Denetim: Geleceğin Denetimi", Muhasebe ve Denetim Bakış Şubat, (Zabihollah Rezaee, Rick Elam, Ahmad Sharbatoghlie, "Continuous Auditing: The Audit of the Future", Managerial Auditing Journal, 16/3,2001, s.150-158.den çeviri).

BONSÓN, E, T. TESCOBAR ve F. FLORES. 2008. "XBRL: Overcoming the Skepticism of Global Regulators", Online; Mar/Apr; 32, 2; ABI/INFORM Global.

- BOVEE, M, M.L. ETTREDGE, R.P. SRIVASTAVA ve M.A. VASARHELYI. 2002. "Does the Year 2000 XBRL Taxonomy Accommodate Current Business Financial-Reporting Practice?", *Journal of Information Systems*, Vol. 16, No. 2.
- BYKP-2005 Yılı Programı. <http://www.dpt.gov.tr/DYS/DokumanAra.aspx?RootRef=0&Ara=KDEP>.
- CHAMBERS, N. 2008. "Bir Krizin Anatomisi", http://www.bilgeyatirimci.com/nurgul_chambers/?y=2008&m=11
- DEBRECENY, R. C. FELDEN ve M. PIECHOCKI. 2007. "New Dimensions of Business Reporting and XBRL", XBRL as eXtensible Reporting Language for EU Reporting, Maciej Piechocki, André Gräning, Harald Kienegger, DUV Germany.
- DOĞRUER, U. 2007. "XBRL ve Finansal Raporlamanın Geleceği", <http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/ufukdogruer/001/>
- DZINKOWSKI, R. 2008. "Do You Speak XBRL?", *CA Magazine*; December, 141, 10; ABI/INFORM Global.
- ERİM, Y. 2005. "Finans Sektörü İçin Basel II Yaklaşırken", <http://www.kobifinans.com.tr/tr/sektor/010202/7288>.
- ERKUŞ, H. 2008. "XBRL Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili", Gazi Kitabevi.
- GUNN, J. 2007. "XBRL: Opportunities and Challenges in Enhancing Financial Reporting and Assurance Process", *Current Issues in Auditing American Accounting Association*.
- HANNON, N. 2002. "Accounting Scandals: Can XBRL Help?", *Strategic Finance*, August.
- HTML Nedir? http://www.godoro.com/divisions/ehil/Mahzen/Web/TheHTMLBook/txt/html/document_HTMLWhatIs.html
- IFRS Taxonomy Guide. 2008. International Accounting Standarts Committee Foundation.
- KERNAN, K. 2008. "XBRL Around the World", *Journal of Accountancy*; Oct 2008; 206, 4; ABI/INFORM Global.
- KUGEL, R.D. 2008. "XBRL: A Quik Premier", *Business Finance*, March.
- MÉNDEZ, S, J. LABRA, J. ANDRÉS VE P. ORDÓÑEZ. 2009. "Analysis of XBRL documents containing accounting information of listed firms using Semantic Web Technologies", *Metadata and Semantics*, Miguel Angel, Miltiadis D. Lytras (der.) içinde, Springer Science+Business Media.
- NÚÑEZ, M.S, J.A. SUÁREZ, J. EMILIO, L. GAYO VE P.O. PABLOS. September 2008. "A Semantic Based Collaborative System for the Interoperability of XBRL Accounting Information", *Emerging Technologies and Information Systems for the Knowledge Society, First World Summit on the Knowledge Society, WSKS 2008, Athens, Greece*.
- OHATA, M. 2008. "Change Report: What's Your XBRL Readiness?", *Business Performance Management*, December.
- RAPPEPORT, A. 2008. "XBRL Skeptics Abound", <http://www.cfo.com/article.cfm/10486715>.
- Securities And Exchange Commission, Interactive Data to Improve Financial Reporting, <http://www.sec.gov/rules/final/2009/33-9002.pdf>

- Spotlight on Tagged Data and XBRL Initiatives for EDGAR Filings.2008. **“What is Interactive Data?”** <http://www.sec.gov/spotlight/xbrl.shtml>
- TOKEL, E.Ö., M.E. YUCEL ve B. ÖKSÜZ. 2007. **“Türkiye’de XBRL’ye Geçiş Sürecinin Yol Haritası”**, Active Dergisi, Nisan, Mayıs, Haziran, http://www.erayyucl.info/files/publications/Active_52_52.pdf
- TOKEL, E.Ö., M.E. YUCEL. 2005. **“Türkiye’de XBRL Standardı: Sektörel Bilanço Verileri Üzerine Bir Uygulama”**, Active Dergisi, Temmuz Ağustos, http://www.erayyucl.info/files/publications/Active_43_26.pdf
- TORAMAN, C. ve H. ABDİOĞLU. 2008. **“Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (GİRD) ve Gelir İdaresince Kullanımı”**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi C.:X ,Sayı:1,Aralık, http://akuiibf.aku.edu.tr/pdf/10_2/5.pdf.
- UYAR S. ve M. ÇELİK. 2006. **“Finansal Raporlama Sürecinde Genişleyebilir İşletme Raporlama Dilinin (XBRL) Kullanılması”**, Pamukkale Üniversitesi Bilgi Tek 4, Akademik Bilşim 2006 Kongresi, <http://www.suleymanuyar.com.tr/yayinlar/>
- WATSON, L.V. 2006. **“XBRL: The Future of Financial Reporting Is Here”**, http://www.cpa2biz.com/Content/media/PRODUCER_CONTENT/Newsletters/Articles_2006/Corp-Fin/Reporting.jsp.
- WHITE, C. 2008. **“The Guide&Workbook For Understanding XBRL”**, Second Edition, Printed in The United States.
- WILLIAMS, K. 2008. **“SEC Releases Financial Explorer”**, *Strategic Finance*; March 2008; 89, 9; ABI/INFORM Global.
- XBRL US GAAP Taxonomy Preparers Guide. 2008. XBRL US. <http://xbrl.us/Documents/PreparersGuide.pdf>
- XIAO, J.Z, M.J. JONES VE A. LYMER. 2005. **“A Conceptual Framework for Investigating the Impact of the Internet on Corporate Financial Reporting”**, The International Journal of Digital Accounting Research, Vol. 5, N. 10.
- YAYLA, E.H. 2006. **“Güç ve Yetki İlişkilerinin Muhasebe Bilgisi Kararları Üzerindeki Etkisi: Türkiye’deki Özel Hastaneler Üzerine Yapısal Bir Model Önerisi”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- http://bilgiteknoloji.net/xml/xml01_xmlve_baslamak.asp
- http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map1.pdf
- http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map2.pdf
- http://media.journalofaccountancy.com/JOA/Issues/2008/10/xbrl_map3.pdf
- <http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background>
- <http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background>
- <http://www.aicpa.org/Professional+Resources/Accounting+and+Auditing/BRAAS/XBRL.html#Background>

BEŞ BASAMAKLI ÖĞRENME STRATEJİSİNİN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr. Eriman TOPBAŞ*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Programı ikinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisini (BBÖS) değerlendirmektir.

Tek gruplu deneysel desen kullanılan araştırmanın çalışma evrenini, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde 2007-2008 Öğretim yılında Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersini alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Programı ikinci sınıf öğrencileri (N=185) oluşturmaktadır.

Araştırma verileri beş alt ölçekten oluşan Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisi Ölçeği (α : .97) yardımıyla toplanmıştır.

Öğrencilerin; soru hazırlama, cevap yazma, görselleştirme, sonuç ve öneri yazma ile ilgili görüşlerinin "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçeneklerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. BBÖS'ün öğrencilerin bir konuyu etkili bir biçimde öğrenmelerine katkı sağlayabileceği anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisi, Öğrenme Stratejisi, Öğrenme.

* G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, etopbas@gazi.edu.tr

EVALUATION OF THE FIVE STEP LEARNING STRATEGY ACCORDING TO OPINIONS OF STUDENTS IN THE ACCOUNTING AND FINANCE TEACHER EDUCATION PROGRAM

ABSTRACT

The purpose of this study is to evaluate the Five Step Learning Strategy (FSLs) according to opinions of sophomore students in the Accounting and Finance Teacher Education Program in the Faculty of Commerce and Tourism Education in Gazi University.

Population of the study in which single group experimental design was used covers sophomore students (N=185), who were enrolled in Instructional Planning and Evaluation Course in 2007-2008 Academic year in the Accounting and Finance Teacher Education Program in the Faculty of Commerce and Tourism Education in Gazi University.

Data were collected by means of Five Step Learning Strategy Scale (α : .97) which was comprised of five subscales.

It was observed that the students' opinions about preparing question, writing answer, visualization, writing conclusion and suggestion were focused on "agree" and "strongly agree" choices. It was realized that FSLs may contribute to students in learning a subject effectively.

Key words: Five Step Learning Strategy, Learning Strategy, Learning

1. GİRİŞ

Beynin temel işlevlerinden biri olan öğrenme, nefes alıp vermek gibi doğal bir davranıştır. Öğrenme sayesinde, birey içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamakta ve dolayısıyla varlığını sürdürebilmektedir. Bu bağlamda, öğrenmeyi çevreye uyum süreci olarak tanımlamak mümkündür. Çevreye uyum sürecinde, birey doğal olarak çevreyle etkileşime

girer ve yeni davranışlar kazanır. O halde "öğrenme, genel anlamda yeni bir davranış kazanmak" olarak da tanımlanabilir (Berbaum 2005,315). Yeni davranışların kazanılması için, öğrenenin girişimde bulunması ve araştırma yapması gerekmektedir. Zira "girişimde bulunmak ve araştırma yapmak öğrenmenin iki temel faktörü" olarak hizmet görür (Chanel Balas 1998,15). Öğrenen, öğrenme nesnesiyle ilgili girişimde bulunmak ve araştırma yapmak için sahip olduğu öğrenme stratejisini/stratejilerini işe koşar.

Strateji kavramı, Grekçe ordu anlamına gelen "stratos" ve sevk etmek anlamına gelen "ageîn" kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş askeri bir terimdir (Petit Robert1 1979,1867). Türkçeye Fransızcadan geçmiş olan kavram, "1. Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol, 2. Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçle-

ri bir arada kullanma bilimi ve sanatı” (TDK 1983,1086) olarak tanımlanmaktadır. Kökeninden de anlaşıldığı gibi, başlangıçta askeri bir terim olan strateji, daha sonraları eğitim bilimi alanında öğrenci ekseninde “öğrenme stratejisi”, öğretmen ekseninde ise “öğretme stratejisi” kavramlarıyla yerini almıştır.

Öğrenme stratejileri “öğrenme ve iletişim görevlerini kolaylaştırmak amacıyla öğrenenler tarafından seçilen eylemlerdir.” (MacIntyre 1994,190). Stratejilerin kullanılması tamamen bilinçsiz değildir. Öğrenen karşılaştığı bir problemi çözmek için bilinçli bir çaba göstermesi sonucu stratejilerin kullanılması söz konusu olur (Atlan 2000,112). Öğrenilenlerle ilgili soru çıkartma, bu soruları yanıtlama, öğrenilenleri özetleme, öğrenilen bilgileri grafik vb şekillerle gösterme, öğrenilenlerle ilgili açıklama yapma (Açıkgöz 2003,81) gibi etkinlikler birer öğrenme stratejisi olarak kabul edilebilir. Ayrıca, altını çizme, metin kenarına not alma, zihinsel tekrar, gruplandırma, benzetimler kullanma, örgütleme, kendi kendine soru sorma, uzamsal temsilciler oluşturma, not alma v.b. (Senemoğlu 1997, 562-579) gibi öğrenci çabaları da öğrenme stratejileri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada, öğrencilerin bilgiyle ilişkilerinde ve öğrenmesinde Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisinin (BBÖS) etkili olacağı öngörülmektedir. BBÖS’ÜN kuramsal temelini Allosterik Öğrenme Modeli oluşturmaktadır. Modeli geliştiren Giordan (1995), modelin; öğrenen, öğretim çevresi (öğretici veya öğretim ekibi), bilgiler (veya beceriler) olmak üzere üç temel değişkeni bulunduğunu belirtmektedir. Öğrenen, yeni bilgileri (veya becerileri) olduğu gibi almaz, onları kendi sorularına cevap bulmak veya ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi tarzına ve kendi ritmine göre hazırlayarak alır. Öğretim çevresi (öğretmen veya öğretim ekibi), öğrenenin davranışsal ve zihinsel yapısıyla, bu yapıyı dönüştürmek üzere iç içe geçebilecek unsurlar bütünü olarak düşünülebilir. Öğrenen, öğretici tarafından hazırlanan çevreyle kendi potansiyel kaynaklarını karşılaştırarak sürekli uyum göstermek suretiyle öğrenmesini gerçekleştirir. Modelin üçüncü temel değişkeni bilgiler (veya beceriler)dir. Bilgi çok nadir olarak basit bir aktarmanın ürünüdür. Bilgi bir dönüşüm sürecinin ürünü olup öğrenenin sorularının, önceki fikirlerinin, davranma ve akıl yürütme tarzlarının dönüşümü sonucunda ortaya çıkar. Her anlamlı öğrenme, öğrenenin kişisel faaliyetinin sonucunda gerçekleşir. Öğrenen, karşılaşılan etkinlikler ve toplanan bilgilerin durumlarına göre işe koşulan zihinsel tasarımlardan hareketle anlam üretir ve böylece öğrenmesini gerçekleştirir (Topbaş 2007, 240-247).

Modelin temel amacı öğrenenin zihinsel tasarımını dönüştürmek suretiyle öğrenmeyi gerçekleştirmektir. Bunun için öncelikle öğrenenin öğrenilecek bilgi ya da beceri ile ilgilenmesi (niyetlilik-yönelme), onunla ilgili kay-

naklarla buluşması (karşılaşmalar), onu kavraması ve ifade etmesi (modelleştirme) ve son olarak da bir sonuca vararak yeni bir zihinsel tasarıma (bilgiyi yapılandırma) ulaşması gerekmektedir (Giordan 1995).

Öğrencinin öğrenme materyali ile yoğun bir biçimde etkileşime girmesine ve dolayısıyla zihinsel tasarımının dönüşümüne yardımcı olabileceği düşünülen BBÖS, adından da anlaşılacağı gibi beş basamaktan oluşmaktadır. Öğrenen; **birinci basamakta**, öğrenilecek konu ile ilgili **sorular** hazırlar, **ikinci basamakta**, bu soruların **cevaplarını** yazar, **üçüncü basamakta**, elde ettiği bilgileri bir **şema** halinde görselleştirir, **dördüncü basamakta**, elde edilen bilgi ve hazırlanan şemadan hareketle bir **sonuç** yazar, **beşinci basamakta**, ortaya çıkan sonuçtan hareketle **öneri** hazırlar. Böylece çalıştığı konuyu kalıcı bir biçimde öğrenmiş olur.

Bu araştırmanın amacı, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Programı ikinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisini (BBÖS) değerlendirmektir. Bu bağlamda, "Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Programı ikinci sınıf öğrencilerinin BBÖS'E ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna ve bu soruya bağlı olarak da şu sorulara cevap aranmaktadır:

- Öğrencilerin "bir konuyu çalışırken, konuyla ilgili soru hazırlama" faaliyetine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin "bir konuyu çalışırken, konuyla ilgili hazırladıkları sorular için cevap yazma" faaliyetine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin "çalıştıkları konuyla ilgili elde ettikleri bilgileri görselleştirme" faaliyetine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin "çalıştıkları konudan elde ettikleri bilgiden hareketle sonuç yazma" faaliyetine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin "çalıştıkları konuyla ilgili çıkardıkları sonuçtan hareketle öneri yazma" faaliyetine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tek gruplu deneysel desen (Karasar 1994, 96) kullanıldı. Belirtilen araştırma deseni bağlamında, 10 hafta süresince konular BBÖS ile işlendi. Çalışmalar tamamlandıktan sonra BBÖS ile öğrencilerin stratejiye ilişkin görüşleri toplandı.

2.2. Denekler

Araştırmanın çalışma evrenini, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde 2007–2008 Öğretim yılında Öğretimde Planlama ve Değerlen-

dirme dersini alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Programı ikinci sınıf öğrencileri (N=185) oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

BBÖSÖ, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm (10 madde), bir konuyu çalışırken, konuyla ilgili sorular hazırlamanın; ikinci bölüm (10 madde), çalıştığı konuyla ilgili hazırladığı soruları cevaplandırmanın; üçüncü bölüm (10 madde), çalıştığı konuyla ilgili elde ettiği bilgileri görselleştirmenin; dördüncü bölüm (9 madde), çalıştığı konuyla ilgili elde ettiği bilgilerden hareketle sonuç yazmanın ve beşinci bölüm (10 madde), çalıştığı konuyla ilgili çıkardığı sonuçtan hareketle öneri yazmanın kendisine sağlayacağı katkılara ilişkin öğrenci görüşlerini (1=Hiç katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Fikrim yok, 4=Katılıyorum ve 5=Kesinlikle katılıyorum) belirlemeye yönelik ve 5'li likert ölçek tipine uygun olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan bu ölçek, pilot çalışma sürecinde, aynı fakültenin farklı şubelerinde fakat aynı dönemde aynı dersi alan ikinci sınıfta okuyan 122'si kız ve 125'i erkek olmak üzere 247 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda; alt ölçeklerin ve ölçeğin güvenilirlik katsayıları; soru hazırlama (α : .89), cevap yazma (α : .93), görselleştirme (α : .94), sonuç yazma (α : .92), öneri yazma (α : .94) ve ölçek (α : .97) olarak hesaplanmıştır.

2.4. Denel İşlem

1. Öğretim elemanı, ilk konuyu BBÖS'e göre hazırladı ve sınıfta her basamakta yapılacak işlemleri öğrencileriyle tartışarak işledi. Örnek konu üzerinden öğrencilerinin her basamakta neler yapacaklarını açıkladı.
2. Öğrencilerden bir sonraki derste işlenecek konuyu BBÖS'e göre hazırlayıp gelmelerini istedi.
3. Öğrenciler tarafından hazırlanan konunun başlığı, öğretim elemanı tarafından, tahtayı ortalayacak şekilde, tahtanın üst tarafına yazıldı. Derse, öğrencilerden birisinin ilk sorusuyla başlandı. Soru bir başka öğrenci tarafından cevaplandırıldı. Cevabı eksik verilen sorularda öğretim elemanı devreye girerek doğru cevabın bulunmasına yardımcı oldu. Konuyla ilgili tüm sorular, farklı öğrenciler tarafından sorularak ve yine farklı öğrenciler tarafından cevaplandırılarak, BBÖS'ÜN ilk iki basamağı sınıf ortamında öğrenciler tarafından gerçekleştirildi. Üçüncü basamak ise, sorular ve cevaplar ilerledikçe, öğretim elemanı tarafından, konu başlığına konuyla ilgili alt başlıklar ve anahtar kavramlar kavram haritası mantığına göre eklenerek tamamlandı.
4. Öğrencilerden, ortaya çıkan şema ile kendi hazırladıkları şemaları karşılaştırmaları istendi. Şema ile ilgili tartışma yapılarak varsa eksiklerin tamamlanması sağlandı.
5. Şema üzerinden, soru-cevap tekniği ile öğrencilerin konuyu özetleme-

leri sağlandı.

6. Öğrencilerden, konuyla ilgili hazırladıkları sonuçları söylemeleri istendi. Söylenen sonuçlar sınıfta tartışıldı. Tartışmalardan ve tahtadaki şemadan hareketle öğrencilerle birlikte konuyla ilgili bir sonuç oluşturuldu. Öğrencilerden, ortaya çıkan sonucu dikkate alarak, kendi hazırladıkları sonuçları tekrar gözden geçirmeleri istendi.

7. Öğrencilerden, konuyla ilgili hazırladıkları önerileri söylemeleri istendi. Söylenen öneriler sınıfta tartışıldı. Tartışmalardan ve sınıfta ortaya çıkan sonuçtan hareketle öğrencilerle birlikte konuyla ilgili bir öneri oluşturuldu. Öğrencilerden, ortaya çıkan öneriyi dikkate alarak, kendi hazırladıkları önerileri tekrar gözden geçirmeleri istendi.

8. Araştırma için belirlenen konular bitinceye kadar aynı denel işlemler tekrarlandı.

9. Çalışmalar bittikten sonra öğrencilere BBÖSÖ dağıtılarak BBÖS ile ilgili görüşleri toplandı.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 11.5 (Statistical Package For Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Çalışma gurubundaki bireylerin BBÖS ile ilgili görüşlerine ait bulgular frekans (f) ve yüzde (%) değerler esas alınarak yorumlanmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen veriler ve ilgili veri analizi sonuçları tablolar şeklinde düzenlenerek açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde, öğrencilerin “bir konuyu çalışırken, konuyla ilgili soru hazırlama”nın kendilerine sağlayacağı katkılara ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin f ve % dağılımları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin “soru hazırlama” ile ilgili görüşlerinin f ve % dağılımları (N=185)

Bir konuyu çalışırken, konuyla ilgili soru hazırlamak;	1		2		3		4		5	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1 konuya ön hazırlık yapmamı sağlar	3	1,6	5	2,7	7	3,8	91	49,2	79	42,7
2 konuyu genel hatlarıyla incelememi sağlar	4	2,2	4	2,2	12	6,5	95	51,4	70	37,8
3 konunun önemli noktalarını görmemi sağlar	4	2,2	15	8,1	10	5,4	94	50,8	60	32,4
4 konuyla ilgili öğrenme ihtiyaçlarımı ortaya çıkarır	4	2,2	8	4,3	27	14,6	96	51,9	49	26,5
5 konuyu daha iyi kavramamı sağlar	-	-	14	7,6	13	7,0	91	49,2	67	36,2
6 soru hazırlama kabiliyetimi güçlendirir	2	1,1	6	3,2	11	5,9	80	43,2	85	45,9
7 konudan çıkabilecek soruları öngörebilmeyi sağlar	2	1,1	15	8,1	16	8,6	89	48,1	62	33,5
8 sorgulama kapasitemi artırmama katkı sağlar	3	1,6	9	4,9	24	13,0	92	49,7	57	30,8
9 konuyla ilgili çalışmalara etkin katılımımı sağlar	7	3,8	12	6,5	22	11,9	93	50,3	50	27,0
10 sınavlara hazırlık yapmamı kolaylaştırır	8	4,3	11	5,9	6	3,2	85	45,9	75	40,5

Tablo 1 incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin 4. (katılıyorum) ve 5. (kesinlikle katılıyorum) seçeneklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, bir konuyu çalışırken o konuyla ilgili soru hazırlamanın öğrencilere, ölçeğin bu boyutunda yer alan özellikleri kazandırdığı söylenebilir. Bununla birlikte 4, 8 ve 9 ifadelerle ilgili olarak “fikrim yok”; 3. ve 7. ifadelerle ilgili olarak “katılmıyorum” seçeneklerine yönelmeler de dikkat çekmektedir. Bu durum, soru hazırlama stratejisinin öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte az da olsa bazı öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklinde yorumlanabilir.

3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde, öğrencilerin “cevap yazma” ile ilgili görüşlerinin neler olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin f ve % dağılımları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin “cevap yazma” ile ilgili görüşlerinin f ve % dağılımları (N=185)

S	Çalıştığım konuyla ilgili hazırladığım soruları cevaplandırmak;	1		2		3		4		5	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	konuya ön hazırlık yapmamı sağlar	3	1,6	7	3,8	6	3,2	102	55,1	67	36,2
2	konuyu ayrıntılı incelememi sağlar	4	2,2	11	5,9	23	12,4	83	44,9	63	34,1
3	konuyla daha yoğun etkileşime girmemi sağlar	3	1,6	15	8,1	18	9,7	92	49,7	57	30,8
4	konuya hâkim olmayı sağlar	5	2,7	10	5,4	19	10,3	98	53,0	53	28,6
5	düşünme becerimi geliştirmemi sağlar	4	2,2	14	7,6	21	11,4	83	44,9	63	34,1
6	araştırma becerimi geliştirmemi sağlar	5	2,7	12	6,5	21	11,4	88	47,6	58	31,4
7	cevap verme yeteneğimi geliştirmemi sağlar	5	2,7	6	3,2	13	7,0	93	50,3	68	36,8
8	konuyla ilgili çalışmalara etkin katılımımı sağlar	4	2,2	16	8,6	21	11,4	96	51,9	48	25,9
9	bilginin daha uzun süreli akılda kalmasını sağlar	11	5,9	16	8,6	16	8,6	82	44,3	60	32,4
10	sınavlara hazırlık yapmamı kolaylaştırır	9	4,9	11	5,9	10	5,4	79	42,7	76	41,1

Tablo 2 incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin 4. (katılıyorum) ve 5. (kesinlikle katılıyorum) seçeneklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, çalışılan bir konuyla ilgili hazırlanmış soruları cevaplandırma faaliyetinin öğrencilere, ölçeğin bu boyutunda yer alan özellikleri kazandırdığı söylenebilir. Ancak 5., 6. ve 8. ifadelerle ilgili olarak “fikrim yok”; 3., 8.ve 9. ifadelerle ilgili olarak “katılmıyorum” ve yine 9. ifadeyle ilgili olarak “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerine yönelmeler de dikkat çekmektedir. Bu durum, soru hazırlama stratejisinin öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte az da olsa bazı öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, öğrencilerin “görselleştirme” ile ilgili görüşlerinin neler olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın bu alt probleminde ilişkin f ve % dağılımları tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin “görselleştirme” ile ilgili görüşlerinin f ve % dağılımları (N=185)

S	Çalıştığım konuyla ilgili bilgileri görselleştirmek;	1		2		3		4		5	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	konuyu somutlaştırmamı sağlar	4	2,2	4	2,2	7	3,8	80	43,2	90	48,6
2	konuyu daha iyi kavramamı sağlar	3	1,6	11	5,9	12	6,5	71	38,4	88	47,6
3	kavramlar arasındaki ilişkileri görmemi sağlar	5	2,7	4	2,2	10	5,4	72	38,9	93	50,3
4	konuyu bir bütün halinde görmemi sağlar	1	,5	7	3,8	15	8,1	67	36,2	95	51,4
5	konuyu daha kolay hatırlamamı sağlar	4	2,2	6	3,2	12	6,5	70	37,8	93	50,3
6	konuya daha kolay odaklanmamı sağlar	5	2,7	11	5,9	21	11,4	75	40,5	73	39,5
7	bilgiyi görselleştirme becerisi kazandırır	2	1,1	5	2,7	5	2,7	86	46,5	87	47,0
8	konuyla ilgili çalışmalara etkin katılımımı sağlar	7	3,8	17	9,2	14	7,6	74	40,0	73	39,5
9	bilginin daha uzun süreli akılda kalmasını sağlar	5	2,7	8	4,3	9	4,9	76	41,1	87	47,0
10	sınavlara hazırlık yapmamı kolaylaştırır	4	2,2	15	8,1	18	9,7	71	38,4	77	41,6

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin 4. (katılıyorum) ve 5. (kesinlikle katılıyorum) seçeneklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, çalışılan bir konuyla ilgili bilgileri görselleştirme faaliyetinin öğrencilere, ölçeğin bu boyutunda yer alan özellikleri kazandırdığı söylenebilir. Ancak 10. ifadeyle ilgili olarak “fikrim yok”; 8. ifadeyle ilgili olarak da “katılmıyorum” seçeneklerine yönelmeler de dikkat çekmektedir. Bu durum, bilgileri görselleştirme stratejisinin öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte az da olsa bazı öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklinde yorumlanabilir.

3.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, öğrencilerin “sonuç yazma” ile ilgili görüşlerinin neler olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin f ve % dağılımları tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin “sonuç yazma” ile ilgili görüşlerinin f ve % dağılımları (N=185)

S	Çalıştığım konuyla ilgili sonuç yazmak;	1		2		3		4		5	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	ana düşünceyi bulmamı kolaylaştırır	5	2,7	2	1,1	10	5,4	86	46,5	81	43,8
2	yardımcı düşünceleri bulmamı kolaylaştırır	3	1,6	5	2,7	19	10,3	90	48,6	67	36,2
3	konunun önemli kısımlarını görmemi sağlar	3	1,6	9	4,9	17	9,2	85	45,9	70	37,8
4	olaylardan sonuç çıkarma alışkanlığı kazanmamı sağl.	2	1,1	8	4,3	13	7,0	76	41,1	85	45,9
5	özetleme becerisi kazanmamı sağlar	1	,5	5	2,7	9	4,9	93	50,3	77	41,6
6	ifade etme becerisi kazanmamı sağlar	3	1,6	5	2,7	16	8,6	83	44,9	78	42,2
7	konuyla ilgili çalışmalara etkin katılımımı sağlar	6	3,2	15	8,1	23	12,4	76	41,1	63	34,1
8	bilginin daha uzun süreli akılda kalmasını sağlar	8	4,3	18	9,7	23	12,4	89	48,1	47	25,4
9	sınavlara hazırlık yapmamı kolaylaştırır	8	4,3	18	9,7	21	11,4	77	41,6	60	32,4

Tablo 4 incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin 4. (katılıyorum) ve 5. (kesinlikle katılıyorum) seçeneklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, çalışılan bir konuyla ilgili sonuç yazma faaliyetinin öğrencilere, ölçeğin bu boyutunda yer alan özellikleri kazandırdığı söylenebilir. Ancak 2., 8., ve 9. ifadelerle ilgili olarak “fikrim yok”; 8. ve 9. ifadelerle ilgili olarak da “katılmıyorum” seçeneklerine yönelmeler de dikkat çekmektedir. Bu durum, çalışılan bir konuyla ilgili sonuç yazma stratejisinin öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte az da olsa bazı öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklinde yorumlanabilir.

3.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt probleminde, öğrencilerin “öneri yazma” ile ilgili görüşlerinin neler olduğu sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin f ve % dağılımları tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin “öneri yazma” ile ilgili görüşlerinin f ve % dağılımları (N=185)

S	Çalıştığım konuyla ilgili öneri yazmak;	1		2		3		4		5	
		f	%	f	%	f	f	%	f	%	f
1	konuyla ilgili yeni fikirler üretmemeye katkı sağlar	5	2,7	5	2,7	9	4,9	84	45,4	81	43,8
2	eleştirel düşünme becerisi kazanmamı sağlar	6	3,2	5	2,7	10	5,4	87	47,0	77	41,6
3	konuya farklı açıdan bakmamı sağlar	5	2,7	10	5,4	20	10,8	77	41,6	73	39,5
4	konuyla ilgili fikrimi açıklamamı sağlar	3	1,6	9	4,9	9	4,9	79	42,7	85	45,9
5	yaratıcılığımın gelişmesine katkı sağlar	3	1,6	10	5,4	15	8,1	81	43,8	75	40,5
6	öneri oluşturma becerimi geliştirir	4	2,2	5	2,7	7	3,8	90	48,6	78	42,2
7	ifade etme becerisi kazanmamı sağlar	3	1,6	9	4,9	14	7,6	82	44,3	76	41,1
8	konuyla ilgili çalışmalara etkin katılımımı sağlar	7	3,8	20	10,8	18	9,7	74	40,0	66	35,7
9	bilginin daha uzun süreli akılda kalmasını sağlar	10	5,4	19	10,3	25	13,5	71	38,4	60	32,4
10	sınavlara hazırlık yapmamı kolaylaştırır	12	6,5	13	7,0	28	15,1	66	35,7	65	35,1

Tablo 5 incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin 4. (katılıyorum) ve 5. (kesinlikle katılıyorum) seçeneklerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, çalışılan bir konuyla ilgili öneri yazma faaliyetinin öğrencilere, ölçüğün bu boyutunda yer alan özellikleri kazandırdığı söylenebilir. Ancak 3., 9., ve 10. ifadelerle ilgili olarak “fikrim yok”; 8., 9. ve 10. ifadelerle ilgili olarak “katılmıyorum”; 9. ve 10. ifadelerle ilgili olarak da “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerine yönelmeler de dikkat çekmektedir. Bu durum, çalışılan bir konuyla ilgili öneri yazma stratejisinin öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte az da olsa bazı öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Öğrenme için, öğrenenin öğrenme nesnesiyle yoğun bir etkileşim içinde olması gerektiği, BBÖS ile bu etkileşimin gerçekleşebileceği ve bu etkileşimin bir konuyu öğrenmesine katkı sağlayabileceği anlaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular bu durumu doğrulamaktadır.

BBÖS, öğrenciye sorgulama, araştırma, bilgileri somutlaştırma, çalıştığı konudan bir sonuç çıkarabilme ve bu sonuçtan hareketle bir öneride bulunabilme becerisi kazandırabilir. Öğrencilerin sınıf içinde yaptıkları sunumlarda ortaya koydukları yeterlikler ve hazırladıkları ürün dosyalarında yer alan etkinlikler bu durumu doğrulamaktadır. Ayrıca Topbaş (2008) tarafından strateji ile ilgili yapılan araştırma sonuçları da çalışmayla elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

BBÖS, öğrenciye belli bir yol izlemek suretiyle kendi öğrenmesini gerçek-

leştirmesine, öğretmene de öğrenci merkezli bir öğretim yürütmesine hizmet edebilir. Zira BBÖS öğretmene rehberlik ve öğrenciye de kendi öğrenmesinin sorumluluğunu vermektedir.

BBÖS' ÜN öğrenme sürecinde genelde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladığı, ancak bazı öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamadığı gözlenmiştir. Bu bağlamda, BBÖS öğrenme stilleri açısından gözden geçirilip daha çok öğrencinin ihtiyacını karşılayabilecek duruma getirilebilir.

BBÖS, öğrenci merkezli öğretim bağlamında, çalışılacak konuyla ilgili olarak ön hazırlık aşamasında ve konunun etkili bir biçimde öğrenilmesi sürecinde kullanılabilir.

BBÖS, öğrencinin öğrenmek istediği konuyla yoğun bir etkileşime girmesini sağlaması, her basamakta eksiklerini görme ve tamamlama imkânı vermesi, bilimsel araştırma sürecine uygun bir yapı arz etmesi ve dolayısıyla öğrenenin bilimsel düşünme alışkanlığı kazanmasına hizmet edebilirliği, ayrıca her basamakta konunun değişik biçimlerde tekrar edilmesini sağlaması bakımlardan anlamlı öğrenmelere katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Açıköz, K. Ü. 2003. Etkili Öğrenme ve Öğretme, 4. Baskı, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Atlan, J. 2000. "L'utilisation des stratégies d'apprentissage d'une langue dans un environnement des TICE", İnternet Adresi; http://alsic.u-strasbg.fr/Num5/atlan/alsic_n05-rec3.htm, Erişim Tarihi: 22.07.08
- Berbaum, J. 2005. "Le développement de la capacité d'apprentissage", J. Houssaye (Editör), La Pédagogie: une encyclopédie pour aujourd'hui, 6. baskı, ss. 315-325, Paris: ESF éditeur.
- Chanel Balas, A. (1998). La Prise de Conscience de Sa Maniere D'apprendre, De la métacognition implicite à la métacognition explicite, Doktora Tezi, Université Grenoble II - Pierre Mendès-France, U.F.R. Sciences de L'homme et de La Societe, Departement Sciences de L'education.
- Giordan, A. 1995. Les nouveaux modèles sur apprendre :pour dépasser le constructivisme? Perspectives, vol. XXV, n° 1. İnternet Adresi: <http://www.lides.unige.ch/publi/rech/depConstruct/depConstruct.htm>, Erişim Tarihi: 11.09.2006
- Macintyre, P.D. (1994). «Toward a social psychological model of strategy use» Foreign Language Annals, 27, 2. pp 185-195. Akt. Atlan, a.g.m.
- Petit Robert 1. 1979. Dictionnaire Alphabétique et Analogique de La Langue Française. Paris : Société du Nouveau Littre.
- Senemoğlu, N. 1997. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya, Ankara: Spot Matbaacılık.
- Türk Dil Kurumu. 1983. Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Topbaş, E. 2007. Öğrenmeyi Anlamada Yeni Bir Model: Allosterik Öğrenme, 16. Ulusal Eğitim Kongresi, 5-7 Eylül, Bildiriler Kitabı 1.Cilt, s. 240-247. Tokat
- Topbaş, E. 2008. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Büro Yönetimi Eğitimi Bölümü İkinci Sınıf Öğrencilerinin Beş Basamaklı Öğrenme Stratejisine İlişkin Görüşleri, 7. Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi, 22-24 Ekim, Bildiri Kitabı, s. 265-278. Trabzon.

Etkin Risk Yönetiminde Öz Disiplin Süreci*

Yener Coşkun**

Özet

Öz disiplin, şirketler tarafından tasarlanan, muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal yönetim sistemlerini içeren içsel risk yönetim süreçlerine dayalı olarak, karşı karşıya olunan risklerin yönetilmesidir. Öz disiplin sürecinin etkinlik seviyesinin, resmi disiplin ve piyasa disiplininin etkin olarak uygulanmasından kaynaklanacak pozitif dışsallıklarla geliştirilmesi gereklidir. Ancak ülke içi ve dışındaki finansal kurumlarda ortaya çıkan finansal başarısızlıklar ve diğer finansal krizlerle birlikte yaşanmakta olan küresel finansal kriz; resmi ve piyasa disiplininin öz disiplinin etkinliğini ancak kısmen geliştirebildiğini ortaya koymuştur. Bu durumda şirket içi tedbirlerle öz disiplin etkinliğinin geliştirilmesinin ve şirket uygulamalarında etik kurallara uyulmasının değeri daha da artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk Yönetimi, Resmi Disiplin, Piyasa Disiplini, Muhasebe ve Raporlama Sistemi, İç Kontrol, İç Denetim, Kurumsal Yönetim, Finansal Başarısızlık, İflas.

Abstract: Official discipline, market discipline and self discipline are the disciplinary mechanisms and aim to direct firm-wide risk management. As the center of this mechanism self discipline is the principal control point combining accounting and reporting system, internal control, internal audit, risk management and corporate governance. Weaknesses and inefficiencies of self discipline framework should be improved by both improving the current self discipline framework and also using positive externalities arising from the effective use of market and official discipline. In addition to theoretical weaknesses, failures of the financial firms, particularly in the current financial crisis, clearly show that official discipline has only limited contributions to the improvement of the effectiveness of the self discipline. But, more importantly, market discipline has still important

* Bu makale 23.07.2007 tarihinde Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Ana Bilim Dalı İşletme Eğitimi (Bankacılık) Yüksek Lisans programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilen ve 2008 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan "Bankalarda Öz Disiplin Süreçlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi" isimli eserin güncel bir özeti niteliğindedir.

** Sermaye Piyasası Kurulu Baş Uzmanı

limitations in terms of both regulatory framework and market practice. According to these observations, importance of the improvement of the efficiency of self discipline practices and business ethics through firm wide measures is growing.

Keywords: Risk Management, Financial Firms, Official Discipline, Market Discipline, Accounting and Reporting System, Internal Control, Internal Audit, Corporate Governance, Financial Failure, Bankruptcy.

1. GİRİŞ

Etkin risk yönetimi firma ölçeğinde ve ekonomik sistemin bütününde faydalar doğurmaktadır. Şirketlerdeki etkin risk yönetimi uygulamaları düzenleyici ve denetleyici kurumların kendi amaçlarına ulaşmasında da katkı sağlamaktadır (Coşkun, 2007: 61).

Risk yönetiminin önemi, etkin risk yönetiminin faydalanıcılarının risk yönetiminden beklentilerinin ve menfaatlerinin neler olduğunun ortaya konulması yoluyla incelenebilir.

İşletme sahiplerinin ve yöneticilerinin etkin risk yönetim sistemlerinin kurulması ve sürdürülmesindeki temel menfaatleri (ya da güdülerini) firma değerinin korunması ve artırılması yoluyla karlılığın, sağlamlığın ve güvenilirliğin artırılmasıdır. Konuya daha geniş bir açıdan bakmak gerekirse; başta ortaklar ve yöneticiler olmak üzere, işletmenin bütün çalışanlarının ortak menfaati, bir biçimde gelir elde ettikleri kurumun ticari ününü geliştirerek muhafaza etmesidir. Dolayısıyla işletme yönetim süreçlerinin etkin risk yönetim ve iç kontrol süreçlerinin gözetim ve desteğinde olması anlayışına dayanan içsel finansal disiplin sağlayan unsurlar veya öz disiplini risk yönetim süreçlerindeki etkinlik arayışının ilk ve doğal halkası olarak görmek mümkündür.

Risk yönetimi, muhasebe ve raporlama sisteminden elde edilen finansal verileri esas alarak çalışmaktadır. İç kontrol sisteminin muhasebe sisteminden gelen veriler üzerinde risk yönetimi bağlamındaki durağan hareket anlayışının veya kurumsal yönetim sisteminin felsefe belirleyici anlayışının aksine, risk yönetimi, kontrol ve disiplin sürecindeki en etkili araçtır. Bu nedenle, öz disiplin mekanizmasının ve dolayısıyla disiplin ve kontrol sürecinin merkezinde risk yönetim süreçleri bulunmaktadır.

Risk yönetiminin etkinliği; öz disiplinin diğer unsurları ile birlikte bizatihi kendisinin ve resmi ve piyasa disiplininin etkinliği ile ilişkilidir. Bu bağlamda, risk yönetim sürecinin amaç ve felsefesi kurumsal yönetim süreçlerinde belirlenirken, tahlil ve tedbirlerinin etkinliği muhasebe ve raporlama sisteminin ürettiği ve iç kontrol ile iç denetim süreçlerinin inceleme konusu ettiği verilerin kalitesine bağlıdır. Bu çerçevede, basiretli yönetim faali-

yetlerinin, risk yönetim sisteminin merkezde olduğu, etkin bir kontrol mekanizmasına göre yürütülmesi gereklidir. Tüm bu süreçlerin yönlendirilmesinde resmi ve piyasa disiplininin katkıları ise risk yönetimin etkinliğinin daha da artmasına katkı sağlayacaktır.

Ancak ülke içi ve dışındaki finansal kurumlarda ortaya çıkan finansal başarısızlıklar ve diğer finansal krizlerle birlikte yaşanmakta olan küresel finansal kriz diğer disipline edici etkenlerle birlikte öz disiplinin finansal başarısızlıkları önleme konusundaki etkinliğine yönelik şüphelerin daha da yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada öz disiplinin unsurları ve ideal şeması üzerinde durulduktan sonra, yurt içi/dışı finansal kurumlarda ortaya çıkan finansal başarısızlıkların ardından risklerin disipline edilmesinde öz disiplinin rolü ve tasarımı tartışma konusu edilmektedir.

2. Riskleri Disipline Edici Etkenler

Etkin bir risk yönetimi için genellikle birden fazla disipline edici etkenin eşgüdüm içinde faaliyet göstermesi gereklidir. Bu yaklaşım sigorta şirketleri, bankalar ve aracı kurumlarda düzenleyici sermayenin belirlenmesini amaçlayan Mali Yeterlilik II, Sermaye Yeterliliği Direktifi ve Basel II uzlaşısının da en kritik noktasını teşkil etmektedir. Nitekim uluslararası kurumlarca hazırlanan söz konusu mutabakatların üç kurucu ögesi bulunmaktadır;

- Finansal kurumların risklerine orantılı sermayesinin belirlenmesi,
- Düzenleyici ve denetleyici otoritelerin söz konusu sermayenin amaca uygun olarak belirlenip belirlenmediğini tespit etmesi,
- Finansal kurumların riskleri ile ilgili yeterli açıklamada bulunması.

Söz konusu süreçlerin ilki öz disiplin, ikincisi resmi disiplin ve üçüncüsü de piyasa disiplini kavramlarıyla ilişkilidir.

2.1. Resmi Disiplin

Kamusal müdahale ya da resmi disiplin, finansal sistemin ve bu kapsamda finansal araçların davranış kurallarının düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik süreçler bütünüdür.

2.2. Piyasa Disiplini

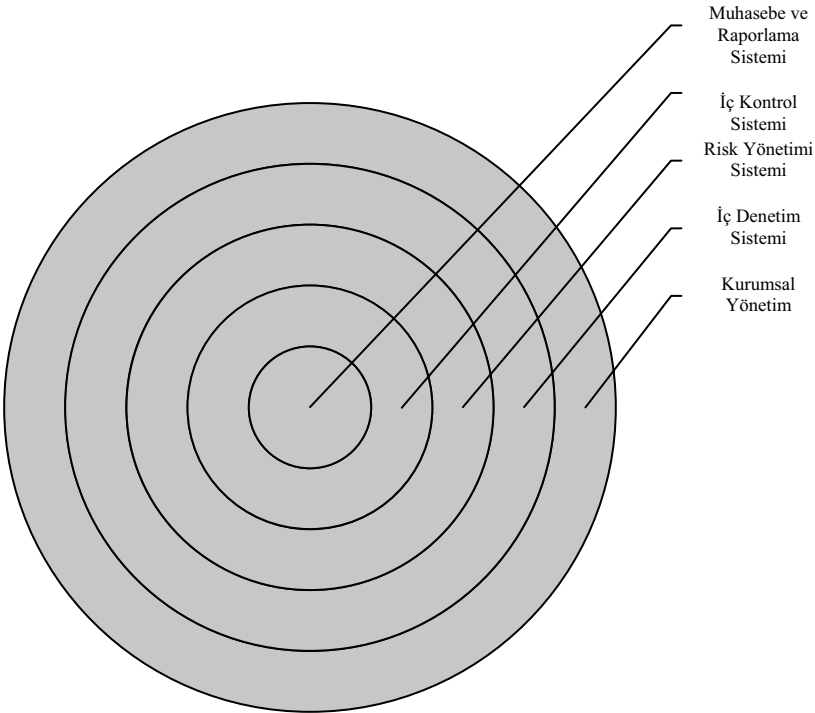
Piyasa katılımcılarının finansal araçların risklerine verdiği tepkilere dayalı olarak alınan yatırım kararlarının finansal araçların risk yönetim süreçlerine etkilerini inceleyen piyasa disiplini kavramı, resmi disiplin yaklaşımının piyasada etkinliği artıracığı savına karşılık; etkinliğin piyasanın kendi dinamikleri ile sağlanabileceği yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşımın altında küreselleşme, tekelleşme, deregülasyon, tezgahüstü işlemlerin artma-

sı gibi nedenlerle piyasaların giderek karmaşık hale gelmesi ve resmi disiplinin bu karmaşık yapıda piyasanın güvenliğini sağlamakta zorlanacağı düşüncesi de rol oynamaktadır. The Joint Forum (2001: 53), varlık değeri 1 milyar doları aşan şirketler üzerinde yapılan bir incelemede, finansal kurumların düzenlemelerde öngörülen sermayenin üzerinde sermayeye sahip olduğunu belirlemiştir. Buna göre zorunlu sermayenin, bankalar 1,3 ve 1,8 katı kadar; menkul kıymet şirketleri 1,2 ve 2,2 katı kadar, hayat sigortası şirketleri 2-3 katı kadar ve mal ve kaza şirketleri de 2-4 katı kadar sermayeye sahiptirler. Bu tablo, hem yatırımcılara ve hem de piyasa disiplininin diğer aktörlerine güçlü bir bilanço sunulması arzusunun bir sonucudur.

2.3. Öz Disiplin

Öz disiplin, işletme tarafından tasarlanan, muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal yönetim sistemlerini içeren içsel risk yönetim süreçlerine dayalı olarak karşı karşıya olunan risklerin yönetilmesidir.

ŞEKİL 1. İdeal Öz Disiplin Şemasında Unsurların İlişkileri

Kaynak: Yazara aittir.

3. Öz Disiplin Unsurları

Öz disiplin unsurları; kurumsal yönetim, iç denetim sistemi, risk yönetimi sistemi, iç kontrol sistemi ve muhasebe ve raporlama sistemi olarak sınıflandırılabilir.

3.1. Kurumsal Yönetim

Öz disiplin unsurları arasında yer alan, kurumsal yönetim sürecinde yönetim kurulu şirkete ve toplum kesimlerine olan sorumluluklarını belirlemektedir. Yönetim kurulunun kurumsal yönetim sürecindeki en ciddi sorumluluğu şirketin risk ve kontrol süreçleri ile ilgili strateji ve politikalar üretmesidir. Bu politikalar, şirketlerin optimal risk yapısı içinde oluşan karlılık ile hayatını sürdürmesiyle ilgilidir. Kurumsal yönetim sürecinde riski odağa alan bu yaklaşımın temel sonucu, risk yönetim sisteminin kurumsal yönetim politikalarını uygulayan birim olmasıdır. Risk yönetim sistemi, şirketin optimal risk seviyesini kurumsal yönetim sürecinde belirlenen “kontrol ve disiplin” ihtiyacı çerçevesinde yönetmektedir.

OECD (2004: 11) ilkelerine göre, kurumsal yönetim “bir şirketin yönetimi, yönetim kurulu, ortakları ve diğer menfaat sahipleri arasındaki ilişkileri” kapsamaktadır. Kurumsal yönetim ayrıca şirketin amaçlarını ve bu amaçlara ulaşmadaki yetki ve sorumlulukları da en geniş haliyle belirlemektedir.

Diğer yandan, “şirket disiplini ve kontrolü” penceresinden kurumsal yönetim öz disiplinin diğer unsurlarının şirket amaçları ve şirket paydaşlarının beklentisi çerçevesinde yönlendirilmesi ile ilişkilidir. Kurumsal yönetim sisteminin bir yönüyle “disiplin ve kontrol” sürecine atfı yaptığı dikkate alındığında, kurumsal yönetim kavramının da öz disiplin ile ilişkili olduğu görülmektedir. Nitekim OECD (2004: 12) de kurumsal yönetim ilkelerinin daha kapsamlı bir yaklaşımı temsil eden kontrol faaliyetinin tamamlayıcısı olduğu belirtilmektedir. Kurumsal yönetim sürecinde yer alan disiplin ve kontrolün sağlanması amacı fiilen risk yönetimi ile hayata geçirilmektedir.

Sonuç olarak, şirketin amaçlarının ve bu amaçlara ulaşmada kullanılacak yöntemlerin, risk yönetimine yönelik beklenti ve hedefler ile birlikte, yönetim sürecinde belirlendiği dikkate alındığında, risk yönetiminin muhasebe/raporlama ve iç kontrol sistemi altyapısında yükseldiği ve kurumsal yönetimin de her üç müessese ile bir üst yapı ilişkisi içinde olduğu görülmektedir.

3.2. Risk Yönetimi

Risk yönetimi, muhasebe ve raporlama sisteminden elde edilen ve iç kontrol ve iç denetim süzgecinden geçirilen finansal verileri esas alarak çalışmaktadır. İç kontrol sisteminin muhasebe sisteminden gelen veriler üzerinde risk yönetimi bağlamındaki durağan hareket anlayışının veya kurum-

sal yönetim sisteminin felsefe belirleyici anlayışının aksine, risk yönetimi, kontrol ve disiplin sürecindeki en etkili araçtır. Bu nedenle, öz disiplin mekanizmasının ve dolayısıyla disiplin ve kontrol sürecinin, merkezinde risk yönetim süreçleri bulunmaktadır.

Risk yönetiminin etkinliği, kendisinin ve diğer öz disiplin unsurlarının etkinliği ile ilişkilidir. Bu bağlamda, risk yönetim sürecinin amaç ve felsefesi kurumsal yönetim süreçlerinde belirlenirken, tahlil ve tedbirlerinin etkinliği muhasebe ve raporlama sisteminin ürettiği ve iç kontrol ile iç denetim süreçlerinin inceleme konusu ettiği verilerin kalitesine bağlıdır. Bu çerçevede, basiretli yönetim faaliyetlerinin, risk yönetim sisteminin merkezde olduğu, etkin bir kontrol mekanizmasına göre yürütülmesi gereklidir. Konu bankacılık açısından değerlendirildiğinde, Landau and Lindgren (1998: 7), sağlıksız bankacılığa yönelik ilk savunma hattının “basiretli” yönetim mekanizması olduğunu, banka iflaslarının önemli bir bölümünün etkin olmayan yönetim nedeniyle düşük kalitedeki varlıkların ve aşırı risklerin etkilerinden kaynaklandığını, rakamlara dayalı düzenleme anlayışının bankanın etkin olarak çalışmasını temin edemediğini belirtmektedir. Yazarlar ayrıca, banka yönetimlerinin daha iyi performans sergileyebilmek için yüksek derecede dürüstlük, tecrübe ve eğitimle teçhiz edilmeleri gerektiğini ve basiretli yönetim kavramının etkin iç enformasyon ve kontrol sistemlerini kurmak suretiyle yönetim süreçlerini kişisellikten sistemsellığe dönüştürdüğünü belirtmektedirler.

Carey ve Stulz (2005: 31), riske yönelik şeffaflık yaklaşımının finansal kurumların fazla risk almamalarına neden olduğunu, ancak risk ölçütlerinin manipüle edilmeye açık olduğunu, şeffaflığın da çeşitli maliyetlerinin bulunduğunu ve konuya yönelik ayrıntılı düzenleme yaklaşımlarının çözümlenici olmayacağından hareketle; düzenlemecilerin aşırı riski optimal olarak kabul etmemesi ve etkin olarak yönetilmeleri kaydıyla finansal kurumların ortakların bakış açısından optimal riski belirlemelerinin önemli olduğunu altını çizmektedir.

Yukarıda yer alan tespit ve değerlendirmeler diğer finansal olan/olmayan kurumlar için de geçerlilik taşımaktadır.

Finansal kurumların faaliyetlerindeki karmaşık yapı bu faaliyetlere ilişkin risklerin tanımlanmasını, izlenmesini ve yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Temel muhasebe sistemleri belli bir görev dağılımı altında işlemlerin muhasebeye doğru olarak aktarıldığı ve doğrulandığı konusunda makul bir güvence temin etmek üzere tasarlanmıştır. Konuya ilişkin Ortak Forum raporunda (The Joint Forum, 2003: 17-18) da belirtildiği üzere; risk yönetimi finansal firmaların iş süreçlerinde gizli olarak her zaman var olmakla birlikte, son zamanlarda risk banka, sigorta ve menkul kıymet şirketle-

ri açısından daha görünür hale gelmiştir. Dolayısıyla firma ölçeğindeki yönetimsel etkinliğin artırılması için geleneksel muhasebe sistemlerinin ötesinde iç kontrol ve risk yönetim süreçlerinin geliştirilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, öz disiplin süreçleri şirketlerin faaliyetlerinden kaynaklanan riskleri disipline edecek süreçler içinde önemli bir yere sahiptir. Risk yönetimi sistemleri ise söz konusu süreçlerde merkezi belirleyicidir.

3.3. Muhasebe ve Raporlama Sistemi

Muhasebe ve raporlama sistemi, öz disiplinin ilk uygulanma sahasıdır. Bu sahadan çıkan sonuçlar iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin süzgecinden geçmektedir.

Muhasebe sistemi işletmelerde yapılan faaliyetlerin kaydını gerçekleştirmektedir. Muhasebe sistemine yönelik temel beklenti, söz konusu fonksiyonun tarafsız, gerçekçi, düzenlemelere, bütün menfaat sahiplerinin çıkarlarına ve sosyal sorumluluğa uygun olarak yerine getirilmesidir. Muhasebe sistemi, şirketlerin finansal durumunun kontrol ve disipline edilmesi sürecinde etkili olan ilk araçtır. Muhasebe sistemi, Şekil 1'den de anlaşılacağı üzere, kendi dışında kalan iç kontrol, iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal yönetim sistemlerinin işlevlerini yerine getirmesinde gerekli olan veri üretimini ve ilk kontrol çevresini sağlamaktadır.

Leuz ve Wüstemann (2003: 4), muhasebe sisteminin hisse senedi, kredi piyasaları ve şirket yönetimi gibi sistemler ile etkileşim içindeki bir alt sistem ve ideal olarak kurumsal çerçevenin diğer bileşenlerini tamamlayıcı bir niteliğinin bulunduğunu, bu haliyle muhasebe sisteminin gerekli ve anlamlı muhasebe bilgisi ürettiği ve firmalarda etkin bir kontrol alt yapısı kurulmasına yardımcı olduğunu belirtmektedir.

Basel Komitesi (2000), muhasebe standartlarının bankalardaki etkin risk yönetimi ve kontrolü sürecine katkı sağlamasını en azından zarar vermemesi gerektiğini, aynı zamanda yüksek kalitede muhasebe bilgisi sağlanması konusunda sağlam ve güvenilir bir çerçeve sunması gerektiğini, ancak zayıf veya yetersiz muhasebe standartlarının risk pozisyonlarını gizleyerek veya kayıpları gizlemek suretiyle bankalardaki risk yönetimi ve kontrolüne zarar verdiğini belirtmektedir.

Bu çerçevede, muhasebe sisteminin ürettiği bilgiler sadece iç kontrol sisteminin değil, aynı zamanda risk yönetim sürecinin de girdisini teşkil etmektedir. Bu nedenle, kurumsal yönetim süreçlerinin başarısı muhasebe sisteminden gelecek bilgi ve verinin doğruluğu ve zamanlılığı ile ilişkili hale gelmektedir. Ancak, değerlendirme sorunları, muhasebe kayıtları dışında bırakı-

lan işlem ve faaliyetler, yaratıcı muhasebe işlemleri vb şirketlerin bilançoların bozulmasına ve sonuç olarak öz disiplinin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Finansal aracı iflaslarının çoğunda gözlenen temel olguların başında muhasebe sistemindeki kasıtlı veya kötü yönetimden kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Bu nedenle, öz disiplin sürecinin etkinliği üzerinde belirleyici etkilere sahip olan, muhasebe ve raporlama sistemi tarafından üretilen verilerin sağlıklı olması büyük önem taşımaktadır.

3.4. İç Kontrol Sistemi

İç kontrol bir işletmenin yönetim kurulu üyeleri, yönetim ve diğer personeli tarafından etkilenen ve faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği, finansal raporlamanın güvenilirliği, uygulanabilir yasa ve düzenlemelerle uygunluk amaçlarına ulaşmada dikkate alınacak yeterli güveni sağlamak üzere tasarlanmış bir süreçtir (Erdoğan, 2006: 83). İç kontrolün iki yönü bulunmaktadır; muhasebe kontrolü ve yönetim kontrolü. İç kontrol sistemi muhasebe kontrolünü de aşan bir şekilde işletmenin veriminin artırılması amacıyla ve muhasebe ile bağlantılı bir şekilde geliştirilen örgütlenme ve iş akış sistemidir (Kaval, 2000: 40).

The Institute of Internal Auditors (IIA) (2004) de konsolide risk yönetimi sürecinde iç kontrol sürecinin temel rolünün; risk yönetim süreçlerine güvence verilmesi, risklerin doğru olarak değerlendirilmesine yönelik güvence verilmesi, temel risklerin raporlanmasının değerlendirilmesi ve temel risklerin yönetilmesinin gözden geçirilmesi olarak belirlemiştir.

Diğer yandan, IIA, iç kontrolün yapmaması gereken faaliyetleri de aşağıdaki gibi belirlemiştir;

- risk iştahının belirlenmesi,
- risk yönetim sürecinin belirlenmesi,
- yönetimin riskleri güvence altına alması,
- risklere verilecek yanıtlar hakkında karar alınması,
- yönetimin yerine risklere yanıt verilmesi
- risk yönetiminin hesap verebilirliğinin sağlanması.

Basel Komitesi (1998b: 8), iç kontrol sisteminin amaçlarını; faaliyetlerin verimliliği ve etkinliğinin artırılması, (performans amaçları), mali ve idari konulara ait bilginin güvenilirliği, tam ve zamanlı olmasının sağlanması (bilgi sistemlerine ilişkin amaçlar) ve mevcut yasalara ve düzenlemelere uygunluk olarak belirlemiştir. İç kontrol sürecinin amaçlarına ulaşması daha önce de üzerinde durulduğu gibi, öz disiplin sürecinden kaynaklanan yükümlülükler nedeniyle yönetim kuruluna (ve üst yönetime) aittir.

Diğer yandan, risk yönetimi ve iç kontrol süreci amaçsal olarak ortak paydalara sahiptir. Risk yönetiminin amacının, olumsuz pazar gelişmelerine karşı önlemler olarak verimliliği artırmak ve zarar olasılığına karşı korunmak olduğu dikkate alındığında iki sistem bir anlamda birleşmektedir. Ancak risk yönetimi ve kontrolü denilince ağırlıklı olarak kredibilite ve pazar risklerinin kontrolü anlaşılırken, iç kontrol sistemi bu risklere ilaveten işletme risklerinin kontrolünü de kapsamaktadır (Kaval, 2000: 40). Finansal bilgiler üzerindeki iç kontrol sistemi muhasebe sisteminden akan bilgilerin işletmenin kar ve risk algılamaları çerçevesinde değerlendirilmesini, hedeflerden farklı gelişmeler olması halinde “erken uyarı” sistemi gibi çalışarak ilgili birim ve kişilere bu bilginin aktarılmasını sağlar. Basel Komitesi (1998a: 13), risk yönetimi ve iç kontrolün birbirleriyle ilişkili ve hatta birbirlerinin yerine kullanıldığını ancak iki kavram arasında önemli farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Buna göre, örneğin bir bankadaki risk yönetimi süreci örgütün hedeflerini belirlemekte ve bu hedeflere uygun olarak maruz kalınan riskin belirlenmesi, ölçülmesi ve sınırlanması ile ilgili tedbirleri belirlemektedir. İç kontrol süreci ise amaçların ve politikaların tesis edildiğini ve bunlara uygun bir yönetimin sağlandığını, sapmaların yönetimin politikalarına uygun olduğunu tespit etmektedir. Böylelikle, risk yönetimi kavramı hem iç kontrol çerçevesinde belirlenen operasyonel amaçların yerine getirilmesini, hem de risk değerlemesinin yapılmasını içermektedir. Diğer yandan, son yıllarda gözlenen ve küresel krizle birlikte ivme kazanan finansal kurum iflasları ve diğer finansal başarısızlıklar, iç kontrol sürecinin sadece şirketler için değil yatırımcılar ve düzenleyici ve denetleyici otoriteler için de büyük öneme sahip olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak iç kontrol sistemi, doğrudan etkili olduğu risk yönetim sürecine ve dolayısıyla öz disiplin sürecine katkısı ile birlikte şirketlerin finansal güvenilirliğini doğrudan etkileyen bir konuma sahiptir.

3.5. İç Denetim Sistemi

İç kontrol kavramı ile yakından ilgili diğer bir kavram ise iç denetim kavramıdır. İç denetim sistemi, işletmenin faaliyetlerindeki etkinlik seviyesinin geliştirilmesinin temin edilmesi amacıyla tasarlanmış içsel bir kontrol (ve danışma) mekanizmasıdır. Haziran 1999’da, İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) Yönetim Kurulu aşağıdaki iç denetim tanımını kabul etmiştir: “İç denetim, bir kuruluşun faaliyetlerine değer katmak ve geliştirmek üzere tesis edilen bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. Risk yönetimi, sistematik ve disiplinli bir yaklaşım çerçevesinde, kontrol ve yönetim süreçlerinin değerlendirilmesine, etkinliğinin geliştirilmesine ve organizasyonun amaçlarının gerçekleştirilmesine katkı sağlar.

İç denetim sistemi öz disiplin penceresinden değerlendirildiğinde muhase-

be sistemi, iç kontrol ve risk yönetimi süreçlerini “kurumsal yönetim süreçlerinde belirlenen” işletmenin amaçları doğrultusunda sevk ve idare eden disipline edici yönetsel mekanizma olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, iç denetim ve iç kontrol sistemi arasındaki ilişki incelendiğinde; iç denetimin iç kontrolü denetlemekle sorumlu olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda iç denetim sistemi iç kontrol sisteminin (dolayısıyla da muhasebe ve raporlama sisteminin) ürettiği bilgilerin doğruluğunu test etmektedir. İç denetim sisteminin literatürde tartışılan diğer bir rolü ise muhasebe-raporlama ve iç kontrol sistemine ilaveten, risk yönetim sisteminin kontrolünün üstlenilmesidir. Ancak, bu noktada, risk yönetim sisteminin hem hesap verebilirliğinin, hem de bağımsızlığının korunmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

4. Öz Disiplin Sürecinde İdeal Risk Yönetimi Çerçevesi

Öz disiplinin diğer unsurlarının optimal etkinlikte çalıştığı varsayımı altında, sistemin etkinliği sorunu risk yönetiminin etkin bir biçimde örgütlenmesi ve işletilmesi sorunu haline gelmektedir. Bu çerçevede, ideal öz disiplin şemasında; kurumsal yönetim sistemi, “kontrol ve disiplin” çerçevesini optimal etkinlikte belirlemede; muhasebe sistemi, muhasebe bilgisini zamanlı, doğru ve gerçekçi bir biçimde kayıtlara ve finansal tablolara yansıtmakta ve iç kontrol ve iç denetim sistemi ise, muhasebe sistemini tarafından üretilen bilginin doğruluğunu gereği gibi test etmektedir. Bu durumda, öz disiplin sisteminin etkinliği önemli ölçüde risk yönetim sistemi tasarımının etkinliğine bağlı hale gelmektedir.

Etkin risk yönetim süreçlerinin her örgüt için geçerli tek bir tanımı bulunmamakta olup, her örgütün kendi ihtiyaçları doğrultusunda öz disiplin süreçlerini tanımlaması gerekmektedir. Bununla birlikte, finansal şirketler dahil her örgüt yapısında geçerli olacak temel yapıtaşları bulunmaktadır.

İdeal risk yönetimi çerçevesi risk yönetim sürecinin unsurları, organizasyon ve sorumlukların paylaşımından oluşmaktadır.

4.1. Risk Yönetim Sürecinin Unsurları

Öz disiplin sürecinin etkin olarak işlemesi, öz disiplinin diğer unsurlarının etkinliği yanında özellikle risk yönetiminin etkin olarak çalışmasına bağlıdır. Finansal şirketler açısından öz disiplin çerçevesinde etkin bir risk yönetimi tasarımının temel bileşenleri; risk yönetimi stratejisinin belirlenmesi, stratejiyi hayata geçirecek politikaların belirlenmesi, risk ölçümünün yapılması, risk raporlaması yapılması ve strateji, politika ve prosedürlerin etkinliğinin değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

4.1.1. Stratejinin Belirlenmesi

Risk yönetim stratejisinin belirlenmesi etkin risk yönetim sürecinin tasarımındaki ilk safhadır, bu aşamada şirketlerin bütün ticari faaliyetlerini ve bunlardan kaynaklanan riskleri tanımlayarak, söz konusu risklere maruz kalınmasını engelleyecek politikalarını belirlemesi gereklidir.

AIRMIC, ALARM ve IRM (2002: 4), risk yönetim standartlarına göre risk analizi; riskin belirlenmesi (identification), riskin özelliklerinin tanımlanması (description) ve maruz kalınacak risk miktarının tahmin edilmesi bileşenlerinden oluşmaktadır. Riskin belirlenmesi örgütün maruz kalması muhtemel belirsizlikleri tanımlamasıyla ilişkilidir. Risklerin özelliklerinin tanımlanması, risklerin şematik bir biçimde belirlenmesini sağlamaktadır. Risklerin tahmin edilmesi ise, ortaya çıkma olasılıkları ve muhtemel sonuçlara yönelik olarak niteliksel veya yarı niteliksel değerlendirmelerin yapılmasına yöneliktir. Sonuç olarak, risk analizi süreci her bir riskin nisbi önemi doğrultusunda derecelendirilmesi ve riske yönelik faaliyetlerde risk bazında özelleşmiş bir araç sağlamak suretiyle firmanın risk profilinin ortaya konmasına yardımcı olmaktadır.

Bu çerçevede, yönetim kurulu risk yönetimi ve kontrolü stratejisi ile ilgili olarak aşağıda yer alan alt süreçlere yönelik çalışmalar yapılmalıdır;

- Firma'nın faaliyetleri ve iş yapma stratejisinin analizi,
- Firmanın faaliyetlerinden doğabilecek risklerin analizi,
- Bu risklerin yönetimini sağlayacak prosedürlerin belirlenmesi.

4.1.2. Politikaların Belirlenmesi

Karşı karşıya olunan risklerin firma çıkarları doğrultusunda optimal seviyede tutulmasına ilişkin genel stratejiler belirlendikten sonra, söz konusu stratejileri hayata geçirmek üzere politikaların belirlenmesi ve konuyla ilgili rehberlerin hazırlanması gereklidir. Bahse konu çalışmalarda aşağıdaki hususların dikkate alınmasında fayda bulunmaktadır;

- Öz disiplin süreçlerinin tanımlanması, alt sistem olarak muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal yönetim süreçlerinin entegre edilmesi,
- Risk yönetim süreçlerinin etkin olarak işlenmesini temin etmek üzere yönetim kurulu üyeleri ve üst düzey yöneticiler başta olmak üzere ilgili bütün personelin risk yönetiminin önem ve değerine vakıf olmaları,
- Yönetim kurulu üyeleri ve üst düzey yöneticiler tarafından risk yönetim politika ve süreçlerinin yürürlüğe konması,
- Yaratıcı ve pozitif risk yönetim kültürünü destekleyen süreçlerin ortaya konması,

- Risk yönetim süreçlerindeki etkinliğin artırılmasını temin etmek üzere muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılması,
- Risk yönetim süreçlerindeki etkinliğin artırılmasını temin etmek üzere yeterli bilgi sistemleri altyapısının mevcut olması,
- Risk yönetim süreçlerinde etkili olacak kişilerin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi,
- Risk yönetim sürecinin bağımsızlığını temin edecek düzenlemeler yapılması,
- Bağımsızlığı destekleyecek yetki ve kaynak tahsisi yapılması,
- Öz disiplin süreçlerine yönelik dış denetim çalışmalarının yapılması,
- Risk yönetimi sonuçlarının düzenli olarak raporlanması ve ilgili kesimlere geri bildirimlerde bulunulmasının düzenlenmesi,
- Risk yönetimi süreçlerinin bireysel ve sistemsel performansının değerlendirilmesi.

4.1.3. Risk Ölçümü

Risklerin gelişmiş modeller kullanılarak ölçülmesi ve risk getiri dengesinin gözetilmesi, firmaların sağlıklı ve basiretli bir biçimde yönetilmesini sağlar. Risklerin ölçümüne yönelik olarak kullanılan modeller riskleri gerçekçi biçimde yansıtmalı, senaryo analizi, stres testleri¹ gibi ilave analizlerle desteklenmeli, sonuçların geçerliliği değişen koşullara uygun olarak değerlendirilmelidir. Gelişmiş modeller kullanılarak yapılan risk ölçümleri risk iştahının ve risk toleranslarının belirlenmesinde kullanılmalıdır. Senaryo analizleri ve stres testleri ayrıca bankanın acil ve beklenmedik durum planlarında da göz önünde bulundurulmalıdır (TBB Çalışma Grubu, 2006: 19).

Bu suretle, riski ölçen sistemin şirketin pozisyonlarını, faaliyet gösterdiği piyasaları, farklı döviz cinsleri türünden alacak ve borçları ve bütün karşı taraflar nezdindeki risklerini dikkate alan bir çerçeveye sahip olması gereklidir (IOSCO, 1998: 8).

4.1.4. Raporlama

Risk yönetim süreçlerinde ulaşılan sonuçların belli aralıklarla raporlanması öz disiplin ve risk yönetim süreçlerinin diğer önemli bir noktasını teşkil etmektedir. Bu süreçte, raporlamanın sıklığı ve hedefi önem taşımaktadır. Belli işlemlerle ilgili raporlamaların risk yönetim sürecinin zirvesinde bulu-

1. Varlığın veya portföyün değerinin beklenmedik piyasa koşullarındaki değer kaybını ölçen stres testi, tahmini durum karşısında uğranılacak zararlar konusunda ilave bir ölçü sunmaktadır. Riskteki değer (VaR) ölçütünün beklenmeyen piyasa koşullarında etkinliğini yitirmesi stres testi bulgularının önemini artırmaktadır.

nan kişilere yönelik olarak “her gün” yapılması gerekirken, bütünsel mali duruma ilişkin genel değerlendirmelerin aylık ve üçer aylık dönemlerle yapılması makul görülebilir.

Risk raporlamasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir;

- Rapora esas teşkil eden veriler, muhasebe ve raporlama, iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin gözetiminde doğru ve firmanın gerçek durumunu yansıttak şekilde hazırlanmalıdır.
- Risk ölçümünde esas alınan varsayım ve kısıtlar belirtilmeli, ayrıca risk ölçüm verileri alternatif modellerle de değerlendirilmelidir.
- Raporlar iç denetim ve dış denetimin değerlendirmesine tabi olmalıdır.
- Rapor özetlerinin kamuya açıklanabilir formları hazırlanmalıdır.
- Raporlar risk yönetim sürecinde sorumlu olan üst yönetim ve ilgili yönetim kurulu üyesine tedbir almak için zamanında iletilmelidir.
- Raporlama sistemi hem firma içi ihtiyaçlara, hem de düzenleyici ve denetleyici otoritenin ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmalıdır.
- Raporlamada firmanın ilgili riski izlemeden sorumlu birimi ve ilgili diğer birimler rol almalıdır.
- Raporlamanın sıklığı riskin niteliği, derecesi ve sunulan makama göre düzenlenmelidir.

4.1.5. Strateji Politika ve Prosedürlerin Etkinliğinin Değerlendirilmesi

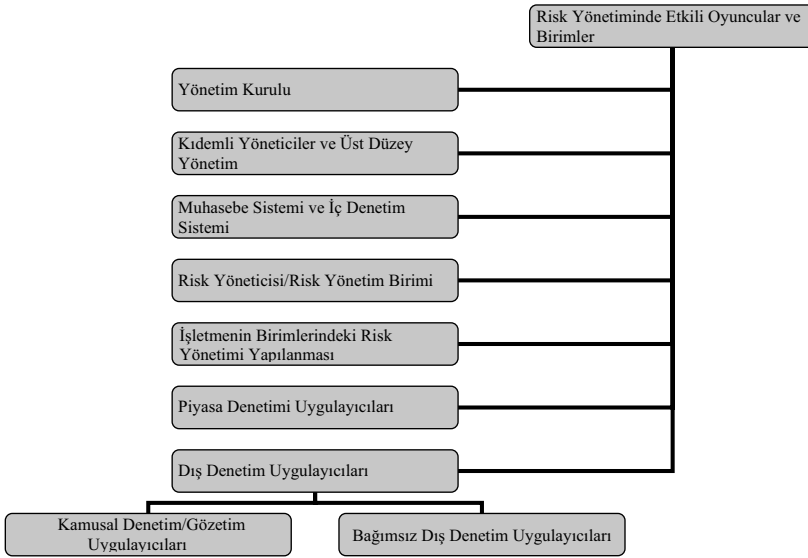
Öz disiplin süreçlerine ilişkin strateji, politika ve prosedürlerin etkinliğinin değerlendirilmesi yöneticilerin kontrol işlevlerinin bir parçasıdır. Bu nedenle gerek üst düzey yöneticilerin, gerekse yönetim kurulunun; muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim, risk yönetimi ve kurumsal yönetim sistemlerinden oluşan öz disiplin süreçlerinin bütün bileşenleri ve bu bileşenlerin ürettiği sonuçları etkileyen varsayımlar, yöntemler ve tercih edilen politikalar üzerinde sürekli olarak değerlendirme yapması ve sonuçların etkinliğini incelemeleri gereklidir.

4.2. Risk Yönetiminin Organizasyonu

Risk yönetim sürecinin organizasyonel anlamda en üst noktasını yönetim kurulu teşkil etmektedir. Yönetim kurulu risk yönetim süreçlerine ilişkin sorumluluğunu, şirketin ölçeğine göre bağımsız bir risk yöneticisinin veya risk yönetim biriminin çalışmaları ve bu çalışmaları kendi adına inceleme görevini üstlenen üst düzey bir yönetici komitesi aracılığıyla yerine getirmektedir. Yine firmanın büyüklüğüne göre, her bölümdeki risk yönetim süreçlerinin sevk ve idaresinden belli bir kişiyi sorumlu tutmak suretiyle risk

yönetim komitelerinin ihdası da risk yönetim süreçleri üzerinde etkinlik artırıcı sonuçlar vermektedir. Firma ölçeğindeki öz disiplin sürecinin en kritik bileşeni konumundaki risk yönetim sürecinde, geleneksel olarak etkili olması beklenen yönetim kurulu üyeleri ve üst düzey yöneticiler, firmanın birimleri, muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim ve kurumsal yönetim sistemleri, risk yöneticisi veya risk yönetim birimi gibi firma içi oyuncuların veya birimlerin yanı sıra; bağımsız ve kamusal nitelikleri bulunan dış denetim ve piyasa disiplini uygulayıcıları da süreç üzerinde etkili olmaktadır.

ŞEKİL 2. Risk Yönetiminde Etkili Oyuncular ve Birimler

Kaynak: Yazara aittir.

4.3. Risk Yönetiminde Sorumluluklar

Öz disiplin süreçlerinin etkinliğinden temelde sorumlu olan yönetim kuruldur. Yönetim kurulu öz disiplin süreçlerinin kurulmasından ve işletilmesinden sorumludur. Bu sorumluluğun yönetim kurulunun hissedarlara ve diğer menfaat sahiplerine yönelik genel sorumlulukları içinde değerlendirilmek gereklidir.

4.3.1. Yönetim Kurulunun Sorumlulukları

FSA (2003: 32, 39), iç kontrol süreçlerinin değerlendirilmesinin yönetim kurulunun asli görevleri arasında yer aldığını ve raporları değerlendirirken aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir;

- Önemli risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetimine ilişkin alınan

tedbirler,

- İç kontrol sisteminin etkinliği, önemli risklerin yönetimi ve iç kontrol sisteminde önemli zaafiyetler hakkında raporlar bulunup bulunmadığı,
- Önemli başarısızlık veya zayıflıkların giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı,
- Rapordaki bulguların daha kapsamlı bir iç kontrol sistemi kurulması gerektirip gerektirmediği.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin olarak PCAOB (2004: 158) de yer alan 2 nolu denetim standardında, yönetimin etkin bir iç kontrol süreci kapsamında yapması gerekenleri aşağıdaki gibi belirlemiştir;

- Şirketin finansal raporlamasına ilişkin sorumluluğunun kabul edilmesi,
- Belli denetim ölçütlerine göre şirketin iç kontrol sisteminin finansal raporlama üzerindeki etkinliğinin değerlendirilmesi,
- Yukarıda yer alan değerlendirmenin belgelendirme dahil yeterli bulgu ile desteklenmesi,
- Şirketin en yakın tarihli finansal tablolarının hazırlanmasına esas teşkil eden iç kontrol sürecinin etkinliğine ilişkin yazılı bir değerlendirme sunulması.

Yukarıda gerek FSA gerekse PCAOB'nin açıklamaları iç kontrol süreçleri ile ilgili olmakla birlikte bu açıklamaların risk yönetim süreçleri ve bu süreçlerden elde edilen sonuçları da içerecek şekilde değerlendirilerek, sistemsel olarak benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda öz disiplin sürecinin her aşamasında sorumlulukları belirli olan yönetimin, sürecin felsefesinden sonuçlarına kadar her aşaması ile ilgili etkinliği ve başarıyı sürekli olarak değerlendirmesi gereklidir.

4.3.2. Diğer Oyuncuların Sorumlulukları

Risk yönetimi sürecindeki temel yönlendirici unsur yönetim kurulu olmakla birlikte, yönetim kurulunun etkin risk yönetimi sürecindeki faaliyetleri içsel ve dışsal oyuncuların etkinlikleriyle desteklenmelidir.

Bu süreçte, kıdemli yöneticiler ve üst düzey yönetim, yönetim kurulunun sorumluluklarının yerine getirilmesini sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, risk yönetimi felsefesini ve stratejisini kıdemli yöneticiler ve üst düzey yönetim uygulama sahasına taşımaktadır. Anılan grup, şirketin öz disiplin felsefesi ve kar hedefleri çerçevesinde, risk yönetiminin alt (şirketin bütün birim ve çalışanları) ve üst kademesi (yönetim kurulu, genel müdür, genel müdür yardımcıları, birim yöneticileri ve kıdemli yöneticiler) arasında iletişimi sağlamaktadır. Bu çerçevede, söz konusu grubun risk yönetim sürecindeki

başlıca işlevleri şunlardır;

- Risk yönetimi stratejisinin şirkete özgü öz disiplin felsefesi çerçevesinde hayata geçirilmesi,
- Risk yönetimi sürecinin bağımsız risk yöneticisi/birimi ve işletmenin bölümleri bazında yönlendirilmesi,
- Kontrol, disiplin ve risk kültürünün çalışanların bütün işlemlerinde ve işletmenin topyekün faaliyetlerinde etkin olmasını sağlayacak ortamın yaratılması ve “ortak bir risk dili” geliştirilmesi,
- Risk yönetim sürecinin etkinliğinin kontrol edilmesi,
- Risk yönetim sürecinin etkinliğinin kontrol edilmesi sürecinde, muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim ve dış denetim süreçlerinin etkinliğinin (bağımsızlık derecesi, denetim kalitesi vb unsurlardan hareketle) değerlendirilmesi,
- Risk yönetimi sürecinde uğranan kayıpların analiz edilmesi,
- İşletmenin ilgili birimlerinden intikal eden risk yönetimi sonuçlarının “optimal risk” ve “karlılık hedefleri” çerçevesinde değerlendirilerek yönetim kuruluna zamanlı ve etkin raporlamada bulunulması,
- Ulaşılan sonuçlarda risk yönetiminde zaafiyet belirlenmesi halinde, risk yönetimi süreci ve organizasyonunda yapılabilecek revizyonların değerlendirilmesi.

Yukarıda da belirtildiği gibi, risk yönetimi sürecinde yönetim kurulundan sonra kıdemli yöneticilerin ve üst düzey yönetimin rolü önem taşımaktadır. Üst düzey yönetime bu süreçte şirket içinde yardımcı olan başlıca gruplar şunlardır; muhasebe ve raporlama, iç kontrol, iç denetim birimleri, işletmenin birimleri ve risk yönetim birimi/risk yöneticisi. Şirket dışında olmasına rağmen risk yönetiminde; kamusal gözetim ve denetim ile bağımsız dış denetim süreçlerinden oluşan dış denetim uygulayıcıları² ile piyasa disiplini uygulayıcıları da etkili olmaktadır. Söz konusu oyuncular kendi görev veya menfaatleri gereği şirketlerin risk yönetim süreçleri üzerinde etki sahibidirler.

5. Öz Disiplin Uygulamasının Etkinliğinin İrdelenmesi

Öz disiplin mekanizmasının ve dolayısıyla disiplin ve kontrol sürecinin, merkezinde risk yönetim süreçleri bulunmaktadır. Ancak risk yönetimi ve dolayısıyla öz disiplin sürecinin etkinlik seviyesinin, resmi disiplin ve piyasa disiplininin etkin olarak uygulanmasından kaynaklanacak pozitif dışsal-lıklarla geliştirilmesi gereklidir.

2. Geniş anlamda kredi veren kurumlar, kredi derecelendirme şirketleri, analistler, yatırım danışmanları ve hukuk büroları gibi kurumlar da dış denetim uygulayıcıları arasında değerlendirilmelidir.

Bu amaçla resmi disiplinin temel araçları olan düzenleme, denetim ve yatırım üçlüsünün optimal bir tasarım içinde kullanılması önem taşımaktadır. Benzer biçimde piyasa disiplini sağlayacak aktörlerin de şirketlerin risklilik yapısında gözlenen değişimlere verecekleri akılcı tepkilerle şirket içi risk yönetim sürecini yönlendirebilmeleri önem taşımaktadır.

Ancak ülke içi ve dışındaki finansal kurumlarda ortaya çıkan finansal başarısızlıklar ve diğer finansal krizlerle birlikte yaşanmakta olan küresel finansal kriz; resmi disiplinin öz disiplinin yeterliliğini ancak kısmen geliştirebildiğini, buna karşılık piyasa disiplininin resmi disiplinin ve özellikle de öz disiplinin etkinliklerini geliştirici işlevlerinin gerek düzenleme gerekse uygulama itibarıyla sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Gelişmekte olan ülkelerde piyasa işleyişi, resmi disiplin yapısı ve kurumsal yönetim bilincinin az gelişmiş olması gibi sorunlar disipline edici etkenlerin etkinliğini daha da düşürmektedir. Sözgelimi bu ülkelerde kamuyu aydınlatma kurumunun piyasanın şeffaflığını yeterince desteklememesi, düzenleyici ve denetleyici kurumların etkinlikten uzak çalışması, şirketler kesiminin yatırımcı haklarını gözeten bir yapıda faaliyet göstermemesi, hukuk düzeninin ağır işleme gibi sorunlar etkinlik kayıplarına yol açabilmektedir.

Bunlara ilaveten piyasa koşullarının bozulmasının şirket bilançolarının risklerini artırması ve muhasebe ve finansal raporlama süreçlerinde ortaya çıkan hile ve sahtecilikler diğer disipline edici etkenlerle birlikte öz disiplinin etkinliğinin de azalmasına neden olmaktadır.

Yakın dönemde Türk finansal sisteminde karşılaşılan banka iflasları resmi, piyasa ve öz disiplinin başarısızlığının tipik örnekleri olarak görülebilir. İhlas Finans, Esbank, Demirbank ve İmar Bankası'nda yaşanan iflaslar; zaten zayıf olan diğer disipline edici etkenler ile birlikte öz disiplinin de etkinliğini tamamen yitirdiği finansal başarısızlık olaylarıdır (vak'a analizleri için bkz. Coşkun, 2008: 130 vd.).

Disipline edici etkenlerin toptan başarısızlığına yurt dışından çok daha çarpıcı örnekler vermek mümkündür. 2007 yılının ortalarında ABD'deki eşik altı ipotek kredileri sektöründe başladıktan sonra giderek küresel nitelik kazanan kriz farklı sektörlerden birçok finansal kurumun (iflas dâhil olmak üzere) finansal başarısızlık yaşamasına neden olmuştur. Sigortacılık sektöründe AIG, yatırım bankacılığı sektöründe Bear Stearns, Merrill Lynch ve Lehman Brothers, ipotekli finansman sektöründe Fannie Mae, Freddie Mac, Washington Mutual ve Hypo Real Estate bankacılık sektöründe Northern Rock, Dexia, Fortis, UBS ve Credit Suisse aklımıza gelen ilk örneklerdir. Çoğu küresel veya sektörünün öncüsü olan kurumlarda yaşanan ve sonu devletleştirme, tasfiye, satış veya devletin sermaye enjeksiyonu ile sona eren söz konusu finansal başarısızlık örnekleri disipline edici etkenlerin et-

kinliği açısından tam bir fiyasko niteliğindedir.

Küresel ekonominin risklerinin artmaya başladığı 1970 sonrasında dünyada yaşanan her finansal kriz veya önemli bir iflasın/tekil finansal başarısızlığın ardından daha etkin risk yönetimi için disipline edici etkenlerin güçlendirilmesi gündeme getirilmiştir. Bugün de üzerinde durulan Basel uzlaşısı, uluslararası işbirliği, düzenleyici ve denetleyici kurumların denetim/gözetim mekanizmaları, piyasa işleyişi gibi konularda etkinliğin geliştirilmesi söyleminin altında aynı izi görmek olasıdır (Paulson, 2008; The Department of the Treasury Internet Sitesi, 2008a ve 2008b: 12 vd., GAO, 2007: 6-42 ve Davis Polk & Wardwell, 2008: 2-39).

Resmi, piyasa ve öz disiplinin içsel yetersizlikleri ve eksikleri; disipline edici etkenlerin işleyişinde ve risklerin yönetiminde finansal başarısızlıkları önleyici mükemmel çözümlerin bulunmadığını göstermektedir (bkz. Coşkun, 2007 ve 2008). Kanaatimizce yapılması gereken Wall Street ve City'ye rağmen biraz daha "kontrollü" bir serbest piyasa ekonomisinde iflas/finansal başarısızlıkta asıl kaybedenin şirket ortak/yöneticileri olduğunun altını yeni hukuk ve ceza kuralları ile daha kalın biçimde çizmektir. Tıpkı daha öncekilerde olduğu gibi yakın dönemde yurt içi ve dışı finans sektöründe ortaya çıkan finansal başarısızlıkların şirket içi tedbirlerle öz disiplin etkinliğinin geliştirilmesinin ve şirket uygulamalarında etik kurallara uyulmasının önemini daha da artırdığına şüphe yoktur.

6. SONUÇ

Öz disiplin mekanizmasının, dolayısıyla disiplin ve kontrol sürecinin, merkezinde risk yönetim süreçleri bulunmaktadır. Risk yönetimi ve dolayısıyla öz disiplin sürecinin etkinlik seviyesinin, resmi disiplin ve piyasa disiplininin etkin olarak uygulanmasından kaynaklanacak pozitif dışsallıklarla geliştirilmesi gereklidir.

Ancak ülke içi ve dışındaki finansal kurumlarda ortaya çıkan finansal başarısızlıklar ve diğer finansal krizlerle birlikte yaşanmakta olan küresel finansal kriz;resmi disiplinin öz disiplinin yeterliliğini ancak kısmen geliştirebildiğini, buna karşılık piyasa disiplininin resmi disiplinin ve özellikle de öz disiplininin etkinliklerini geliştirici işlevlerinin gerek düzenleme gerekse uygulama itibarıyla sınırlı olduğunu ortaya koymuştur.

Yakın dönemde Türk finansal sisteminde karşılaşılan banka iflasları resmi, piyasa ve öz disiplinin başarısızlığının tipik örnekleri olarak görülebilir. İhlas Finans, Esbank, Demirbank ve İmar Bankası'nda yaşanan iflaslar; zaten zayıf olan diğer disipline edici etkenler ile birlikte öz disiplinin de etkinliğini tamamen yitirdiği finansal başarısızlık olaylarına örnek olarak verilebilir. Disipline edici etkenlerin toptan başarısızlığına yurt dışından çok daha çar-

pıcı örnekler vermek mümkündür. 2007 yılının ortalarında ABD'deki eşik altı ipotek kredileri sektöründe başladıktan sonra giderek küresel nitelik kazanan kriz farklı sektörlerden birçok finansal kurumun (iflas dâhil olmak üzere) finansal başarısızlık yaşamasına neden olmuştur.

Resmi, piyasa ve öz disiplinin içsel yetersizlikleri ve eksikleri; disipline edici etkenlerin işleyişinde ve risklerin yönetiminde finansal başarısızlıkları önleyici mükemmel çözümlerin bulunmadığını göstermektedir. Kanaatimizce yapılması gereken Wall Street ve City'ye rağmen biraz daha "kontrol-lü" bir serbest piyasa ekonomisinde iflas/finansal başarısızlıkta asıl kaybedenin şirket ortak/yöneticileri olduğunun altını yeni hukuk ve ceza kuralları ile daha kalın biçimde çizmektedir. Tıpkı daha öncekilerde olduğu gibi yakın dönemde yurt içi ve dışı finans sektöründe ortaya çıkan finansal başarısızlıkların şirket içi tedbirlerle öz disiplin etkinliğinin geliştirilmesinin ve şirket uygulamalarında etik kurallara uyulmasının önemini daha da artırdığına şüphe yoktur.

KAYNAKÇA

AIRMIC, ALARM ve IRM. (2002). **A Risk Management Standard**. London.

BASEL KOMİTESİ

(1998a). *Framework for the Evaluation of Internal Control System*. **Basel Committee Publication** (No. 33). Internet: www.bis.org/publ/bcbs33.htm

(1998b). *Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations*. **Basel Committee Publication** (No. 40). Internet: <http://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>.

(2000). *Report to G7 Finance Ministers and Central Bank Governors on International Accounting Standards*. **Basel Committee Publication** (No. 70). Internet: <http://www.bis.org/publ/bcbs70.pdf>.

CAREY, Mark ve René M. STULZ. (2005). *The Risks of Financial Institutions*. **NBER Working Paper** (No. 11442).

COŞKUN, Yener. (2007). **Self Discipline in Financial Institutions**. Ankara: SPK Yayınları (No: 205).

COŞKUN, Yener. (2008). **Bankalarda Öz Disiplin Süreçlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi**. Ankara: SPK Yayınları (No: 210).

DAVIS POLK & WARDWELL. (2008). *Emergency Economic Stabilization Act of 2008*. October 4. Internet: http://www.dpw.com/1485409/clientmemos/EEESA_memo.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

ERDOĞAN, Melih. (2006). **Denetim: Kavramsal ve Teknolojik Yapı**. Ankara: Özkan Matbaacılık.

FSA. (2003). *Combined Code on Corporate Governance*. London: Financial Services Authority.

GAO. (2007). *Financial Regulation: Industry Trends Continue to Challenge the Federal Regulatory Structure*. October. Internet: www.gao.gov (Erişim Tarihi: 27.06.2009).

IIA. (2004). *The Role of Internal Audit in Enterprise-wide Risk Management* (September 29). **Position Statement**. Internet: www.theiia.org (28.01.2007).

IOSCO. (1998). *Risk Management and Control Guidance for Securities Firms and Their Supervisors*. **IOSCO Public Document** (No. 78). Internet: <http://www.iosco.org>.

KAVAL, Hasan. (2000). **Bankalarda Risk Yönetimi**. Ankara: Cem Web Ofset.

LANDAU, David Folkerts ve Carl-Johan LINDGREN (haz.). (1998). Key Aspects of a Framework for a Sound Financial System (Chapter 3). **World Economic and Financial Surveys: Toward a Framework for Financial Stability**. Washington: IMF. Internet: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wefs/toward/index.htm>

LEUZ, Christian ve Jens WÜSTEMANN. (2003). *The Role of Accounting in the German Financial System*. **University of Frankfurt Center for Financial Studies Working Paper** (No. 2003/16).

OECD. (2004). *Kurumsal Yönetim İlkeleri*. Internet: <http://www.oecd.org>, Erişim Tarihi: 19.06.2009.

PAULSON, Henry M. (2008). Remarks by Secretary Henry M. Paulson, Jr. On Blueprint for Regulatory Reform. 31.03.2008. Internet: www.ustreas.gov/press/releases/hp897.htm (Erişim Tarihi: 06.04.2009).

PCAOB. (2004). Auditing Standard (AS) No. 2. An Audit of Internal Control Over Financial Reporting Performed in *Conjunction with An Audit of Financial Statements*. **Auditing and Related Professional Practices Standards**. 147-207. Internet: http://www.pcaobus.org/Rules/Rules_of_the_Board/Auditing_Standard_2.pdf

TBB ÇALIŞMA GRUBU. (2006). *Risk Yönetimi Prensipleri*. **Bankacılar Dergisi**, (57), 15-32.

THE DEPARTMENT OF THE TREASURY

(2008a). *Fact Sheet: Treasury Releases Blueprint for a Stronger Regulatory Structure*. 31.03.2008. Internet: www.treas.gov/press/releases/reports/Fact_Sheet_03.31.08.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2009).

(2008b). *Blueprint for a Modernized Financial Regulatory Structure*. 31.03.2008. Internet: <http://www.treas.gov/offices/domestic-finance/regulatory-blueprint/> (Erişim Tarihi: 06.04.2009).

THE JOINT FORUM

(2001). *Risk Management Practices and Regulatory Capital: Cross-Sectoral Comparison*. Bank for International Settlements (Publication No. 04). Internet: www.bis.org (Erişim Tarihi: 12.11.2006).

(2003). *Operational Risk Transfer Across Financial Sectors*. **Bank for International Settlements** (Publication No. 06). Internet: www.bis.org/publ/joint06.htm

KURUMSAL YÖNETİM VE TÜRKİYE’DE KURUMSAL YÖNETİM DÜZENLEMELERİ

Bayram Akyüz*

ÖZET

Kurumsal Yönetim, özellikle yatırımcı ve toplum güveninin tesis edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte, Türk şirketlerinde kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması yabancı yatırımcı açısından da önemli bir göstergedir.

Son yıllarda kurumsal yönetim kavramı hem dünyada hem de Türkiye’de gittikçe önemli bir olgu haline gelmiştir. Yaşanan uluslararası finansal krizlerin ve şirket skandallarının arkasında yatan önemli nedenlerden bir tanesinin, kamunun ve özel sektörün kurumsal yönetim politikalarının yetersiz olduğu görüşü ise bu kavramın önemini daha da arttırmıştır.

Gelişmiş ülkeler, uluslararası finans kuruluşları ile ilişkili organizasyonlar, gelişmekte olan ülkelere ve bu ülkelerde faaliyet gösteren şirketlere yatırım yapmadan veya kredi tahsis etmeden önce, finansal performansın yanı sıra kurumsal yönetim uygulamaları ve kalitesini de gözetir hale gelmişlerdir. Sosyal sorumluluk ve etik değerler çerçevesinde, kamuoyunun güvenini yaratmak ve sürdürmek şirketlerin gündemindeki en önemli konulardan biri olmuş, “şeffaflık”, “eşitlik”, “sorumluluk” ve “hesap verebilirlik” ilkeleri üzerine inşa edilen “kurumsal yönetim” süreçlerinin şirket yönetimiindeki ağırlıkları giderek artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Yönetim, Türkiye’de Kurumsal Yönetim

CORPORATE GOVERNANCE REGULATIONS IN TURKEY AND CORPORATE GOVERNANCE

ABSTRACT

Corporate Management plays a great role especially in establishing the confidence of investors and society. Besides, application of corporate management principles in Turkish companies is an important indicator for foreign investors.

* Yaşar Dış Ticaret A.Ş. Mali İşler ve Finans Direktörü – SMMM

Corporate management concept has become an increasingly significant phenomenon both in the world and Turkey throughout the recent years. The idea that one of the main reasons behind the international financial crisis and the company scandals is the insufficient corporate management policies of public and private sectors has further increased the significance of this concept.

The developed countries, international finance institutions and their associate organizations have started observing the corporate management applications and quality, as well as their financial performances before investing in or granting loans to the developing countries or the companies that operate in the developing countries. Creating and maintaining the confidence in the public within the frame of social responsibility and ethical values has been one of the major subject of the company agendas; and the "corporate management" procedures that are built upon the principles of "transparency", "equality", "responsibility" and "accountability" have been increasingly dominant in the company management.

KeyWords: Corporate Governance, Corporate Governance in Turkey

1. GİRİŞ

Kurumsal Yönetim kavramı son yıllarda hem literatürde hem de uygulamada sıkça vurgu yapılan bir kavram olma özelliği taşımaktadır. Kurumsal yönetim ilkeleri ilk olarak, OECD'nin 27-28 Nisan 1998'deki toplantısında hükümetler, ilgili diğer uluslararası kuruluşlar ve özel sektör temsilcileri ile birlikte, ilgili bir dizi yeknesak ve yol gösterici ilke geliştirilmesi çağrısının yapılmasıyla mali piyasalar gündemine oturmuştur. Özellikle ABD ve Avrupa'da ardı ardına yaşanan mali fiyaskolardan sonra da hemen tüm ulusal piyasalarda mali piyasa otoritelerince özel önem verilen bir kavram olmaya başlamıştır (Kayacan, 2006:83).

ABD'de Enron ve WorldCom gibi şirketlerde yaşanan skandallar sonucunda kurumsal yönetim uygulamalarını iyileştirmek amacıyla Sarbanes- Oxley yasası yürürlüğe konmuştur. Benzer şekilde Almanya'da kurumsal yönetim ilkeleri yasalaştırılarak uygulanması zorunlu hale getirilmiş, Japonya'da şirketler hukuku gözden geçirilerek kurumsal yönetim anlamında yeniden düzenlenmiş, Rusya'da ise kurumsal yönetim ilkeleri belirlenerek kamuya açıklanmıştır. Günümüzde sadece Batı ekonomilerinde değil, Singapur, Hong Kong, Güney Kore gibi ülkelerde de bu yaklaşım kullanılmaya başlanmıştır (Uyar, 2004:1).

Amerika'da Temmuz 2002'de Başkan Bush'un imzalamasından sonra yürürlüğe giren Sarbanes- Oxley Yasası, firmaların özellikle yönetim kadrolarına ve denetim komitelerine yeni düzenlemeler ve ciddi yükümlülük-

ler getirmek suretiyle bu kadro ve komitelerde yer alan kişilerin günlük hayatlarını yasanın yürürlüğe girmesinin öncesine göre önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu yasa aracılığıyla son dönemlerde yoğun tartışmalara yol açan birçok konuya da bu şekilde açıklık getirilmiştir (Deloitte&Touche, İç Denetim Bülteni, 2003:9).

Kurumsal yönetim uygulamalarını geliştirmek amacıyla OECD, 1998 yılında üye ülkelerin kurumsal yönetim konusunda görüşlerini değerlendirmek ve bağlayıcı olmayan bir takım ilkeler belirlemek üzere bir çalışma grubu oluşturdu. İlkelerin ortaya konmasındaki amaç, üye ülke hükümetlerinin yapacakları “kurumsal yönetim”e ilişkin yasal düzenlemeler ve diğer düzenleyici çalışmalar ile yönlendirici bir platform oluşturmaktır. “Tek tip kıyafetin herkese uymayacağı” prensibinin Genel Sekreter Donald J. Johnston tarafından ilk sayfada ortaya konduğu raporda, ülkelerin kendi özelliklerini dikkate alarak hazırlayacakları düzenlemeleri teşvik etmek temel amaçlardan biri oldu. Çalışmada genel kabul gören diğer bir konu ise ilkelerin zaman içinde değişime açık olduğuydu. Sözü edilen ilkeler esasen hisseleri borsada işlem gören firmalara odaklı olmakla birlikte, bu ilkelerin borsada kayıtlı olmayan özel firmalar ve kamu sermayeli şirketlerde de uygulanmasının faydalı olacağı yine OECD’nin bu ilk çalışmasında vurgulanmaktaydı.

OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri, OECD Bakanlar Kurulu tarafından 1999 yılında onaylanarak bu tarihten sonra dünya genelindeki karar alıcılar, yatırımcılar, şirketler ve diğer paydaşlar açısından uluslararası bir referans kaynağı haline geldi. Onaylandığı tarihten bu yana, bu ilkeler, kurumsal yönetim olgusunu gündemde tutarken, hem OECD üyesi ülkeler, hem de diğer ülkelerdeki yasama ve düzenleme girişimleri için bir yol gösterici oldu.

OECD İlkeleri, 2002 yılında OECD Bakanlar Kurulu’nun himayesinde OECD Kurumsal Yönetim Yönlendirme Grubu tarafından gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirmede, üye ülkelerin, kurumsal yönetim uygulamalarında karşılaştıkları sorunlara ne şekilde çözüm getirdiklerine dair kapsamlı bir çalışma da kullanılmıştır. Uluslararası kuruluşlar, özel sektör, sendika, sivil toplum ve OECD üyesi olmayan ülkelere temsilcilerin katıldığı kapsamlı istişare toplantıları yapılmış ve oluşan taslak, internet üzerinden kamuoyu görüşüne sunulduktan sonra 2004 yılında revize ilkeler yayınlanmıştır. Ülkemizde de halka açık şirketlerin faaliyetlerini düzenleyen Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), 2003 yılında OECD İlkeleri’ni temel alarak Kurumsal Yönetim İlkeleri’ni yayınlamış, 2004 yılında OECD tarafından revize edilen ilkelerdeki değişiklikleri ek bir düzenleme ile ilkelere yansıtmıştır (Deloitte-TKYD, 2006:1).

2. KURUMSAL YÖNETİM KAVRAMI

Kurumsal yönetim (corporate governance), yeni bir kavram olmasına karşın akademik çevrelerde üzerinde en çok araştırma yapılan ve halen bu çalışmaların devam ettiği bir sahayı oluşturmaktadır. Ayrıca kavram, dünya çapında kurumsal yönetimi iyileştirme çalışmalarının yoğunluğu nedeniyle hükümetlerin, uluslararası örgütlerin ve iş dünyasının öncelikli gündem maddelerinden biri olmaya devam etmektedir. Kurumsal yönetim problemi firma içi ve firma dışı boyutları olan modern şirkete özgü bir “ortak hareket problemi”dir. Dolayısıyla kurumsal yönetimin konusu da, yatırımcılar arasındaki ortak hareket problemlerinin çözümü ve şirketin çeşitli çıkar sahipleri arasındaki çıkar çatışmalarının uzlaştırılmasıdır. Kurumsal yönetim firmadaki kaynakların kontrolü ile ilgilidir. Şirketlerin kaynakları ve getirileri dağıtmasına etki eden kurumlarla ilgilidir (Kıyılar ve Belen, 2005: 90).

Kurumsal yönetim, bir şirketin, kendi çıkarlarını gözetken kontrol edenlerini, şirketin sahipleri için firma değerini maksimize edecek kararlar almaya sevk eden, hem kurumsal hem de piyasa bazlı mekanizmalar seti olarak tanımlanabilir (Denis ve McConnell, 2003: 5).

Kurumsal yönetim, en geniş anlamda modern yaşamda insanların bir amaç ulaşmak için oluşturduğu herhangi bir kurumun yönetiminin düzenlenmesidir. Daha dar anlamda ise bir kurumun beşeri ve finansal sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı göstererek, uzun dönemde ortaklara ekonomik değer yaratmaya olanak tanıyan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamaları ifade eder. Kurumsal yönetimin evrensel kabul ve geçerliliği olan ana ilkeleri şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ve adaletli olmaktır. Bu ilkeler ışığında kurumsal yönetim kurumun en yüksek performansı göstermesini, en karlı, en başarılı ve en rekabetçi olmasını hedefler (TÜSİAD, 2002: 9).

Kurumsal yönetim kavramı bugünün global finansal piyasaları için vazgeçilmez bir yapıtaş haline gelmiştir. Uygulaması ülke yararına olan Kurumsal Yönetim ilkeleri, sadece “tavsiye” ya da “bir lüks” olarak algılanmamalı, gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye çekmek için “zorunluluk” ve “gereklilik” olarak kabul edilmelidir (Cansızlar, 2006:35).

Kurumsal Yönetim kavramı ile aslında gündeme gelen işletmelerde “iyi yönetim” olgusunun yerleştirilmesidir. Başka bir deyişle, işletme yöneticisinin doğru kararlar alabilmesi, demokratik katılım kanallarının açık olması, işletme yöneticilerinin aldığı kararlardan hissedarlar başta olmak üzere çıkarları etkilebilecek herkesin işletme yönetimini denetleyebilmesi, işletmenin keyfilikten uzak, hukuk ve kurallara bağlı, şeffaf yönetilmesi olarak değerlendirilmektedir. ABD’de Enron ve WorldCom gibi şirketlerde yaşanan skandallar sonucunda kurumsal yönetim uygulamalarını iyileştirmek amacıyla Sarbanes-Oxley

yasası yürürlüğe konmuştur. Benzer şekilde Almanya’da kurumsal yönetim ilkeleri yasalastırılarak uygulanması zorunlu hale getirilmiş, Japonya’da şirketler hukuku gözden geçirilerek kurumsal yönetim anlamında yeniden düzenlenmiş, Rusya’da ise kurumsal yönetim ilkeleri belirlenerek kamuya açıklanmıştır. Günümüzde sadece Batı ekonomilerinde değil, Singapur, Hong Kong, Güney Kore gibi ülkelerde de bu yaklaşım kullanılmaya başlanmıştır (Büyük, 2003:2).

Bugün kurumsal yönetim düzenlemelerinin sayısının Avrupa Birliği’nde 45’e yaklaştığı, Dünya genelinde ise 100’ü geçtiği bilinmektedir. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından hazırlanan ve “Millstein Raporu” olarak da bilinen “*Corporate Governance: Improving Competitiveness and Access to Capital in Global Markets*” adlı rapor ve bunu takiben 1999 yılında yayınlanan “*Principles of Corporate Governance*” bu alanda önemli bir kilometre taşı olmuştur. Günümüzde bu konudaki çalışmalar yoğun ve birbirine entegre bir şekilde devam etmektedir. Bu konuda Dünya Bankası, OECD ve bu iki örgütün özel sektör temsilcilerinin katılımı ile birlikte oluşturduğu Global Kurumsal Yönetim Forumu (Global Corporate Governance Forum-GCGF) öncü rolü oynamaktadır (Doğu, 2006:1).

3. KURUMSAL YÖNETİM ANLAYIŞININ ORTAYA ÇIKMASI

Kurumsal yönetimin ortaya çıkışının nedeni büyük ölçüde 1990’lı yıllarda gündeme gelen finansal krizler ve özellikle şirket skandallarıdır. Kurumsal yönetim, modern yönetim biliminin savunduğu ilkelerin kendiliğinden zaman içerisinde hayata geçirilmesinden ziyade, ortaya çıkan finansal krizler ve şirket skandallarına bir çözüm olarak zorunlu olarak gündeme gelmiştir (Aktan, 2005).

Kurumsal yönetimin önem kazanmasına neden olan faktörleri bir kaç ana başlık altında özetlemek mümkündür.

3.1. Şirket Skandalları

Özellikle 1990’lı yıllarda ardarda ortaya çıkan şirket skandalları kurumsal yönetime olan ihtiyacı arttırmıştır. ABD’de Enron ve WorldCom, İtalya’da Parmalat, Hollanda’da Ahold ve Çin’de Yanguangxia skandalları gözleri bir anda şirket yönetim ve denetimlerine çevirmiştir (Aktan, 2005).

3.2. Finansal Krizler

Finans piyasalarının entegrasyonu neticesinde ortaya çıkan global finansal krizler pek çok ülkeyi ve pek çok şirketi etkileyebilmektedir. Hisselerin yayılması ya da kreditorlerin çoğalması denetim ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve kurumsal yönetim anlayışını uygulamaya zorlamaktadır. Bu ihtiyaç kriz dönemlerinde daha da artarak ortaya çıkmaktadır. Özetle, kurumsal yönetim, finansal krizlere karşı daha dayanıklı bir şirket yapısı öngörmekte-

dir (Şehirli, 1999:4).

3.3. Globalleşme ve Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Hız Kazanması

Globalleşme dolayısıyla uluslararası sermaye hareketlerinin hareketlilik kazanması neticesinde kurumsal yatırımlar yatırım yaptıkları ülkede ve yatırım yapacakları şirkette daha fazla güven ve istikrar aramaya başlamışlardır. Günümüzde yatırımcılar hisse senedi yatırımı yaparken sadece kendi ülkelerindeki şirketler ile sınırlı kalmamakta, dünyanın her köşesindeki yatırım araçları ile ilgilenmektedirler. Bu durumun gelişen piyasalara etkisi ise, verimliliğin, yatırımların, gelirin ve ihracatın artması ile finans piyasalarının derinleşmesi, gelişen piyasalara uluslararası sermaye akışının hızlanması olmaktadır. Diğer taraftan artan uluslararası ekonomik bağımlılık gelişmekte olan piyasaların uluslararası fon kaynakları ve portföy yatırımları ile piyasalardaki dalgalanmalara karşı hassaslaşmasına sebep olmaktadır (Şehirli,1999:5). Dolayısıyla şirketler, uzun vadeli ve yatırımının karşılığını almak konusunda çaba içerisinde olan sermayeyi kendilerine çekebilmek için güvenilir ve genel kabul görmüş kurumsal yönetim düzenlemeleri yapmak durumundadırlar. Ayrıca yatırımcılar denizaşırı ülkelerdeki şirketlere uzun vadeli yatırım yapabilmek için güven unsurunu ön planda tutmakta, yatırım yapmadan önce “oyunun kuralları”nı anlamak istemektedir. Bu durum, kurumsal yönetimin önem kazanmasına neden olan faktörlerin başında gelmektedir (Şehirli, 1999:6).

3.4. Özelleştirme

1980’li yıllardan itibaren tüm dünyada yaygınlaşan özelleştirme uygulamaları kurumsal yönetimin önem kazanmasında dolaylı olarak etkili olmuştur. Kamu mülkiyetinde olan kamu teşebbüslerinin özel mülkiyete geçmesinin ardından finans piyasalarına sermaye tedariki için yönelmeleri ve şirket evliliklerine yönelmeleri kurumsal yönetim ilkelerinin önem kazanmasına neden olmuştur.

Dünyada kurumsal yönetim alanında belirli bir çerçeve oluşturmaya yönelik olarak yapılan çalışmalar bütün hızı ile devam etmektedir. Bu konuda Dünya Bankası, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve bu iki örgütün özel sektör temsilcilerinin katılımı ile birlikte oluşturduğu Global Kurumsal Yönetim Forumu (GCGF) öncü olarak faaliyet göstermektedir.

Bunun yanında gelişmiş ekonomiler de dahil olmak üzere pek çok ülke, mevcut düzenlemelerini gözden geçirmiş veya geçirmektedir. Örneğin, geçtiğimiz yıl Amerika Birleşik Devletleri, ortaya çıkan şirket skandalları sonucunda, ülkedeki kurumsal yönetim uygulamalarını iyileştirmek amacıyla yeni bir kanunu (Sarbanes-Oxley) yürürlüğe koymuştur. Benzer şekilde Almanya kurumsal yönetim ilkeleri rehberinde yer alan önerilerini yasalaştırmış, Japonya şirket-

ler hukukunu gözden geçirerek iyileştirmiş, Rusya kurumsal yönetim düzenlemelerini açıklamıştır. Bu örneklerin sayısını arttırmak mümkündür. Bir çok ülke yürürlükte olan mevzuatını, en iyi kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde yeniden şekillendirmekte ve yayınlamaktadır (SPK, 2005:3).

4. KURUMSAL YÖNETİMİN AMACI VE ÖNEMİ

Kurumsal yönetimin ana amacı şirket yönetiminin pay sahipleri ve hak sahiplerinin beklentilerini tatmin edecek şekilde faaliyet göstermesinin sağlanmasıdır. Kurumsal yönetim, kurumların yönetimine ve kontrollerine yönelik sistemleri kapsayan bir üst yapıdır. Dolayısıyla, kurumsal yönetim kavramı asıl olarak profesyonel yönetim amacıyla görev yapan şirket yöneticilerinin şirketin pay sahiplerine olan sorumluluklarının belirlenmesi ve denetlenmesi için ortaya çıkmıştır ve uygulanmaktadır. Türkiye’de kurumsal yönetimin üst yapısını, Sermaye Piyasası Kurulu kararları, Ticaret Kanunu ve Menkul Kıymetler Borsası oluşturmaktadır (Ararat ve Uğur, 2003). Sermaye Piyasası Kanunu’nun amacı ise; tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak amacıyla; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemektir (Topaç, 2002).

Finansal krizlerin ve şirket skandallarının arkasında yatan önemli nedenlerden birinin kötü yönetim olduğu görüşü, iyi kurumsal yönetim kavramının önemini öne çıkarmıştır. Uluslararası alanda bu konuya büyük önem verilmeye başlanmış ve yatırım kararlarında, finansal performans kadar önemli bulunan kurumsal yönetimin kalitesi gözetilir hale gelmiştir (SPK, 2005:1-2). İyi kurumsal yönetim uygulamaları hem şirketler hem de ülkeler için önemli avantajlar sağlamaktadır.

4.1. Düşük Maliyetli Finansal Kaynaklar İçin Rekabet

Şirketlerin ve sonuç olarak ekonomik sistemin düşük maliyetli yatırım sermayesini cezbedebilmesi, ancak yatırımcı güveninin geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu güvenin özünde ise, şirkete sağlanan kaynakların yatırımcılarla üzerinde anlaşıldığı amaçlar doğrultusunda kullanılması yatmaktadır (Deloitte-TKYD, 2006:6).

4.2. Kaynakların Etkin Kullanımı

Kurumsal yönetim, gerek tek bir şirket özelinde gerek daha geniş ekonomide kaynakların etkin kullanımını özendirmektedir. Ekonomik sistemin sağlıklı işlemesi için, borç ve özsermaye niteliğindeki kaynaklar, bunları en etkin şekilde yatırıma dönüştüren şirketlere yönelmelidir. Bu açıdan, kurumsal yönetim kit kaynakların korunmasına ve büyümesine yardımcı olarak, toplumsal ihtiyaçların tatmin edilmesini sağlamaktadır (Deloitte-TKYD, 2006:6).

4.3. Şirket Performansının Artması

Kurumsal yönetimin hesap verebilirlik ilkesi gereğince, yönetim performansının objektif olarak izlendiği sistemlerin oluşturulması, performans artışına olanak sağlamaktadır. Zira şirket amacı ne olursa olsun, etkili bir kurumsal yönetim, yönetim kurulu ve yöneticilerin bu amaç doğrultusunda faaliyet göstermesini temin etmeye yönelik sistemlerin kurulmasını teşvik etmektedir. Yönetim kurulu performans değerlendirmesi buna örnek gösterilebilir. Kurumsal yönetim ilkeleri, yönetim kurulu performansının üyeler tarafından genel olarak ve bireysel düzeyde değerlendirilmesini önermektedir. Performans değerlendirmesi ile üyelerin kişisel ve kolektif görevlerinin netleştirilmesi ve yönetim kuruluna bu görevleri ne kadar başarılı yerine getirdiğine ilişkin geri bildirim sağlanması mümkün olmaktadır. Böylece yönetim kurulunun şirkete daha fazla katkıda bulunması sağlanmaktadır (Deloitte-TKYD, 2006:6).

4.4. Çıkar Çatışmalarının Önlenmesi ve Sürdürülebilirlik

Şirketlerin yakaladıkları başarılı performansı uzun vadede kalıcı kılmaları için menfaat sahiplerinin çıkarlarının uzlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, ekonomik etkinlik için gerekli kaynakları sağlayan menfaat sahipleriyle ilişkilerin zayıflaması sonucunda, şirket etkinliğini getirmiş olan koşullar ortadan kalkacaktır. Örneğin, yönetimin yatırımcı çıkarlarını gözardı etmesi halinde gerekli finansal kaynaklara ulaşamayacak ya da şirket daha yüksek maliyetli finansmana razı olmak durumunda kalacak; benzer şekilde şirket stratejisinin tedarikçilerin çıkarlarını tehdit etmesi halinde üretim etkinliği zarar görecektir (Deloitte-TKYD, 2006:6).

4.5. Birleşme ve Satınalmalar

Yönetim kurulu ve üst yönetim düzeyinde daha formal süreçlere sahip olan şirketlerin çalışma kültürleri, birleşme sonrası yeni şirketin süreçleri üzerinde de belirgin bir etkiye sahip olmaktadır. Birleşme öncesinde şirket içinde uzun vadeli ilişkilerin getirdiği güven nedeniyle açık ve net biçimde tanımlanmamış olan birçok konu, ortaklar arasında hesap verebilirliğin sağlanması ve tarafların ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla daha biçimsel yöntemlere dayandırılarak karşılıklı yükümlülükler net olarak ortaya konmaktadır (Deloitte-TKYD, 2006:7).

Kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda yönetilen şirket kazançları ise; daha yüksek getiri, daha düşük maliyet, başarılı bir risk yönetimi, şirkete olan güvenin artması, firma değerinin artması şeklinde özetlenebilir (Öztürk ve Gümüş, 2006: 554).

Yatırımcıların çıkarlarını güvence altına alan kurumsal yönetim kurumları, ekonomik kalkınmayı ve ulusal büyümeyi destekleyen güçlü mali sistemler

kurmak için önemli bir rol üstlenmiştir (Gürbüz ve Ergincan, 2004:8). Diğer taraftan, ülke açısından değerlendirdiğimizde, iyi kurumsal yönetim; ülke imajının iyileşmesi, yerli fonların yurt dışına çıkmasının önlenmesi, yabancı doğrudan yatırımların artması, sermaye piyasaları ve ekonominin rekabet gücünün artması, krizlerin daha az hasarla atlatılması, kaynakların daha etkin dağılımı ve daha yüksek bir refah seviyesine ulaşılması anlamına gelmektedir. Ayrıca iyi kurumsal yönetim, sürdürülebilir büyümenin teminine ve ülke riskinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Aktan, 2006:43).

5. KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ

OECD *"Kurumsal Yönetim İlkeleri"* adlı çalışmayı 1999 yılında yayımlamıştır. Bu ilkeler, OECD Bakanlar Kurulu tarafından 1999 yılında onaylanmış olup, bu tarihten sonra dünya genelindeki karar alıcılar, yatırımcılar, şirketler ve diğer paydaşlar açısından uluslararası bir referans kaynağı haline gelmiştir. İlkeler, 2002 yılında OECD Bakanlar Kurulu'nun himayesinde OECD Kurumsal Yönetim Yönlendirme Grubu tarafından gözden geçirilmiştir. İlkeler, her ülkenin ve bölgenin kendine özgü şartlarına uyarlanabilen bağlayıcı olmayan standartlar ve uygulamalar ile bunların ne şekilde uygulanacağına dair bir kılavuz niteliğinde olup, sürekli gelişen bir araçtır (OECD, 2004, s.4).

5.1. Şeffaflık

Şeffaflık, şirketin kamuoyu ile doğru, açık ve karşılaştırılabilir bilgi paylaşımını gerektirmektedir. Zira, yatırımcılar ancak tatminkar düzeyde kaliteli bilgiye sahip oldukları durumda kaynaklarını etkin bir şekilde yönlendirme olanağı bulacaktır. Bu nedenle, şirketin geçmiş dönem performansı ile birlikte geleceğe yönelik amaçları ve karşılaşılabilecek önemli risklerin yatırımcılara duyurulması, iyi kurumsal yönetimin gereği olarak değerlendirilmektedir. Şeffaflık ilkesi, yalnızca faaliyet sonrasında değil, faaliyetin gerçekleştirilmesi sırasında ve öncesinde de geri bildirim sağlanmasına yönelik olanakların geliştirilmesine yönelik düzenlemeleri teşvik etmektedir (Deloitte-TKYD, 2006).

Şeffaflık ilkesi ve kamuyu aydınlatma ilkesi ile kamuya açıklanan bilgiler tarafsız olmalıdır. Şirketle ilgili tarafların bir veya birkaçının bilgi alma ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılan bilgi açıklamaları kabul edilemez. Şirketler hiçbir şart altında kendi aleyhlerine sonuçlar doğurabilecek olsa bile açıklanması gereken bilgilerin açıklanmasında tereddüt etmemelidir. Ancak kamuya açıklanan şirket bilgilerinin de ticari sır kapsamında olmaması ve şirketin rekabet gücünü engelleyerek zararına neden olabilecek sonuçlar doğurmaması önem taşır (SPK, 2005: 20).

5.2. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik, karar veren ve faaliyette bulunan tüm kişilerin, verdikleri kararlar ve yaptıkları faaliyetlerden sorumlu olmamaları ve hesap verme zorunluluğu ilkesidir. Bu ilke hem sorumluluk hem de şeffaflık ilkeleri ile iç içe olarak pay sahiplerinin ve işletme faaliyetleri ile ilgili tüm kesimlerin işletme yönetiminin aldığı kararları ve yapılan uygulamalarını sorgulamasını ve yargılamasını da sağlar (Demirbaş ve Uyar, 2006:23). Hesap verebilirlik ilkesinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, yönetim kurulu ve tepe yönetim arasında sorumlulukların ne şekilde paylaşıldığı netleştirilmelidir. Aksi takdirde, karar verme gücünün hangi mercide olduğu, dolayısıyla bu kararlar için hesap verme yükümlülüğünün kimde olduğu belirsiz kalacaktır. Başka bir ifadeyle, yönetim kurulu ve tepe yönetim arasında etkin bir işbölümü, kurumsal yönetimde hesap verebilirlik ilkesinin vazgeçilmez koşuludur. Bu nedenle, kurumsal yönetimle ilgili rapor ve kodlarda yönetim kurullarının yapısı ve işleyişi ile ilgili düzenlemeler ağırlıklı bir yer tutmaktadır (Deloitte-TKYD, 2006).

5.3. Sorumluluk

Bu madde, şirketlerin hissedarları için değer yaratırken toplumsal değerleri yansıtan kanun ve düzenlemelere uyum gösterecek şekilde faaliyet göstermesini ifade etmektedir. Ancak, Kurumsal Yönetim İlkeleri, genel olarak kanunların sorumluluk açısından minimum standartları oluşturduğunu, gerçek anlamda sorumlu şirket davranışının ise yasal zorunlulukların ötesine geçilerek yerine getirilebileceği vurgulamaktadır (Deloitte-TKYD, 2006).

Şirket faaliyetlerinden, karar ve tercihlerinden birinci derecede yönetim kurulu sorumludur. Bu bakımdan, iyi bir şirket yönetimi için yönetim kurulunun sorumluluklarının doğru şekilde belirlenmesi önem taşımaktadır (Aktan, 2005).

Yönetim kurulu bir şirketin stratejik karar alma, temsil ve en üst düzey seviyede yürütme (yönetim) organıdır. Yönetim Kurulu kararlarını alırken ve bunları uygularken, şirketin piyasa değerinin mümkün olan en üst seviyeye çıkarılmasını hedefler. Yönetim kurulu bunun bilinci içerisinde şirket işlerini, pay sahiplerinin uzun vadeli ve istikrarlı bir kazanç sağlamasını temin edecek şekilde yürütür. Bunu yaparken pay sahipleri ile şirketin bünyeme gereği arasındaki hassas dengenin de bozulmamasına özen gösterir (SPK, 2005: 37).

5.4. Adaletlilik

Kurumsal yönetim ilkelerinden “adalet” ve “eşitlik” ilkesine göre şirkette azınlık ve yabancı hissedarlar da dahil olmak üzere tüm ortaklara eşit muamele yapılmalıdır. Bu çerçevede; aynı tipten hissedarlara eşit muamele yapılmalı, her tipte, bütün hissedarlar aynı oy hakkına sahip olmalıdırlar. Oy

hakkındaki her türlü değişiklik hissedarın oylamasına sunulmalıdır. Ayrıca genel hissedarlar toplantısının işlem ve usulleri, bütün hissedarların adil muamele görmelerini sağlamalıdır. İçeriden bilgi ticareti ve benzeri manipülatif işlemler yapmak (insider trading) yasaklanmalıdır. Öte yandan, Yönetim Kurulu üyeleri ve yöneticiler, maddi bir menfaat doğurucu veya şirket etkileyen işlemlerini kamuya açıklamalıdır (Aktan, 2005).

Yatırımcıların koymuş oldukları sermayenin, şirket yöneticileri, yönetim kurulu üyeleri ve kontrol hisselerine sahip hissedarlar tarafından her türlü istismar veya kötü niyete karşı korunacağına olan güveni, sermaye piyasalarında önemli bir unsurdur. Şirket yönetim kurulları, üst düzey yöneticiler ve kontrol hisselerine sahip hissedarlar, kontrol hisselerine sahip olmayan hissedarların aleyhinde kendi çıkarları doğrultusunda faaliyette bulunabilme fırsatına sahip olabilirler. Yatırımcıların korunması adına, öncül ve ardıl hissedarlık hakları olarak bir ayırım yapılabilir. Öncül haklara örnek olarak, rüçhan hakkı ve belirli kararlarda nitelikli çoğunluk bulunması şart verilebilir. Ardıl haklar ise hakların ihlali durumunda tazminat veya telafi yoluna başvurulabilmesini sağlar (OECD, 2005:30).

6. TÜRKİYE'DE KURUMSAL YÖNETİM UYGULAMALARI

Türkiye bir OECD ülkesi olarak, 1999 yılında yayınlanan, "OECD Kurumsal Yönetim İlkelerini" imzalamıştır. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından dünyadaki değişik uygulamalar da incelendikten sonra, OECD prensipleri temel alınarak, Kurumsal Yönetim ilkeleri Temmuz 2003'de yayınlanmıştır (Darman, 2006:203). Ülkemiz kurumsal yönetim konusunda erken davranmış, Enron, Xerox ve Worldcom vakalarını yaşamamak için başkalarının tecrübesinden faydalanmayı başarmış, ve Sarbanes Oxley Act'in hükümlerini Bağımsız Denetim Hakkında Tebliği'ne (Seri X, No:16) yansıtmıştır. 2 Kasım 2002 tarihinde yapılan değişikliklerle Türkiye'de halka açık şirketlerin denetiminin 'bağımsız' kuruluşlarca yapılmasını sağlamak bakımından, bağımsız denetim kuruluşlarının ve bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanlarının, bağımsız denetim hizmeti verdikleri firmalara defter tutma ve buna ilişkin diğer hizmetler; finansal bilgi sistemi kurma ve geliştirme, işletmecilik, muhasebe, finans ve bunların uygulamalarıyla ilgili işlerde müşavirlik hizmetleri; değerlendirme ve aktüerya hizmetleri; iç denetim destek hizmetleri; tahkim ve bilirkişilik; diğer danışmanlık hizmetlerini vermeleri sınırlandırılmıştır. Türkiye, Avrupa kadar muhafazakar davranmayıp, bağımsız denetim konusunda A.B.D. kadar radikal değişikliklerle Sarbanes-Oxley Act'in prensiplerini önemli ölçüde kendi mevzuatına dahil etmiştir.

http://www.tkyd.org/docs/ky_baglaminda_yonetim_kurulu_uyeleri_sorumluluklarinin_hukuksal_cercevesinin_irdelenmesi.pdf

TÜSiAD Kurumsal Yönetim Çalışma Grubu tarafından hazırlanan en iyi uygulama kodu 2002 yılında yayınlanmıştır. Ardından, 2003 yılında hazırlanan SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri ile halka açık şirketler için tavsiye niteliğinde olan ilkeler açıklanmıştır. 2004 yılında SPK'nın Uyum Beyanı düzenlemesi ile halka açık şirketler, bu ilkelere ne ölçüde uymakta olduklarını ve uymadıkları hususlar ile ilgili gerekçelerin neler olduğunu faaliyet raporlarında açıklamakla yükümlü tutulmuştur. "Uy ya da açıkla" olarak adlandırılan bu yaklaşım, halka açık şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerini uygulama konusunda teşviki açısından önemli bir gelişmedir.

Ülkemizde, kurumsal yönetimi teşvik edici nitelikte diğer bir önemli gelişme de İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinin oluşturulması olmuştur. Borsa Yönetim Kurulu, 23 Şubat 2005 tarihli toplantısında Kurumsal Yönetim İlkeleri'ni uygulayan şirketlerin dâhil olacağı Kurumsal Yönetim Endeksi'nin, kurumsal yönetim derecelendirme notu 10 üzerinden en az 6 olan 5 şirketin Borsa'ya bildirilmesi halinde hesaplanmaya başlanmasına karar vermiştir. Bu yayının oluşturulduğu tarih itibarıyla, gerekli başvuru sayısına ulaşılmadığı için henüz hesaplanmamış olan endeks, kurumsal yönetim ilkelerini başarıyla uygulayan şirketlerin yatırımcılar tarafından tanınması ve takdir edilmesini kolaylaştıracak bir mekanizma oluşturacaktır (Deloitte-TKYD, 2006:12).

Ülkemizdeki kurumsal yönetim kronolojisi aşağıda belirtilen sıra ile gerçekleşmiştir:

- 1956 TTK: Mevcut Yasal Yükümlülükler
- 1981 SPK: Sermaye Piyasası Kurumu Hükümleri
- 1999 OECD: Kurumsal Yönetim İlkeleri (Revizyon 4/2004)
- 2002 TÜSiAD: Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu
- 2003 SPK: Kurumsal Yönetim Temel İlkeleri (Revizyon 07.02.2005)

Uluslararası alanda yaşanan gelişmeler Türkiye'deki kurumsal yönetim uygulamalarına doğrudan bir etki yapamamıştır. Bunun temel nedeni ise şirket sahipliğinin aile ve büyük grupların elinde olması, halka açık olan kısımların (dolayısıyla diğer pay sahiplerinin) çok düşük seviyelerde bulunmasıdır. Dolayısıyla Türkiye'deki büyük grupların finansman ihtiyaçlarını karşılamaları için Kurumsal Yönetim uygulamalarını hayata geçirmeleri gerekmektedir. Türkiye'de kurumsal yönetim ilkelerinin henüz uygulamaya geçmemiş olmasının yarattığı sorunlar, bankacılık sektöründe yaşanan krizler ve azınlık pay sahipleri haklarının çiğnenmesi vakaları ile de gözlenmektedir (Cuhruk ve Özkan, 2004:3).

Kurumsal yönetim ve şirket performansı arasındaki ilişkinin varlığını ülkemiz uygulamasını araştıran çalışmaların sonucunda, kurumsal yönetim il-

kelerini görece daha iyi uygulayan şirketlerin borsa performanslarının, bunları yeterince uygulamayan şirketlere göre daha yüksek olduğu, kurumsal yönetim ilkelerini ileri derecede uygulayan şirketlerin özsermaye karlılığının genelde daha yüksek çıktığı, halka açıklık oranı görece yüksek olan şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerini daha ileri derecede uyguladıkları, daha iyi yönetilen şirketlerin kreditoörlere daha çok güven duygusu verdikleri ve bu şekilde dış finansmandan daha fazla yararlanma olanağı buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Kurumsal yönetim ilkelerini daha fazla özen göstererek uygulayan, böylece bir anlamda kurumsal bakımdan daha iyi yönetilen şirketlerin hem borçlanarak hem de yeni hisse senedi ihraç ederek dış finansman kaynaklarına daha kolay bir şekilde erişebilmeleri mümkün olmaktadır (Gürbüz, Ergincan, 2004).

Türk özel sektörünün aile şirketleri yapısında olması Türkiye’de kurumsal yönetim ilkelerine farklı bir kapı açmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki aile şirketlerinin yüklü miktarda sermaye birikimlerinin olması, kurumsal yönetim ilkelerinin yerleştirilmesi için öncelikle aile şirketlerinin Kurumsal Yönetim kavramına uyum göstermesi konusunda yoğunlaşmıştır (Yurtoğlu, 2003:84). Türkiye’de kurumsal yönetim ilkeleri özellikle aile şirketlerinin kurumsallaşma sürecinde etkin olarak tanıtılmaya çalışılmakta, bu yönde önemli bir araç olarak algılanmakta ve uygulanmaktadır (Alayoğlu, 2003:13). Bu algılama süreci uluslararası bir araştırma ile de desteklenmektedir. Mc Kinsey Danışmanlık şirketinin 2001 yılında yaptığı “Gelişmekte Olan Pazarlar Yatırımcı Anketi” sonuçları, Türkiye gibi gelişmekte olan pazarlara yatırım kararı almakta kullanılan 3 temel kriterin,

- kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanmakta olması,
- şeffaf raporlamaların yapılması,
- aile yönetimi ile şirket yönetimi arasındaki farkın net olması

olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla kurumsal yönetim zorunluluktan da öte önemli bir iş stratejisi olarak algılanabilmektedir.

Türkiye’deki sermaye birikiminin daha çok büyük gruplar ya da ailelerin elinde olması nedeniyle kurumsal yönetim uygulamalarının Türkiye’de hayata geçirilmesi aile şirketlerinin sermaye artırımında ve özellikle profesyonelleşme sürecinde kurumsal yönetim ilkelerini araç olarak kullanmaları ile mümkün olacaktır (Göçenoğlu, Girgin, 2006).

6.1. Sermaye Piyasası Kurumu Kurumsal Yönetim İlkeleri

Sermaye Piyasaları açısından bakıldığında öncelikle Sermaye Piyasası Kurulu’nun kurumsal yönetim ilkelerini halka açık anonim şirketlerde yaygınlaştırabilmek için “iyi kurumsal yönetim” adı altında bir kısım ilkeleri tavsiye amaçlı olarak 2003 senesinde yayınladığı ve Şubat 2005 yılında da

güncellediği görülmektedir. Bu tavsiye metninin hazırlanabilmesi için SPK, İMKB, Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu uzmanları bir araya gelmiş ve birçok akademisyen kamu kurumu, özel sektör temsilcisi ve meslek örgütünün görüşleri ışığında çalışma tamamlanmıştır. SPK tarafından duyurulan ilkelerde uluslararası piyasalarda kurumsal yönetim kavramının halka açık anonim şirketler tarafından tercih edilmesinde yönlendirici olan mevzuatın ve sözkonusu bu mevzuatın yapılandırılmasında tetikleyici olan finansal skandallardan alınan dersler ışığında benzer bir gelişmenin ulusal sermaye piyasalarımızda oluşumunun önüne geçilmek üzere çeşitli tavsiyelerin kaleme alındığı görülmektedir (Kayacan, 2006:90).

OECD'nin 1999 yılında yayınladığı Kurumsal Yönetim ilkeleri'ni 2004 yılında revize etmesi üzerine SPK'nında bu ilkelere paralel hazırlanmış olan kendi ilkelerinde Şubat 2005'te yapılan değişiklikle, mevcut durumda şirketlerde üst düzey yöneticilerin ücret ve benzeri adlar altında şirketlerden aldıkları maddi menfaatleri açıklamanın yanı sıra, şirket ortaklarına genel kurulda bu konuda öneride bulunma imkanı getirildi. Şirketler sınır ötesi pay sahiplerinin başta oy hakkı olmak üzere ortaklık haklarının kullanımını kolaylaştıracak tedbirleri almakla yükümlü kılındı.

Ayrıca, şirket ile yatırım danışmanlığı yapan şirketler arasındaki çıkar çatışmaları ve önlemek için geliştirilen tedbirlerin açıklanması istendi. Menfaat sahiplerinin haklarını genişletecek şekilde "Şirketin kurumsal yönetim uygulamaları, menfaat sahiplerinin mevzuat ve karşılıklı sözleşmelerle düzenlenen haklarını garanti altına alır" hükmü getirildi. Menfaat sahiplerinin (çalışanlarda dahil olmak üzere) şirket yönetimine, yasal veya etik olmayan işlemlere ilişkin görüşlerini iletebilmeleri için bir hak tanındı (http://www.tkyd.org/docs/TKYD_Rapor_Kurumsal_Yönetimde_yasanan_gelismeler_Subat_2006.pdf).

Kurumsal Yönetim İlkeleri öncelikle halka açık anonim şirketler için hazırlanmıştır. Ancak bu ilkelere yer alan prensiplerin kamuda veya özel sektörde faaliyet gösteren diğer anonim şirketler ve kuruluşlar tarafından da uygulama alanı bulabileceği düşünülmektedir. İlkelerde yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmaması isteğe bağlıdır. Ancak, bu ilkelere yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmadığına; uygulanmadı ise buna ilişkin gerekçeli açıklamaya, bu prensiplere tam olarak uymama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ve gelecekte şirketin yönetim uygulamalarında ilkelere yer alan prensipler çerçevesinde bir değişiklik yapma planının olup olmadığına ilişkin açıklamaya, yıllık faaliyet raporunda yer verilmesi ve ayrıca kamuya açıklanması gerekmektedir. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılacak düzenlemeler çerçevesinde, kurumsal yönetim derecelendirmesi yapan derecelendirme kuruluşları ilkelere uygulanma durumunu saptayacaklardır.

İlkelerde yer alan ana prensipler “uygula, uygulamıyorsan açıkla” prensipleridir. Ancak bu prensiplerin bazılarının yanında D harfi bulunmakta olup, bu prensipler tavsiye niteliğindedir. Diğer bir ifade ile tavsiye niteliğindeki prensiplere uyulmadığı takdirde herhangi bir açıklama yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Bununla birlikte, orta ve uzun vadede, tavsiye niteliğindeki bu prensiplerin de “uygula, uygulamıyorsan açıkla” kapsamında değerlendirilmesi söz konusu olabilecektir.

İlkeler, mevcut düzenlemelere herhangi bir istisna teşkil etmemektedir. Diğer bir ifade ile halka açık anonim şirketlerin mevzuat ile belirlenen yükümlülükleri aynen devam etmektedir. Bununla birlikte, İlkeler mevcut düzenlemelerin ilerisinde prensipler içermekte olup, mevcut mevzuatta ve uygulamada kurumsal yönetim konusunda oluşan eksikliği gidermek ve boşluğu doldurmak amacıyla yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu anlamda İlkeler, ileride mevzuatta yapılacak düzenlemeler için de yol gösterici bir özellik arz etmektedir. İlkeler doğası gereği, günün koşullarına uyum sağlanmasını teminen periyodik olarak gözden geçirilecektir.

İlkeler; pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri, yönetim kurulu olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, pay sahiplerinin hakları ve eşit işleme tabi olmaları konusundaki prensipler yer almaktadır. Bu bölümde, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına, genel kurula katılım ve oy verme hakkına, kar payı alma hakkına ve azınlık haklarına ayrıntılı olarak yer verilmekte; ayrıca pay sahipliğine ilişkin kayıtların sağlıklı olarak tutulması ve payların serbestçe devri ve satışı konuları ile pay sahiplerine eşit işlem ilkesi ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, kamunun aydınlatılması ve şeffaflık kavramları ile ilgili prensipler yer almaktadır. Bu çerçevede, şirketlerin pay sahiplerine yönelik olarak bilgilendirme politikası kuralları oluşturmaları ve bu kurallar bütününe sadık kalarak kamuyu aydınlatmalarına yönelik prensipler belirlenmiş, ayrıca, dünyadaki güncel gelişmeler ve ülkemiz koşulları göz önünde bulundurularak periyodik mali tablo ve raporlarda yer alacak bilgiler bir standarda bağlanmış ve işlevsellik ön planda tutularak ayrıntılandırılmıştır.

Üçüncü bölüm, menfaat sahipleri ile ilgilidir. Menfaat sahibi, işletmenin hedeflerine ulaşmasında ve faaliyetlerinde herhangi bir ilgisi olan bir kimse, kurum veya çıkar grubu olarak tanımlanmaktadır. Şirketle ilgili menfaat sahipleri pay sahipleri ile birlikte çalışanları, alacaklıları, müşterileri, tedarikçileri, sendikaları, çeşitli sivil toplum kuruluşlarını, devleti ve hatta şirkete yatırım yapmayı düşünebilecek potansiyel tasarruf sahiplerini de içerir. Bu bölümde şirket ile menfaat sahipleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik prensipler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde ise, yönetim kurulunun fonksiyonu, görev ve sorum-

lulukları, faaliyetleri, oluşumu ile yönetim kuruluna sağlanan mali haklar ve yönetim kurulunun faaliyetlerinde yardımcı olmak üzere kurulacak komitelere ve yöneticilere ilişkin prensipler yer almaktadır.

6.2. Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim Uyum Raporu

Borsa şirketleri 2005 yılından itibaren yıllık faaliyet raporlarında “Kurumsal Yönetim Uyum Raporuna” yer vermek zorunda olup, faaliyet raporunun şirketin internet sitesinde kamuya açıklanması da tavsiye edilmiştir. SPK bu raporun düzenlenmesinde kullanılmak üzere bir rehber hazırlamış ve bu raporda yer verilmesi gereken asgari hususları belirlemiştir. Bu rapor, şirketin kurumsal yönetim ilkelerine uyup uymadığını, uymuyorsa nedenini ve bunun sonucunda doğabilecek olası çıkar çatışmalarına ilişkin bir beyanı içermektedir (Cansızlar, 2006:45). SPK’nın Kurumsal Yönetim İlkeleri Rehberi de bu anlamda Türk şirket yöneticileri ile pay sahipleri ve menfaat sahipleri arasındaki bilgi akışını, saydamlık, hesap verilebilirlik, eşitlik ve sorumluluk ilkeleri çerçevesinde yönlendirmektedir (Özeke, 2006:1).

Kurumsal Uyum Raporu beş bölümden oluşmaktadır: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Beyanı, Pay Sahipleri (6 başlıkta), Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık (5 başlıkta), Menfaat Sahipleri (5 başlıkta), Yönetim Kurulu (10 başlıkta). Kurumsal uyum raporundan beklentiler ise; İkelere olan ilginin artırılması (Şirketler kesiminde ve Yatırımcılarda), Genel durumun görülmesi, Karşılaştırılabilir bir temel, Gelecekte ikelere uyuma hazırlıktır (Çolak, 2006).

SPK, 07.02.2005 tarihinde aldığı kararla Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi’nde, bölümler itibariyle ağırlıklandırmanın “pay sahipleri bölümü için %25”, “kamuyu aydınlatma ve şeffaflık bölümü için %35”, “menfaat sahipleri bölümü için %15”, yönetim kurulu bölümü için %25” olarak yapılmasına ve derecelendirme sonuçlarının bir bütün olarak tüm ikelere uyum ile “pay sahipleri”, “kamuyu aydınlatma ve şeffaflık”, “menfaat sahipleri” ve “yönetim kurulu” ana bölümleri itibariyle ayrı ayrı olmak üzere ağırlıkları ile birlikte kamuya açıklanmasına karar verilmiştir (Demirbaş ve Uyar, 2006:84-90).

6.3. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Kurumsal Yönetim Endeksi

SPK’nın Kurumsal Yönetim İlkeleri ışığında İMKB’de işlem görmekte olan halka açık anonim şirketleri sözkonusu ilkeleri uygulama yönünde özendirerek desteklemek amacıyla Kurumsal Yönetim Endeksi hesaplama çalışmalarına başlayarak; endeksin kurallarını ve nasıl çalışılacağı belirlenmiş ve İMKB Kurumsal Yönetim İlkeleri Temel Kuralları adlı bir duyuru yayınlamıştır (Kayacan, 2006:97).

İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi (Endeks), İMKB pazarlarında (Gözaltı

Pazarı hariç) işlem gören ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) Seri VIII, No:40 "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği" (Tebliğ) kapsamında kurumsal yönetim ilkelerine uyumuna ilişkin olarak belirlenmiş derecelendirme notuna sahip şirketlerin belirtilen kurallara göre fiyat ve getiri performanslarının ölçülmesi amacıyla oluşturulmuştur. Buna göre,

- SPK tarafından yetkilendirilerek derecelendirme kuruluşları listesine alınan derecelendirme kuruluşlarınca gerçekleştirilecek kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesinde, bir bütün olarak tüm ilkelere uyum notu en az 6 olan ve İMKB pazarlarında (Gözaltı pazarı hariç) işlem gören şirketlerin, hisse senetleri derecelendirme notunun Borsa'ya bildirildiği günü takip eden işgününde endekse alınacaktır.
- Kurumsal Yönetim Endeksinin, endekse alınan kriterlerini sağlayan şirketlerin sayısının 5'e ulaşması halinde Borsa Günlük Bülteni'nde yapılan duyurulardan bir hafta sonra hesaplanmaya başlanacak olup; İMKB Ulusal -100 endeksinin ilan edilen en son değeri Endeksin başlangıç değeri olarak alınacaktır.
- Fiyat endeksinin seanslar süresince, getiri endeksinin seanslar sonunda hesaplanıp ilan edilecektir (İMKB, 2005).

Ancak tüm bu gelişmelere rağmen, kurumsal yönetim uyum derecelendirmesi faaliyeti henüz yaygınlaşmazken, İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi ise endekse dahil edilebilecek yeterli sayıda şirketin bulunmaması nedeniyle henüz hesaplanmaya başlanamamıştır

(http://www.tkyd.org/docs/TKYD_Rapor_Kurumsal_Yönetimde_yasanan_gelisimler_Subat_2006.pdf).

6.4. Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim İle İlgili Yer Alan Düzenlemeler ve Değişiklik Tasarısı

Önümüzdeki dönemde, Türkiye'de kurumsal yönetim ilkelerinin yaygınlaşması açısından en önemli gelişme, yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın yasalaşması olacaktır. Yeni yasa kurumsal yönetime ilişkin birçok çağdaş düzenleme ile hissedarlık ve azınlık haklarının güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Birleşme, bölünme, tür değiştirme gibi önemli kararlarda olumsuz oy veren pay sahibinin ortaklıktan çıkma hakkına (kanuni satma hakkı) yönelik düzenleme buna örnek gösterilebilir (Deloitte-TKYD, 2006).

Tasarı hazırlanırken komisyon çalışmalarına başladığında uluslararası gerçeğe dönüşümde olan bu dönüşümü ve ticaret hukukunun yeni yörelerini belirlemiştir. Bu belirleme ile izlenecek yol haritası ortaya çıkmıştır. Bu harita hem yolu hem de varolması gerekli hedefleri belirlemektedir. Yol yeni açılımların ve dönüşümlerin izlenmesidir. Hedefler ise; Türk piyasala-

rın uluslararası piyasaların bir parçası olması, Türk işletmelerinin bu piyasaların güvenilir bir aktör haline gelmesi, Türk işletmelerin rekabet gücünün artırılması. Bu hedeflere varabilmek için Türk işletmelerinin piyasaların dilini konuşmaları gereklidir. Bu da ancak finansal tabloların IFRS'lere göre çıkarılmaları ve uluslararası standartlara göre denetim yapılması ile mümkün olabilir (Tekinalp, 2006:26).

Türk Ticaret Kanunu Değişiklik Komisyonu Çalışmalarında ise şu çalışmalar yapılmıştır: TTK Taslağının ikinci bölümünde 359. maddeden itibaren yönetim kurulunun yapısına ilişkin hükümler oluşturulmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- Yönetim kurulunun en az üç üyeden oluşması hükmü kaldırılmıştır.
- Bir üyeden de yönetim kurulu oluşabilecektir ve üyelerin pay sahibi olma zorunluluğu yoktur.
- Üyelerden en az birinin TC vatandaşı olması ve Türkiye'de yerleşim şartı aranmıştır.
- Yönetim kurulu toplantıları on-line olarak yapılabilecektir.
- Tüzel kişiler yönetim kurulu üyeleri olabilir. Ayrıca tüzel kişilere sorumluluk yüklenerek işletmeye, pay sahiplerine ve alacaklılara güvence verilmiştir.
- Tüzel kişi yönetim kurulunda bir oy hakkına sahiptir.
- Yönetim kurulu üyelerinin yarısı için yüksek öğrenim şartı getirilmiştir.
- Yönetim kurulu yönetim haklarıyla temsil yetkilerini muhakkak kendisinin kullanılmasının zorunlu olmadığı; gerektiğinde bir gözetim organı olarak çalışabilecek bir organdır.
- Muhasebenin hangi ortamda tutulacağını da yönetim kurulu karara bağlar. İşletme hangi büyüklükte olursa olsun, işletmede muhasebeden tamamen bağımsız, uzmanlardan oluşan, etkin bir iç denetim örgütüne gereksinim vardır. Bir anonim şirketin denetimi sadece bir bağımsız dış denetim kuruluna bırakılamaz. Finansal denetim, bir anlamda "teftiş kurulu"nun yapığı denetimdir. Finansal denetim kurumsal yönetimin kuralları gereğidir.
- Kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde komiteler kurulabilir. Komite-ler yönetim kuruluna iki ayda bir rapor vermek durumundadır.
- Yönetim kurulu üyesinin işletmenin bütün iş ve işlemleri hakkında bilgi alma hakkı vardır. Yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantısına kendisi veya yakınları ile işletme arasında menfaat çatışması varsa ka-

tılamaz.

Kanunun üçüncü bölümünde denetleme konusu ele alınmıştır. 397. ve devam eden maddeler şu şekildedir:

- 6762 sayılı kanunla murakıplar tarafından yapılan denetleme, bir bağımsız denetleme kuruluğu veya yeminli malî müşavirin ya da serbest muhasebeci malî müşavir tarafından yapılacaktır. Ayrıca, denetimin, denetçilik mesleğinin gereklerine, etiğine ve uluslar arası standartlara göre yapılması emri Tasarıda açıkça yerini almıştır.
- Yeni hükümlerle, kurumsal yönetim ilkeleri bağlamında tam bir denetimin sonuçlarının, açık, anlaşılabilir ve kamuyu aydınlatma ilkeleri uyarınca düzenlenmiş bir raporla paysa hipleri başta olmak üzere ilgililere sunulması amaçlanmıştır.
- İşletmenin denetlenmesi kanuni bir yüküm olarak öngörülmüştür. Denetime tüm anonim şirketler tabidir. Yıllık ve ara dönem tablolar denetime tabidir.
- Denetçinin denetiminden geçmemiş Finansal Tablolar ile Yıllık Raporlar düzenlenmemiş hükmündedir.
- Tabloların denetlenmesi, bu belgelerin kağıt üzerinden incelenmesi olmayıp, envanter de dahil olmak üzere tüm muhasebenin, kayıtlar ve kayıtların dayandığı belgeler ile denetlenmesidir.
- Denetimin bir meslek olduğu vurgulanmış ve işlemlerin profesyonel çerçevesinde yapılması gerektiğinin altı çizilmiştir.
- Denetçinin görevi konsolidasyona tabi işletmelerin finansal tabloların incelenmesini kapsayacak şekilde genişlemiştir. Denetçinin seçimi genel kurula aittir ve genel kurulun bu yetkisi devredilemez niteliktedir. Denetçi sadece haklı sebeplerin varlığında görevden alınabilir. Bir denetçinin görevden alınması, yerine yenisinin atanmış olmasına bağlıdır.
- Denetçi tasarının 397 ve devamı madde hükümlerinde düzenlenmiş bulunan denetlemeyi yapacak olan “yılsonu hesap denetçisi”dir. Denetçi sadece bağımsız bir dış denetleme kuruluğu olabilir. Küçük anonim şirketler, en az iki yeminli müşaviri veya serbest muhasebeci mali müşaviri denetçi olarak seçebilirler. Her iki denetçi hukuki açıdan aynı konumdadır.
- Denetim raporu, açıklık ilkesine uymalı ve geçmiş iki yıl ile karşılaştırmayı içermelidir. Raporunun bir özel bir de genel bölüm içermelidir. Özel kısım üç ana bölümden oluşur. Bunlar: (a) Denetçinin yönetim kurulunun durum değerlendirmesine ilişkin denetçi açıklamaları; (b) standartların uygulanması yönünden denetçinin vardığı sonuçların açıklanması;

(c) tehlike olguları bakımından belirlemeler ile (d) hukukî denetimdir.

- Tasarı, kurumsal yönetim kurullarının ve piyasaların güvenliklerinin gereği olarak işletmeyi tehdit eden risklerin erken teşhisine, sorumlu organlara bildirilmesine ve gerekli önlemlerin alınmasına özel önem vermiş, buna ilişkin birçok hüküm öngörmüştür.
- Denetçi görüşü onay, sınırlı onay ve kaçınma olmak üzere üç şekilde oluşur. Onay yazısı; işletmenin finansal tabloları ile yıllık raporun Türkiye Muhasebe Standartlarına, kanuna ve esas sözleşmeye uygun olduğunun denetçi tarafından açıklanması ve doğrulanmasıdır. Kaçınma yazısı; işletmenin yılsonu finansal tabloları ile yıllık raporunun Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ile Tasarıya ve/veya esas sözleşmeye uygun olmadığını ifade eder (Demirbaş ve Uyar, 2006:73-75).

6.5. BDDK ve Bankacılıkta Kurumsal Yönetim İlkeleri Uygulaması

Son yıllarda bir çok ulusal ve uluslararası alanda kurumsal yönetim konusuna büyük önem verilmektedir. OECD (Organization for Economic Cooperation and Development), hükümetlerin şirket yönetimi konusunda kendi ülkelerinde yasal ve kurumsal altyapının değerlendirilmesi ve iyileştirilmesinde gösterdikleri çabalara yardımcı olmak üzere kurumsal yönetim standartlarına ilişkin bir dizi kural yayımlamıştır. Basel Komite bankacılık gözetim ve denetim konusunda sürdürdüğü çalışmalarının bir uzantısı olarak, üyelerinin denetim alanındaki tecrübelerinden ve diğer ülkelerin denetim otoritelerinin güvenilir ve etkin bankacılık uygulamalarının geliştirilmesine yönelik yaptığı çalışmalardan da yararlanmaktadır. Basel Komite, OECD prensiplerinin bankalar için taşıdığı önemi vurgulamak, daha önce yayımlamış olduğu dokümanlarda bahsi geçen kurumsal yönetim konusuna dikkat çekebilme ve bankalar ile denetim otoritelerine kurumsal yönetimin konusundaki bazı yeni başlıkları aktarabilmek için bir doküman yayınlamıştır (Basel, 1999):

Basel Komite kurumsal yönetimi “kuruluşların iş ve faaliyetlerinin yönetim kurulu ve denetim kurulu ve üst düzey yönetimlerince idare edildikleri bir yapı” olarak tanımlanmaktadır.

Bankalarda kurumsal yönetimin yapısı, başta hissedarlar olmak üzere, bankanın diğer çıkar grupları olan çalışanlarını ve bankaya yabancı kaynak sağlayan kreditor ve mevduat sahiplerini doğrudan etkilemektedir. Komite bankalarda oluşturulacak etkin kurumsal yönetimin yapısından öncelikle yönetim kurulu ve üst düzey yönetim sorumluluğunda olduğunu ifade etmektedir.

Hissedarların haklarının korunması, sözleşmelerin geçerliliği, yönetim kurullarına açıklık getirilmesi, kurumlarda rüşvet ve yozlaşmanın önlenme-

si ile yönetici, çalışan ve hissedar haklarının düzenlenmesi gibi teşvik edici tedbirlerin alınmasını önermektedir. Basel Komite'ye göre kurumsal yönetimin yapısı bankaların (Tuna, 2008, s.12):

Kurumsal hedeflerin belirlenmesi,

- Günlük faaliyetlerin yürütülmesi,
- Pay sahiplerine karşı olan hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi,
- Kurumsal faaliyetlerin ve davranışların, bankaların mevcut yasa ve ve düzenlemelere uyumlu hale getirilmesi,
- Mevduat sahiplerinin çıkarlarının korunması, konularındaki yaklaşımlarını etkilemektedir.

Türk bankacılık sektöründe 2001 krizi sonrası edinilen tecrübe bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetimin sağlanması için öncelikle kurumsal yönetimin geliştirilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Basel Komitesi konuya ilişkin olarak açıklamış olduğu kurumsal yönetim raporunda da benzer ifadeye vurgu yapılmaktadır. Raporda denetim ve gözetimin bağımsız idari otorite tarafında etkin şekilde yapılabilmesinin öncelikli koşulunun bankalarda kurumsal yönetimin geliştirmesi ve zaten önemli ölçüde azaltacağı ifadesine yer verilmektedir. Sermaye piyasası açısından önem arz eden kurumsal yönetim kavramının bankacılık sektöründe ve finansal hizmetler kanununda önemli derecede tartışılmaya başlanması 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler neticesinde olmuştur. TMSF'ye devredilen 22 bankanın önemli bölümü bankanın hakim ortakları tarafından grup şirketlerine aktarılan kredilerden kaynaklanmaktadır. Bu durum bankanın diğer pay sahiplerinin hakları gözetilmeden yapılması, gerek mevduat sahiplerinin gerekse pay sahiplerinin hakları dikkate alınmamaktadır.

19/10/2005 tarihli 5411 sayılı Bankacılık kanununun, dördüncü bölüm üçüncü kısmı Kurumsal Yönetim başlığına ayrılmıştır. Burada "Kurumsal yönetime ilişkin yapı ve süreçler ve bunlara ilişkin ilkeler Sermaye Piyasası Kurulu ile kuruluş birliklerinin de görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir" (Resmi Gazete, 2005, Bankacılık Kanunu Mad.22) denilmektedir.

01.11.2006 tarihinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte kurumsal yönetim aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır.

Kurumsal değerler ve stratejik hedefleri oluşturulmalıdır.

- Banka yönetim kurulu bankanın misyonu ile vizyonunu belirlemeli ve kamuya açıklamalıdır.

- Yönetim kurulu, öncelikle bankanın devamlılık arz eden faaliyetlerini yönlendirecek stratejileri belirlemeli, kendisi, üst yönetim ve diğer personel adına kurumsal değerlerin ve etik kuralların oluşturulmasında öncülük etmelidir.
- Oluşturulacak kurumsal değerler ve etik kurallar, problemlerin zamanında ve gereğince değerlendirilmesinin önemini yansıtmalı, hem banka içi hem de banka dışı işlemlerde rüşvet, yolsuzluk gibi yasa dışı ve etik olmayan davranışların önüne geçilmesine yönelik olmalıdır.
- Kurumsal değerlere ve etik kurallara uygun olmayan eylem ve işlemlerin personel tarafından banka içerisinde ilgili mercilere güvenli bir şekilde iletilmesini sağlayacak uygun iletişim kanalları oluşturulmalıdır.
- Yönetim kurulu, üst düzey yönetimin bankanın faaliyetleri veya dahil olduğu grup içerisindeki rolü dolayısıyla oluşabilecek muhtemel çıkar çatışmalarının belirlenmesine, bunların önlenmesine ya da yönetilmesine yönelik gerekli politikaların uygulanmasını sağlamalıdır.
- Yönetim kurulu, banka içerisinde belirlenen politikalara uygunluğun izlemesine ve ilgili yönetim seviyelerinde muhtemel sapmaların rapor edilmesine imkan verecek sistemleri oluşturmalıdır.
- Yönetim kurulu, sürekli ve etkin bir şekilde, bankanın hedeflerine ulaşma derecesini, faaliyetlerini ve performansını değerlendirmelidir.
- Yönetim kurulu, banka faaliyetlerinin Kanuna, Kanuna istinaden çıkarılan düzenlemeler ile ilgili diğer mevzuata, ana sözleşmeye ve banka içi düzenlemeler ile oluşturulan politikalara uygunluğunu izlemelidir.
- Gereken durumlarda gecikmeden ve mümkün ise sorun ortaya çıkmadan önlemler almalıdır.
- Üst düzey yönetim, politikaların uygulanması, uyumun temin edilmesi amacıyla kaynakları planlamalı ve bu yolla söz konusu kaynakların operasyonların içerisine dahil edilmelerini, operasyonların bir parçası olmalarını sağlamalıdır.
- Üst düzey yönetim, politikaların zamanında uygulandığını izlemelidir. Politikalar en az yılda bir kez veya iş çevresinde/faaliyet alanında meydana gelen önemli değişiklikleri takiben, yeterlilik ve uygunluklarının tespit edilebilmesi için yeniden değerlendirilmeli ve gerektiği takdirde iyileştirmeler yapılmalıdır.
- Üst düzey yönetim, periyodik gözden geçirme, standartlar, politikalar, talimatlar ve uygulama usullerinin onaylanması için çerçeve ve süreç belirlemelidir.

Yetki ve sorumlulukların belirlenmesi ve uygulanmasının sağlanması.

- Yönetim kurulu, yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yönetimin yetki ve sorumluluklarını belirlemeli, üst düzey yönetimin faaliyetlerini ve yönetim kurulu tarafından belirlenen politikalara üst düzey yönetim tarafından uyulup uyulmadığını izlemelidir.
- Üst düzey yönetim, personel için yetki ve sorumlulukları, politika ve uygulama usullerine, etik kurallara ve profesyonel uygulamalara bağlılığı da içerecek şekilde açıkça belirlemeli, belirlenmiş yetki ve sorumlulukların yerine getirilip getirilmediğini izlemelidir. Tüm personel nihai olarak yönetim kuruluna karşı sorumlu olduklarının bilincinde olmalıdır.
- Bankanın kurumsal yönetim ilkelerine uyumunu izlemek, bu konuda iyileştirme çalışmalarında bulunmak ve yönetim kuruluna öneriler sunmak üzere kurumsal yönetim komitesi oluşturulmalıdır.
- Komitenin başkanları icracı görevleri bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmelidir. Komite yaptığı tüm çalışmaları yazılı hale getirmeli ve kaydını tutmalıdır.
- Yönetim kurulu, üst düzey yöneticilerin pozisyonlarına uygun gerekli nitelikleri taşımalarını gözetmeli, nitelikli personelin uzun süre bankaya hizmet etmesini sağlamayı teşvik etmeli ve buna yönelik önlemler almalıdır.
- Banka personelinin görev tanımları ve dağılımı ile performans ve ödüllendirme kriterleri üst düzey yöneticiler tarafından belirlenmeli ve personele duyurulmalıdır.

Yönetim kurulu üyeleri kurumsal yönetim anlayışını yerine getirecek bilinçte olmalıdır.

Yönetim kurulu üyeleri,

- a) Banka ve hissedarlara karşı sadakatle görevlerini yürütmeli,
- b) Banka gözetimindeki görevlerini anlamalı,
- c) Banka işleri için yeterli zaman ayırmalı ve yönetim kurulu toplantılarına katılmalı,
- ç) Yönetim Kurulu üyesi görevini basiretli bir biçimde ve iyi niyet kuralları çerçevesinde yerine getirmeli,
- d) Bankanın tabi olduğu mevzuatı bilmeli ve bankanın düzenleyici ve denetleyici otoriteleri ile ilişkilerinin etkin olmasını sağlamalı,
- e) Banka aleyhine sonuç doğurabilecek baskılara boyun eğmemeli ve bu amaçla maddi menfaat kabul etmemeli,
- f) Diğer üyeleri yanıltmak amacıyla eksik ve taraflı bilgi vermemelidir.

Yönetim kurulu;

- a) Faaliyetlerini eşitlikçi, şeffaf, hesap verebilir ve sorumlu bir şekilde yürütmeli,
- b) Düzenli aralıklarla, üyelerin atama ve seçimleri dahil olmak üzere kendi yönetim uygulamalarının etkinliğini değerlendirmeli, eksikliklerin veya zayıflıkların tespiti halinde gerekli değişiklikleri yapmalı,
- c) Banka üst yönetimini sorgulamalı ve yönetimden yeterli açıklama alabilmeli,
- ç) Tarafsız tavsiyelerde bulunmalı,
- d) Her türlü etkiden ve çıkar çatışmalarından bağımsız olarak karar verilebilmesini teminen yeterli sayı ve kompozisyonda üyeden oluşmalı,
- e) Üye sayısı, üyelerin verimli ve yapıcı çalışmalar yapmalarına, hızlı ve rasyonel kararlar almalarına ve gerekli komitelerin oluşumuna ve çalışmalarını etkin bir şekilde organize etmelerine olanak sağlayacak şekilde belirlenmeli,
- f) Diğer kuruluşlarla olan ilişkilerinde menfaat çatışmalarına ve yükümlülük altına girmekten kaçınmalı,
- g) Banka politikaları ve kurum içi iletişim kanallarının oluşturulması, kurumsal amaçların gerçekleşmesinde kaydedilen ilerlemelerin izlenmesi için üst düzey yönetim ile düzenli olarak toplanmalıdır.

Üst düzey yönetim görevlerini kurumsal yönetimin gerektirdiği bilinçte olmalıdır.

- Üst düzey yönetim, gerekli bilgi ve yeteneğe sahip olmadıkları alanlara atanmamalıdır.
- Üst düzey yönetim görevlerini adil, şeffaf, hesap verebilir ve sorumlu bir şekilde yürütmelidir. Üst yönetim banka işlerinin; misyon, vizyon, hedefler, politikalar çerçevesinde yürütülmesini sağlamalı, yönetim kurulunun onayladığı finansal ve operasyonel planlara uygun olarak hareket etmeli, görevlerini yerine getirirken Kanuna, Kanuna istinaden çıkarılan düzenlemeler ile ilgili diğer mevzuata, ana sözleşmeye ve banka içi düzenlemelere uymalıdır.
- Üst düzey yönetim, banka işleri ile ilgili olarak doğrudan ya da dolaylı olarak hediye kabul etmemeli, haksız menfaat sağlamamalıdır.
- Üst düzey yönetim, banka ürün ve hizmetlerinin pazarlamasında ve hizmet ilişkisi süresince müşteri haklarını gözetmelidir.

- Üst düzey yönetim, banka ile müşterileri arasında haksız menfaatten uzak iyi ilişkiler kurulması ve taraflar arasında yapılan anlaşma koşullarına uygun hareket edilmesi amacıyla gerekli önlemleri almalıdır.

Bankanın müfettişleri ile bağımsız denetim elemanlarının çalışmalarından etkin olarak yararlanılmalıdır.

- Bankanın risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim sistemlerindeki problemlerin tespit edilebilmesi ve bankanın finansal raporlarının bankanın mali durumunu ve performansını doğru yansıtmasını sağlamak için, üst yönetim risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin önemini kavramalı ve banka personelinin kavramasını da sağlamalıdır.
- Yönetim kurulu, banka müfettişleri ile bağımsız denetim elemanlarının bulgularını, üst düzey yönetimden aldığı banka faaliyetlerine ve performansına ilişkin bilgilerin doğruluğunun kontrolünde kullanmalıdır. Denetçilerin bağımsızlıkları ile itibarlarına katkı sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- Üst yönetim, banka müfettişleri ile iç kontrol elemanlarının tüm bulgularını zamanında ve etkin bir şekilde kullanmalı ve saptanmış problemlerin üst düzey yönetim tarafından zamanında düzeltilmesini sağlamalıdır.

Ücret politikalarının bankanın etik değerleri, stratejik hedefleri ve iç dengeleri ile uyumu sağlanmalıdır.

- Yönetim kurulu, yönetim kurulu üyelerine, üst düzey yönetime ve diğer yetkili personele verilecek ücretlerin bankanın etik değerleri, iç dengeleri ve stratejik hedefleri ile uyumlu olmasını sağlamalıdır.
- Yönetim kurulu üyelerinden oluşan komitelerin üyelerine üstlendikleri sorumluluklar dikkate alınmak suretiyle ücretlendirme yapılmalı ancak, ücretleri bankanın kısa dönemli performansı ile ilişkilendirilmemelidir.
- İcrai görevi bulunan yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yönetime bankanın performansına bağlı teşvik ödemeleri yapılması mümkün olmakla birlikte, bu teşvik ödemeleri bankanın kurumsal değerlerine olumlu yönde etki edecek şekilde ve objektif koşullara bağlı olmalıdır.
- Üst düzey yönetim, personel alım ve terfi uygulamalarının nesnel kriterlere dayandırıldığından emin olmak, eğitim, tecrübe ve sorumlulukları göz önüne almak amacıyla gerekli süreçleri uygulamalı ve denetlemelidir.
- Bu süreçler organizasyonun genel politika ve işe alım, eğitim, ölçme, danışmanlık, terfi, tazminat ve disiplin gibi prosedürleriyle uyumlu olmalıdır. Üst düzey yönetim, bilgi ve beceri gereksinimlerinin sürekli olarak denetlendiğinden ve organizasyonun belirlenen hedeflerle uyum becerisi gösteren iş gücünü elde etme yetisine sahip olduğundan emin olmalıdır.

- Üst düzey yönetim, personelin bilgi ve becerilerini gereksinim duyulan dereceye yükseltmek için işe alım sonrası oryantasyon ve sürekli eğitim aldıklarından emin olmalıdır. Personelin teknik ve yönetim becerilerini verimli bir şekilde artırmak amacıyla hazırlanan öğrenim ve eğitim programları düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

- Çalışanların görev tanımları ve dağılımı ile performans ve ödüllendirme kriterleri üst düzey yönetim tarafından belirlenmeli ve çalışanlara duyurulmalıdır. Söz konusu kriterler belirlenmiş standartlara ve özel görev sorumluluklarına göre düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Çalışanlara, performanslarına veya davranışlarına yönelik önerilerde bulunulmalıdır.

Kurumsal yönetimde şeffaflık sağlanmalıdır.

- Banka tarafından, pay sahipleri, mudiler, piyasa katılımcıları ve kamuoyunun bankanın yapısı ve amaçları hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaları sağlanmalı, böylelikle, üst yönetimin banka yönetimindeki etkinliklerini değerlendirebilmelerine imkan tanınmalıdır.

- Bilgiler ilgili kişi ve kurumların karar vermelerine yardımcı olacak şekilde, zamanında, doğru, tam, anlaşılır, tarafsız, kolay erişilebilir ve eşit bir şekilde kamuoyunun kullanımına sunulmalıdır.

- Ana ortaklık bankalar, yıl sonları ile Mart, Haziran ve Eylül ayları itibarıyla kredi kuruluşu veya finansal kuruluş niteliğinde olan ya da olmayan bağlı ortaklık, birlikte kontrol edilen ortaklık ve iştiraklerinin finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartlarını esas olarak konsolide etmek suretiyle kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik gerekli uygulamalarda bulunmalıdır.

- Kamuoyunun aydınlatılmasında, bankanın internet sitesi aktif olarak kullanılmalıdır.

7. SONUÇ

Kurumsal yönetim, iyi şirket yönetimi için sorumluluk, adalet, şeffaflık, hesap verme sorumluluğu gibi formel kuralların oluşturulması üzerinde odaklanmaktadır. Kurumsal yönetim dünyadaki gelişimine paralel olarak her geçen gün önemini daha da artırmaktadır. Kurumsal yönetim ilkelerini daha fazla özen göstererek uygulayan, böylece bir anlamda kurumsal bakımdan daha iyi yönetilen şirketlerin hem borçlanarak hem de yeni hisse senedi ihraç ederek dış finansman kaynaklarına daha kolay bir şekilde erişebilmeleri mümkün olmaktadır.

Ülkemizde, kurumsal yönetim ilkeleri Sermaye Piyasası Kanunu ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu düzenlemeleri ile yasal açıdan zorunlu olarak uygulamaya konulmuş olmakla birlikte şirketler açısından her geçen gün önemini artırmaktadır. Kurumsal yönetimin ülkemizdeki etkin-

liğinin artırılmasına yönelik olarak üniversitelerin akademik ünvana sahip eğitimcileri tarafından şirket yöneticilerine düzenli eğitimler verilmesinin, gelişimini sağlamaya yönelik olarak ise, küçük ve orta ölçekli işletmelerde uygulanmasını sağlamak amacıyla çalışmalar yapılmasının gerekli olacağı düşünülmektedir.

Öte yandan, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde oluşturulan Denetim Komitesi ve Kurumsal Risk Yönetim Komitesi gibi alt komitelere gereken önemin verilmesi, bu komitelerin etkin olarak çalışması ve komitedeki bağımsız üye sayısının artırılmasının, kurumsal yönetime olan güveni daha da artıracığı görüşüdeyiz.

KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can. (2005). "Kurumsal Şirket Yönetiminin Amaçları", <http://www.canaktan.org/yonetim/kurumsal-yonetim/amaclar.htm>, (12.12.2006)

AKTAN, Coşkun Can (2005). "Kurumsal Şirket Yönetim İlkeleri" <http://www.canaktan.org/yonetim/kurumsal-yonetim/ilkeleri.htm> 10.11.2006

AKTAN, Coşkun Can (Ed.) (2006). "Kurumsal Şirket Yönetimi" Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Araştırmalar Serisi No: 4, Yay. No:196 Ankara

ALAYOĞLU, Nihat. (2003). Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma, MUSIAD Yayınları No: 42, Yönetim Kitaplığı No:2.

ARARAT , Melsa, Uğur Mehmet. (2006). "Corporate Governance in Turkey ; An overview and some Policy", Recommendations,

www.tkyd.org/docs/corporate_governance_in_turkey_ararat_ugur_2003.pdf

BASEL (Bankacılık Denetim-Gözetim Komitesi). (1999). **Bankalarda Kurumsal Yönetim**. İngilizceden Çeviren: TBB (Türkiye Bankalar Birliği). Eylül 1999 <<http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/kurumsal.doc>>

BÜYÜK, Sedef Seçkin. (Ekim 2003) "İyi Yönetim Savaşçıları", Capital Dergisi, 7 Ekim 2003, s.2.

CANSIZLAR, Doğan. (Nisan 2006). **Kurumsal Şirket Yönetimi** "Kurumsal Yönetim ve Önemi" SPK Yayın No:196, Kurumsal Araştırmalar Serisi No:4, Ankara, s.35-47

CUHRUK HANDE ve ÖZKAN ATINÇ, 2004 , "Equity Research – Turkey Special Report", Equity, February 9

ÇOLAK, Ender. "Kurumsal Yönetim Uyum ve Raporlama",

http://www.spk.gov.tr/ofd/kurumsalyonetim/imkb_sunum_16-02-2005_genel.ppt#2

DARMAN, Güler Manisalı "Kurumsal Yönetim, Yönetim Kurulunun Sorumlulukları ve Şirket Değeri" Kurumsal Şirket Yönetimi Editör: Can Aktan, SPK Yayın No:196, Ankara

DENIS ve MCCONNELL. (2003) "Internationel Corporate Governance" European Corporate Governance Institute (ECGI), Finance Working Paper No: 05/2003, January

DEMİRBAŞ, Mahmut ve Uyar, Süleyman (Nisan 2006). Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi, İstanbul, Güncel Yayıncılık

DELOITTE&TOUCHE. (Bağımsız Denetim Firması). (2003). **İç Denetim Bülteni**, Mart-

Nisan 2003, Sayı:2.

DELOITTE-TKYD, Kurumsal Yönetim Serisi “**Nedir Bu Kurumsal Yönetim?**” (2006) Deloitte-Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği Ortak Yayını, <http://www.tkyd.org/docs/Nedir%20bu%20kurumsal%20yönetim.pdf>,

DOĞU, M. (2006). **Kurumsal Yönetim İlkelerinin Hayata Geçirilmesi**. TKYD E-Dergi. Sayı: 31, Eylül.

GÖCENOĞLU Ceyhan, Girgin K. Zeynep (2006) “Kurumsal Yönetimin Türkiye’deki Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarına Olan Etkileri” [http://isl.etu.edu.tr/TOBB%20\(E\)/TOBB%20Bildiri/02.%20B1.%20Oturum/03.%20Ceyhan%20G%F6ceno%F0lu-Zeynep.doc](http://isl.etu.edu.tr/TOBB%20(E)/TOBB%20Bildiri/02.%20B1.%20Oturum/03.%20Ceyhan%20G%F6ceno%F0lu-Zeynep.doc)

GÜRBÜZ, A. Osman ve ERGİNCAN, Yakup, (Mart 2004). **Kurumsal Yönetim: Türkiye’deki Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler**, İstanbul, Literatür Yayınları, No:116.

GÜRBÜZ, A. Osman ERGİNCAN, Yakup (2004) “Dünyada ve Türkiye’de Kurumsal Yönetim ve Düzeyinin Şirket Performanslarının Karşılaştırmalı Analizi”, **Geleneksel Finans Sempozyumu 2004**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü & Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, İstanbul, 27-28 Mayıs

İMKB, (2005). Kurumsal Yönetim Endeksi, İMKB İstatistik ve Değerleme Müdürlüğü, http://www.imkb.gov.tr/endeksler/kurumsal_yonetim.htm,

KAYACAN, Murat (2006). “Küresel Mali Piyasalarda Kurumsal Yönetim Kavramının Gelişimi ve Ülkemize Yansımaları” Kurumsal Şirket Yönetimi. Editör: Can Aktan, SPK Yayın No:196, Ankara

KIYILAR, Murat ve BELEN, Muhammet (Nisan 2005). “*Kurumsal Yönetim Kavramı ve İlkeleri Biri Kurumsal Yönetim Formu Olarak Türkiye’de Holding Yapılanma Biçimlerinin Değerlendirilmesi*”, **İSMMMO 1. Uluslararası Muhasebe Denetimi ve VII. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu**, Antalya, 20-24 Nisan 2005, s.90-91,

OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü). (2004). **Kurumsal Yönetim İlkeleri**. Çeviri: Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği Yayın No:KYD-Y/2005-01-01. İstanbul. Ocak 2005. <www.tkyd.org/docs/oecd2004.pdf>

ÖZEKE, Hergüner Bilgen (2006) “Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu” http://www.tkyd.org/docs/HBO_lib_263888_v7_KY_ilkeleri_makale.pdf

ÖZTÜRK, M. ve GÜMÜŞ, U. T. (2006). Kurumsal Yönetişim ve Aydın İlindeki Bazı İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. **5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi: 15-17 Haziran 2006**. Tokat

Resmi Gazete (01.11.2005) “5411 Sayılı Bankalar Kanunu” Sayı: 25983

SPK (2005). **Kurumsal Yönetim İlkeleri, İlki Temmuz 2003 Düzeltilmiş Şubat** http://www.spk.gov.tr/ofd/kurumsalyonetim/kurumsal_yonetim_ilkeleri.pdf,

ŞEHİRLİ, Kübra (1999). “Kurumsal Yönetim” SPK Yayın No: 164, Ankara

TEKİNALP, Ünal. (2006). “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Yeni Uluslararası Açılımlar Yaklaşımı ile Sunumu ve Kurumsal Yönetim” TTK’ya Bakış Açısı, DYH Kurumsal Yönetim Konferansı, “Kurumsal Yönetimde Trendleri Konuşmak” Doğan Yayın Holding, Mayıs 2006

TOPAÇ, Erhan “**Kurumsal Yönetim İlkelerinin Sermaye Piyasalarının Gelişmesindeki Önemi ve Türkiye Uygulamaları**”, İMKB- Sermaye Piyasalarında Kurumsal Yönetim İlkeleri Konferansı, 2002

TUNA, K. (2008). **Basel II Çerçevesinde Bankalarda Kurumsal Yönetim ve Türk Bankacılık Sektörünün Analizi**. <http://www.iubam.org/bky.pdf>

TÜSİAD. (2002). **Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi**, Yayın No: 336, İstanbul

UYAR, Süleyman. (2004) **"Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim (Corporate Governance) Anlayışının Önemi"**, Mali Çözüm, Sayı:66, Mart 2004.

YURTOĞLU B. Burçin. (2003). "Corporate Governance and Implications for Minority Shareholders in Turkey", Corporate Ownership and Control, 1:1

"Sarbanes Oxley'in Türkiyedeki Kurumsal Yönetime Etkileri" http://www.tkyd.org/docs/ky_baglaminda_yonetim_kurulu_uyeleri_sorumluluklarinin_hukuksal_cercevesinin_irdelenmesi.pdf

"İyi Bir Uygulama Örneği: İç ve Dış Denetçiler Arasında İşbirliği" (2004) Çeviren: Özeren,

Baran ve Aybar, Ersan <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/elek/elekicerik/41icvedisdenet.pdf>

"Kurumsal Yönetimde Yaşanan Gelişmeler" http://www.tkyd.org/docs/TKYD_Rapor_Kurumsal_Yönetimde_yasanan_gelismeler_Subat_2006.pdf

"Kurumsal Yönetim Bağlamında Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluklarının Hukuksal Çerçevesinin İrdelenmesi"

http://www.tkyd.org/docs/ky_baglaminda_yonetim_kurulu_uyeleri_sorumluluklarinin_hukuksal_cercevesinin_irdelenmesi.pdf

YAYIN KOŞULLARI VE YAZIM KURALLARI

I. BİÇİM

1. Bütün metinler; Times New Roman, 12 punto ile A4 kâğıdın tek yüzüne ve çift satır aralığı ile yazılmalıdır.
2. Metinler genellikle 7000 kelimeyi geçmeyecek şekilde ve konu ile araştırma metodunun izin verdiği ölçüde öz olmalıdır. Giriş, metin, sonuç ve kaynakça dâhil olmak üzere tüm başlıklar numaralandırılmalı ve koyu olmalıdır. Birinci derecedeki başlıkların “*tümü büyük harf*”, diğerlerinde “*sadece ilk harf büyük*” şeklinde olmalıdır.
3. Üst, alt ve her iki yandaki kenar boşlukları düzenleme ve çoğaltmayı kolaylaştıracak şekilde en az 2,5cm. olmalıdır.
4. Tarafsız bir değerlendirme yapılabilmesi için yazarlar metinde veya başvuru dâhilindeki deneysel test araçlarında kendilerini doğrudan veya dolaylı biçimde belli edecek şekilde davranmamalıdır. Tek çalışma yapanlar “biz” şeklinde vurgu yapmamalıdır.
5. Çalışmanın başlığı, yazarın adı, unvanı ve bağlı olduğu kuruluş, e-mail adresi, olası teşekkür notları ve yazarın verileri paylaşmak isteyip istemediğini belirten dipnotu içeren bir kapak sayfası oluşturulmalıdır.

Sayfa numaralandırma: Tablolar, ekler ve kaynakça da dâhil olmak üzere bütün sayfalar sıralı biçimde numaralandırılmalıdır.

- *Numaralar:* Birden ona kadar olan rakamlar; tablo ve listelerde kullanılması, matematiksel, istatistikî veya teknik birim ve miktarların (uzaklık, ağırlık vs.) belirtilmesi hariç yazı ile yazılmalıdır. Diğer tüm sayılar nümerik olarak gösterilmelidir. Örneğin: üçüncü gün, 3 km., 30 yıl.
- *Yüzdeler ve kesirler:* Teknik olmayan kopyada metin içerisinde yüzde kelimesi kullanılmalıdır.
- *Denklemler:* Denklemler parantez içerisinde numaralandırılarak sağa yaslı olarak yer almalıdır.
- *Kısa çizgi:* Tek kelimeleri birleştirmek veya kullanımı netleştirmek için kısa çizgi kullanılır.
- *Anahtar kelimeler:* Özet, endekslmeye yardımcı olacak 4 anahtar kelimeyi de içermelidir.

II. ÖZET/GİRİŞ

Makale *Türkçe* ve *İngilizce* başlığı taşınmalıdır. Ortalama 100 kelimedenden oluşan *Türkçe* ve *İngilizce* özet, metin öncesinde ayrı bir sayfada yer almalıdır. Özet okuyucuyu metnin başlığı, metodu ve bulguları hakkında kısaca bilgilendirmelidir. Anahtar kelimeler ve veri kullanılabilirlik açıklaması özeti takip etmelidir.

Çalışma metni, çalışmanın amacı, metodolojisi ve bulguları hakkında daha fazla detay sağlayan “1. Giriş” başlıklı bir bölümle başlamalıdır. Özet ve giriş görece olarak teknik olmamakla beraber konu hakkında bilgili bir okuyucunun çalışmanın katkısını anlayabileceği netlikte olmalıdır. Sadece metnin adı özet sayfasında yer almalıdır.

III. TABLO VE ŞEKİLLER

Yazar şu noktalara dikkat etmelidir:

1. Her tablo ve şekil ayrı bir sayfada görünmeli ve metnin sonuna yerleştirilmelidir. Her biri bir numaraya ve içeriği tam olarak belirten bir başlığa sahip olmalıdır. Tablo ve şekiller her değişkeni açıklayabilmelidir. Başlık ve tanımlar, okuyucunun metne bakmadan tablo veya şekli anlayabileceği kadar yeterli detaylandırılmış olmalıdır.
2. Her grafiğin referansı metinde yer almalıdır.
3. Yazar her grafiğin metnin neresine ait olduğunu göstermelidir.
4. Grafiklerin içeriği metne bakılmadan önemli biçimde anlaşılabilir.
5. Kaynak satır ve notları gerektiğinde eklenmelidir.

IV. ATIFTA BULUNMA

Kaynakçada belirtilen çalışmalara bağlı olunmalı ve atıfta bulunulacak çalışma için “yazar-tarih” sistemi kullanılmalıdır. Alınan çalışmanın ilgili sayfa numaralarının belirtilmesine çalışılmalıdır.

1. *Metin içinde atıflar şu şekilde yapılmalıdır:* yazarın soyadı ve tarih, virgül konulmadan ve parantez içerisinde (Akdoğan 2005), sayfa no varsa (Akdoğan 2005, 145); iki yazar olursa (Akdoğan ve Sevilengül 2007, 58), ikiden fazla yazar varsa (Karacabey ve diğerleri 2006, 124). İki çalışmadan alıntı yapılırsa (Karan 2003, 54; Karacabey 2001, 27); aynı yazarın iki veya daha fazla çalışmasından alıntı yapılırsa (Karatepe 2003, 2006).

2. Kaynakçada aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayınlanmış birden fazla çalışması

olduğu durumlarda a,b, ek olarak yılın sonuna yazılmalıdır. (Sayılğan 2002a, 37)

3. Bir yazarın adının metin içerisinde geçmesi halinde atıfta tekrar isim belirtmeye gerek

yoktur. Örneğin: “Çelik (1999, 67) diyor ki...”

4. Kurumlar adına yapılan çalışmalarda imkân varsa kısaltma veya kısa başlıklar kullanılmalıdır. (SPK Aylık Bülteni Ocak 2007)

5. Eğer hukuki mevzuat, yasal anlaşma veya mahkeme kararlarına atıfta bulunulacaksa hukuk çalışmaları ile ilgili atıfta bulunma kuralları kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Her çalışmada sadece atıfta bulunulan çalışmaları içeren bir kaynak listesi bulunmalı ve aşağıdaki bilgileri içermelidir:

1. Kaynaklar ilk yazarın soyadı veya kurumun adına göre alfabetik biçimde sıraya konulmalıdır.
2. Yazarların tam adı yerine ismin baş harfleri kullanılmalıdır.
3. Yazarın adının hemen arkasından yayının tarihi yer almalıdır.
4. Dergi başlıkları kısaltılmış olmamalıdır.
5. Aynı yazarların aynı yıl içerisindeki çalışmaları yılın arkasından harf verilecek şekilde belirtilmelidir.

Örnek kaynak gösterimleri:

Akdoğan, N. ve O. Sevilengül. 2007. Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması. Yenilenmiş ve Genişletilmiş 12. Baskı Ankara: Gazi Kitabevi

Demsky, J.S. ve D.E.M. Sappington. 1989. "Hierarchical Structure and Responsibility Accounting" Journal of Accounting Research 27 (Spring): 40-58

Dipnotlar: Dipnotlar atıf yapmak için kullanılmamalıdır. Ancak metin içerisinde kullanıldığı takdirde metnin bütünlüğünü bozacak nitelikteki bilgiler dipnot olarak kullanılmalı ve metinden daha uzun olmamalıdır. Dipnotlar metin boyunca üst simge şeklinde numaralandırılarak ilerlemelidir. Dipnot metni tek satır aralığıyla sayfa altında yer almalıdır.

VI. METİNLERİN TESLİMİ

Yazarlar şu kurallara dikkat etmelidir:

1. Başka bir dergi tarafından değerlendirilmediği çalışmalar gönderilmemelidir. Yazar çalışmanın başka bir yerde yayınlanmadığı veya değerlendirme altında olmadığını bir dilekçe ile belirtmelidir.
2. Çalışmanın iki kopyası word dosyasında, CD ortamında ve basılı döküman olarak yazışma adresine gönderilmelidir. Ayrıca muvu@asmmmo.org.tr elektronik posta olarak gönderilmelidir. Yazısı kabul edilen yazarlara derginin yayınlanmasından sonra telif ücreti ödenecektir. Bu nedenle yazar, dilekçesinde mail adresi ve banka hesap numarasını bildirmelidir.
3. Saha çalışması veya deneye dayalı çalışmalarda çalışmanın dayandığı araçtan (anket, görüşme planı vs.) yazarın kimliğini belli etmeyecek şekilde bir CD ve bir kopya teslim edilmelidir.
4. Dergiye gönderilen yazıların yazar tarafından basıma uygun olduğu kabul edilecektir.
5. Yazar metnin bir kopyasını elinde tutmalıdır.

